

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ETNİK GRUPLARDA SOSYAL KİMLİK VE ALGILANAN AYRIMCILIK:
TÜRK VE KÜRT ETNİK GRUPLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Ercan ŞEN

ANKARA-2014

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**ETNİK GRUPLARDA SOSYAL KİMLİK VE ALGILANAN AYRIMCILIK:
TÜRK VE KÜRT ETNİK GRUPLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Ercan ŞEN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Zehra Yaşın DÖKMEN

ANKARA-2014

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**ETNİK GRUPLARDA SOSYAL KİMLİK VE ALGILANAN AYRIMCILIK:
TÜRK VE KÜRT ETNİK GRUPLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zehra Yaşın DÖKMEN

Tez Jürisi Üyeleri

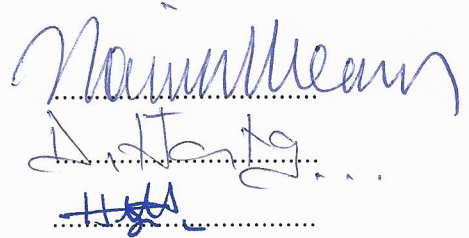
Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Zehra Y. DÖKMEN

Doç. Dr. Derya HASTA

Yrd. Doç. Dr. Hatice KARAÇANTA

Tez Sınavı Tarihi ..06.08.2014...

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../20...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ercan ŞEN

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın araştırma, uygulama, veri toplama, ve analiz gibi çeşitli aşamalarında çok sayıda insanın son derece önemli katkıları olmuştur. Bu kişilerin yardımları olmadan bu çalışmanın ortaya çıkması mümkün değildi.

Öncelikle, yüksek lisans eğitimim sırasında bana kattıkları, tez hazırlama sürecindeki destekleri, sabrı, hoşgörüsü ve tezin ortaya çıkma sürecindeki büyük katkıları için tez danışmanım Prof. Dr. Zehra Y. Dökmen'e çok teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alma inceliğinde bulunan, yorumları ve eleştirileri ile bu çalışmanın şekillenmesindeki katkıları nedeniyle değerli hocalarım Doç. Dr. Derya Hasta ve Yrd. Doç. Dr. Hatice Karaçanta'ya minnettarım.

Veri toplama sürecindeki destekleri için Ankara Üniversitesi Psikoloji bölümünden Uzm. Psk. Fatma Uçar Boyraz ve Bingöl Üniversitesi Psikoloji bölümünden Yrd. Doç. Dr. Cihat Yaşaroğlu'na teşekkür ederim. Veri toplama ve tez yazım sürecindeki katkıları için araştırma görevlisi arkadaşlarım Serhat Kurt, Adem Yıldırım ve Osman İşçi'ye teşekkürü borç bilirim. Analizler esnasında başım her sıkıştığında yardımları ve psikolojik destekleriyle yanımda olan bölümden araştırma görevlisi arkadaşlarım İbrahim, Burçak Meryem, Cihat ve Bağdat'a da teşekkürlerimi sunarım.

Bütün hayatım boyunca çeşitli zorlukları kolaylıkla aşmamı sağlayan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, yanımda olmaları da varlıklarını her daim hissettiğim anne ve babama, kardeş konusunda kendimi dünyanın en şanslı insanı hissettiren kardeşlerim Faysal, Erkan ve Tuba'ya binlerce kez teşekkür ederim.

Son olarak, yüksek lisans sürecindeki bütün huysuzluklarıma, ondan çaldığım zamanlara rağmen beni anlayışla karşıladığı ve varlığıyla dünyanın yaşanılır bir yer olduğunu kanıtladığı için sevgili Gözde'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Sosyal Kimlik Kuramı	5
1.1.2. Sosyal Sınıflandırma	8
1.1.3. Sosyal Karşılaştırma	12
1.1.4. Algılanan Ayrımcılık	19
1.2. Sosyal Baskınlık Kuramı	22
1.3. Sosyal Temas Hipotezi	31
1.4. Bin Yıllık Birliktelik: Türkler ve Kürtler	36
1.5. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Hipotezleri.....	42
2. BÖLÜM	45
YÖNTEM	45
2.1. Örneklem	45
2.2. Veri Toplama Araçları	48
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	48
2.2.2. Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği.....	48
2.2.3. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği	51
2.2.4. Sosyal Temas Ölçeği	52

2.2.5. Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	53
2.2.6. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği.....	56
2.3. İşlem	59
3. BÖLÜM	61
BULGULAR	61
3.1. Değişkenlerden Alınan Puanların Etnik Grup ve Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	61
3.2. Grupların Algılanan Bireysel Ayrımcılık ve Algılanan Kolektif Ayrımcılık Alt Boyutları Temelinde Karşılaştırılması	69
3.3. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	72
3.3.1. Türk Katılımcılar için Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	74
3.3.2. Kürt Katılımcılar için Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	75
3.4. Regresyon Analizi Sonuçları	76
3.4.1. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenler	77
3.4.2. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler	78
3.4.3. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler	80
3.4.4. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler	82
3.4.5. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler	84
4. BÖLÜM	86
TARTIŞMA.....	86
4.1. Gruplar Arası Karşılaştırmalarla İlgili Bulguların Tartışılması.....	86

4.2. Grup İçi Karşılaştırmalar Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışılması	94
4.3. Grup İçi Karşılaştırmalar Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışılması	95
4.3.1. Demografik Değişkenler İle Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyonların Tartışılması.....	95
4.3.2. Türk Katılımcılara Ait Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	97
4.3.3. Kürt Katılımcılara Ait Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	100
4.4. Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması	102
4.4.1. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizine İlişkin Sonuçların Tartışılması	102
4.4.2. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizine İlişkin Sonuçların Tartışılması	104
4.4.3. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizine İlişkin Sonuçların Tartışılması	105
4.4.4. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizine İlişkin Sonuçların Tartışılması	106
4.4.5. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizine İlişkin Sonuçların Tartışılması	108
GENEL TARTIŞMA.....	109
ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	111
ÖZET.....	114

ABSTRACT116

KAYNAKÇA118

EKLER139

Ek-1: Bilgilendirilmiş Onam Formu140

Ek-2: Demografik Bilgi Formu141

Ek-3: Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği143

Ek-4: Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği144

Ek-5: Sosyal Temas Ölçeği145

Ek-6: Algılanan Ayrımcılık Ölçeği146

Ek-7: Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği148

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	47
Tablo 2.2: Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği Madde-test Korelasyonları, Alt-grup Üst-grup ortalama, Standart Sapma, t Değerleri ve Faktör Yükleri.....	57
Tablo 3.1: Etnik Gruba Göre Ölçek Toplam Puanları ve Standart Sapmaları	62
Tablo 3.2: Etnik Grup Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları	63
Tablo 3.3: Cinsiyete Göre Ölçek Toplam Puanları ve Standart Sapmaları	65
Tablo 3.4: Cinsiyet Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları	66
Tablo 3.5: Etnik Grup ve Cinsiyete Göre Ölçek Toplam Puanları ve Standart Sapmaları	67
Tablo 3.6: Etnik Grup X Cinsiyet Ortak Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları	68
Tablo 3.7: Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı-Türlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı ANOVA Sonuçları.....	70
Tablo 3.8: Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı-Türlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı ANOVA Sonuçları	71
Tablo 3.9: Türk ve Kürt Katılımcılar İçin Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	73
Tablo 3.10: Etnik Gruplar Aras Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 3.11: Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	79

Tablo 3.12: Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 3.13: Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	83
Tablo 3.14: Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	84

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, etnik özdeşleşme ve etnik kimliğin öne çıkarılmasının altında yatan dinamiklerin anlaşılması gibi konular ilgi çekmeye başlamıştır (Brand, Ruiz ve Padilla, 1974). Etnik konulara duyulan ilgi etnik grupların aralarındaki ilişkilerin incelenmesine yol açmış ve bu konuda birçok araştırma yapılmıştır. Bir başka deyişle; yirminci yüzyıldan itibaren bireysel davranışları ve toplumsal olayları değerlendirmede etnik özdeşleşme ve etnik kimliğe yapılan vurgu önemli bir değişken haline almış ve yapılan çalışmalarda bu değişkenler göz önünde bulundurulmaya başlanmıştır. Etnik gruplar arası toplumsal ilişkileri anlamak amacıyla gerek Türkiye'de gerekse dünyada sosyal bilimler alanında birçok çalışma yapılmış ve bu ilişkiler farklı disiplinlerin bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Temel uzmanlık alanı bireyle grup arasındaki ilişki olan sosyal psikoloji (Hogg ve Abrams, 1990) disiplini için de özellikle 1970'lerden sonra gruplar arası ilişkiler önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Türkiye'de yaşayan en büyük iki etnik grup olan Türk ve Kürt etnik grupları (Hoşgör ve Smits, 2002; Mutlu, 1996; Yanarocak, 2009, Yıldız, 2005) arasındaki toplumsal ilişkileri anlamak amacıyla da siyaset bilimi (örneğin; Barkey ve Fuller 1997; Yayman, 2011) sosyoloji (örneğin; Hoşgör ve Smits, 2002; Yeğen, 2011; van Bruinessen, 2013), tarih (örneğin; Akyol, 2006; Hakan, 2013; Özer, 2010), eğitim (örneğin; Derince,

2010) ve sinema (örneğin; Şen, 2009) gibi farklı disiplinlerde birçok araştırma yapılmıştır.

Yaklaşık bin yıldır bir arada yaşayan bu iki büyük etnik grup birbirlerini sosyal, siyasal ve ekonomik yönlerden doğal olarak etkilemiş, dünyadaki ve Türkiye'deki bazı gelişmeler bu iki grup arasındaki ilişkilerde bir takım değişimlere neden olmuştur. Türk ve Kürt etnik gruplarının bu toplumsal ve tarihsel süreçte birbirlerini nasıl etkilediklerine, aralarındaki ilişkilerin niteliğine dair yukarıda örnekleri de verilen birçok çalışma yapıldığı fakat konunun psikoloji disiplini içerisinde hak ettiği değeri görmediği anlaşılmaktadır.

Önyargı ve ayrımcılık davranışının arkasındaki sosyo-kültürel ve durumsal etkenlerin göz önünde bulundurulmaya başlanması, bunun yanında, gruplar arası çalışmalarda etnik kimliğin önem kazanması, etnik gruplar arasındaki önyargı ve ayrımcılık çalışmalarını önemli hale getirmiş, bu konuda birçok araştırma yapılmıştır. Türkiye'de yaşayan Türk ve Kürt etnik grupları arasında oluşan algılanan ayrımcılığı, meşruiyet algısını, sosyal teması ve sosyal baskınlık yönelimlerini grupların etnik özdeşleşme düzeyleri bakımından incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın kuramsal çerçevesini de Sosyal Kimlik Kuramı, Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sosyal Temas Hipotezi oluşturmaktadır. Türk ve Kürt etnik gruplarının birbirleriyle olan ilişkilerini anlamak amacıyla bu üç kuramın yaklaşımlarından eklektik olarak yararlanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın kuramsal bölümünde grup içi ve gruplar arası süreçlere açıklık getirmeye çalışan Sosyal Kimlik Kuramı (SKK) üzerinde daha ayrıntılı olarak durulacaktır.

1.1. Sosyal Kimlik Kuramı (SKK)

Pettigrew'e (1998) göre, gruplar arası ilişkileri anlamak amacıyla, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, sosyal bilimciler tarafından bazı kuramsal açıklamalar ileri sürülmeye başlanmıştır. Gruplar arası ilişkiler ve ayrımcılık konuları Dehşet Yönetimi Kuramı (Solomon, Greenberg ve Psyzczynski, 1991), Göreli Yoksunluk Kuramı (Runciman, 1966), Sosyal Baskınlık Kuramı (Sidanius ve Pratto, 1999) ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı (Jost, Banaji ve Nosek, 2004) gibi birçok farklı sosyal psikolojik kuram tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Yirminci yüzyılın ortalarında, gruplar arası süreçleri açıklamaya yönelik kuramların baskın olanları Yetkeci Kişilik Kuramı (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson, ve Sanford, 1950) ve Muzafer Sherif'in (1966) Gerçekçi Çatışma Kuramı iken 1970'lerde SKK'nın ortaya çıkışıyla bu kuramların yaklaşımlarına ciddi eleştiriler getirilmeye başlanmıştır.

Tajfel ve Turner (1979) tarafından temelleri atılan Sosyal Kimlik Kuramı (SKK), grup üyeliğini, grup süreçlerini ve gruplar arası ilişkileri ele alan sosyal psikolojik bir yaklaşım, uyma, sosyal etki gibi sosyal psikolojik süreçleri anlamada sıklıkla başvurulan bir bilgi kaynağıdır. SKK, gruplar arası davranışlarda ortaya çıkan birçok olgunun nedenlerine sosyal psikolojik bir yaklaşım göstererek, bu olguların, hem güdüsel hem de toplumsal ve politik bağlamları üzerinde durmuştur (Oakes, 2002; Rubin ve Hewstone 2004). SKK, bireyin bir gruba üye olmasından kaynaklı benliği üzerinde durur ve grup davranışını bu bakış açısından değerlendirmeye çalışır.

Temel görüşlerini gruplar arası ilişkiler üzerine yapılan bir dizi araştırmanın bulgularına dayandırarak oluşturan SKK, kişiler arası davranışın, gruplar arası

davranıştan ayrı ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Tajfel (1978) sosyal davranışın, bir ucunda kişiler arası davranış diğer ucunda gruplar arası davranış olduğu bir hat üzerinde ortaya çıktığını iddia etmektedir. Örneğin; aynı sınıfta eğitim gören bir kız ve bir erkek öğrencinin yakın arkadaşlık ilişkileri bu hattın kişiler arası ilişkiler ucunda yer alır. Bu ilişki sonucunda ortaya çıkan davranışları bireylerin kişisel özellikleri belirler. Örnekteki iki kişinin siyasi görüş olarak farklılaşması durumunda ise ideolojik grup üyelikleri onların tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olacaktır. Bundan dolayı, bu davranışlar var olduğu iddia edilen hattın gruplar arası davranış ucuna daha yakın olacaktır.

Tajfel'e (1981) göre, bireyin ait olduğu sosyal kategoriler birey için bir referans çerçevesi yaratır ve bu kategoriler sosyal kimliğin önemli bir bölümünü oluşturur. Birey, üyesi bulunduğu grup ve bu grubun diğer gruplarla ilişkisi çerçevesinde kendi kimliğini belirler. Bireyin ait olduğu bu sosyal kategoriler bireyi diğerlerinden ayırır, bireye farklı bir kimlik kazandırır ve onun toplum içindeki pozisyonunu belirler (Meşe, 1999).

Sosyal kimlik kuramı grup davranışını işletme ve devam ettirme olgularını açıklamak amacıyla üç temel kavram kullanmaktadır. Bunlar; sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma ve sosyal karşılaştırma kavramlarıdır. SKK bu kavramlar aracılığıyla gruplar arası çatışma, önyargı ve sosyal değişme gibi toplumsal olguları açıklamaya çalışmaktadır.

1.1.1. Sosyal Kimlik

Türk Dil Kurumu (2014) toplumsal bir varlık olan insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti nitelik ve özelliklerin bütünü "kimlik" olarak tanımlamaktadır. Bilgin (2007a) ise kimliği, insanın kendisini sosyal dünyada tanımlaması ve konumlandırması olarak tanımlar. Başka bir deyişle kimlik, bireyin kim olduğu ve kendini nerede konumlandığı sorusuna verilen bir cevaptır. Kimlik terimi farklı alan ve anlamlarda ve değişik şekillerde kullanılabilir. Bilgin'e göre (2007b), kimliğin bir birey ya da grup için söz konusu olmasına bağlı olarak, bireysel veya kişisel ve sosyal veya kolektif kimlikten söz edilebilir. Hortaçsu'ya (2007) göre bireyi diğer insanlardan farklı kılan özellikleri (akıllı, uzun boylu, yardımsever gibi) bireysel kimliği oluştururken; bireyin toplumsal grubunu (Adanalı, Türk, eğitilmiş gibi) belirleyen özellikleri ise sosyal kimliği oluşturmaktadır. Güler (2013) ise bireysel kimliği benliğin kimikleştirilmesi, sosyal kimliği ise "ben" kelimesi yerine "biz" teriminin kullanılmaya başlandığı ve bireysel kimliğin yitirilip benliğin daha çok toplumsal birimler içerisinde kategorileştirildiği kimlik olarak tanımlamaktadır. SKK, kişisel kimlik ile sosyal kimliğin birbirinden ayrı iki kimlik olduğunu iddia etmektedir. SKK'ya göre kişisel kimlik kişilik özelliklerinden ve başkalarıyla kurduğumuz kendine özgü kişisel ilişkilerden türeyen benlik kavramının bir parçasıdır (Turner, 1982). Kişisel kimlik kişiler arası davranış ve bireysel davranışla ilgilidir. SKK, sosyal kimliği kişisel kimlikten ayırır, bunu yaparken, grup süreçleriyle gruplar arası süreçleri kişisel özellikler ya da kişiler arası ilişkiler bazında açıklanmaktan bilinçli biçimde kaçınır (Hogg ve Vaughan, 2007). Bununla birlikte SKK, kişisel kimliğin varlığını veya etkisini bütünüyle reddetmez. Sadece gruplar arası süreçleri çözümlerken sosyal kimlik üzerinden açıklama geliştirir.

Örneğin; Turner (1982) kişisel kimlik ve sosyal kimliği birbirlerine demirlenmiş iki olgu olarak tanımlamaktadır. Tajfel'e (1981) göre üyesi olunan grubun toplum içindeki konumu bireyin özsaygısını da etkileyeceğinden kişisel kimlik ve sosyal kimlik sürekli etkileşim halinde bulunmaktadır.

SKK, gruplar arası süreçlere getirdiği yaklaşımlarda kişisel kimlikten çok sosyal kimlik kavramı üzerinde durmaktadır. Tajfel (1981) bireylerin sosyal gruplara üyeliklerinden kaynaklı olarak sosyal kimliklerinin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Üyesi olunan etnik grup, desteklenen futbol takımı veya siyasi parti gibi toplumsal üyelikler sosyal kimliklere örnek olarak verilebilir. SKK'nın temel varsayımlarından biri de bireylerin, olumlu bir benlik imgesine ulaşmaya çalıştıkları yönündedir. Bireyler bu hedefi gerçekleştirebilmek amacıyla yani, benlik saygılarını korumak ve yükseltmek için girişimlerde bulunurlar. Olumlu benlik imgesine ulaşılmasına yardımcı olan araçlardan biri de bireyin sosyal kimliğidir. Tajfel ve Turner'a (1979) göre sosyal kimlik bireyin aidiyet, kendini farklı hissetme, saygı görme ve temsil edilme gibi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kişinin farklı sosyal kimliklerine verdiği önem, bireyin o kimlikteki konumuyla yakından ilişkilidir. Kişinin bir boyuttaki konumu yüksekse o alandaki kimliğini öne çıkaracak, bu sayede toplum gözündeki değerini arttıracak ve kendilik değerini yüksek görecektir (Hortaçsu, 2007). Örneğin; kötü eğitim almış çoğunluk grubu üyesi, etnik sosyal kimliğini, iyi eğitilmiş azınlık grubu mensubu ise meslek kimliğini ön plana çıkaracaktır.

Sosyal kimliğin olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmesi bireyin davranışlarında farklılaşmaya yol açabilmektedir. Duncan ve Stewart'a (2007) göre olumlu sosyal kimliğe sahip bireyler, toplumsal ve siyasal olaylara göreceli olarak daha fazla önem verirler. Bununla birlikte, bireylerin sosyal kimlikleriyle barışık

olmaları ve sosyal kimliklerine başkalarının önünde sahip çıkmaları olumlu sosyal kimlik algısının göstergesidir (Hortaçsu, 2012). Düşük sosyal kimlik düzeyine sahip bireyler, kendi bireysel çıkarlarını grup çıkarlarının üzerinde görmekte ve gündelik ilişkilerinde bireysel çıkarlarını ön planda tutmaktadır (De Weerd ve Klemenders, 1999).

Jetten, Spears ve Manstead'e göre (1997) bireylerin benlikleri için önemine bağlı olarak grupla özdeşleşme düzeyleri farklılık göstermektedir. Bireyler, doğdukları andan itibaren buldukları coğrafya ve üyesi buldukları ailenin sosyo-kültürel özellikleri sebebiyle belirli etnik ve dinsel gruplara dâhil olarak birer sosyal kimlik geliştirmektedirler (Yeniçeri, 2006). Özellikle etnik farklılıkların yoğun olarak bulunduğu coğrafyalarda etnik kimlik bireyin yaşamında önemli bir yer tutar. Daha öce yapılan çalışmalarda ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Etnik kimliğin akademik başarı (Arellano ve Padilla, 1996), ırkçılık ve ayrımcılık ile başa çıkma becerisi (Phinney ve Chavira, 1995) ve psikolojik iyi-oluş (Taylor, Diversi ve Fine, 2002) üzerinde etkisi olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Eğer bireyler üyesi buldukları etnik grupla olumlu özdeşleşme gösterirlerse, benlik saygıları bu üyelikleri sebebiyle pozitif yönde etkilenme eğiliminde olur (Lorenzo-Hernandez ve Oulette, 1998). Freeman'a (2003) göre etnik özdeşleşme düzeyi, üyesi olunan etnik grubun toplum içindeki konumu ve diğer gruplarla olan tarihsel arka planı ile de yakından ilgilidir. Bu alanda yapılan çalışmalar etnik kimliklerin gruplar arası ilişkilerin tarihinden ve grupların bu geçmişe verdiği tepkilerle yakından ilgili olduğunu göstermiştir (Doosje ve Branscombe, 2003; Liu, Wilson, McClure ve Higgins, 1999).

Türkiye'de yapılan çalışmalarda, azınlık grubu üyelerinin, etnik gruplarıyla daha fazla özdeşleşme gösterdikleri görülmüştür (Akbaş, 2010; Çoymak, 2009; Karaçanta, 2002). Karaçanta (2002) ve Çoymak (2009) Türklerle karşılaştırıldığında Kürtlerin etnik gruplarıyla daha yüksek özdeşleşme düzeyi gösterdiklerini bulmuştur. Bu çalışma sonucunda ilgili literatür doğrultusunda Türkiye'de yaşayan ikinci büyük etnik grup olan Kürtlerin etnik gruplarıyla daha fazla özdeşleşme düzeyi gösterecekleri beklenmektedir.

Sosyal Kimlik Kuramı'nın grup davranışını işletme ve devam ettirme olgularını açıklamak amacıyla kullandığı bir diğer kavram da "sosyal sınıflandırma" kavramıdır.

1.1.2. Sosyal Sınıflandırma

Sosyal sınıflandırma, SKK'nın üzerinde durduğu temel işlemlerden birisidir. SKK'ya göre kişiler bir düzen oluşturma ve oluşturulan bu düzenli yapı içerisinde kendilerine odaklanabilmek için gruplara ayrılırlar (Tajfel ve Turner, 1979). Dönmez'e (1992) göre, bilişsel cimri olan insanoğlu, bilgi işleme sürecinde de en kısa yolu kullanma eğilimindedir. Bu eğilim, insanoğlunun sosyal sınıflandırma yapmasına ve bu sayede bilgiyi en kısa yoldan işlemesine neden olmaktadır (Spears ve Haslam, 1997; Tajfel ve Turner, 2004). Bilişsel bir işlem olan sosyal sınıflandırma davranışında bireyler, sosyal çevredeki yerlerini bulmak ve ona göre konum almak amacıyla çevrelerindeki insanları çeşitli kategorilere yerleştirirler. Tajfel ve Forgas (1981) sosyal sınıflandırmayı, insanların ve nesnelerin ortak özellikleri temelinde gruplara ayırma süreci olarak tanımlamaktadır. Tajfel'e (1981)

göre, sosyal sınıflandırmanın iki temel işlevi vardır. Bilişsel işlev olarak nitelendirilebilecek birinci işlevde, çevrenin düzenlenmesi ve yapılandırılması sağlanır. Bu sayede birey, çevreden aldığı uyarınları belli kıstaslara göre gruplandırır, basitleştirir ve çevresindeki aşırı bilgi yükünü bu şekilde düzenler. Başka bir deyişle, birey bu bilişsel işlem sayesinde yönünü bulur ve kendini konumlandırır. İkinci işlev ise, bireyin toplum içindeki yerini belirlediği ve kendini tanımladığı kimlik işlevidir. Kimlik işlevi sayesinde birey diğerlerinden farklı olduğunu hisseder ve diğerlerinden farklı hatta daha iyi olduğunu göstermek amacıyla olumlu bir sosyal kimlik geliştirmeye yönelir.

Yeryüzündeki tüm toplumlar değişik güç ve statü konumlarında yer alan grupların bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Bu sosyal gruplar ırk, cinsiyet, dini inanç, etnik köken, yaş, politik görüş vb. gibi çok farklı ortak özellikler temelinde oluşabilmektedir. Birey, sosyal dünyadaki bu karmaşadan kurtulmak amacıyla bilişsel tasarruf yolunu seçer (Demirtaş, 2004). Algısal ve bilişsel etkinliklerde önemli bir rol oynayan sosyal sınıflandırma, insanın çevreye uyumunun ve yaşamını sürdürebilmesinin zorunlu bir koşulu sayılabilir (Bilgin, 1994). Sosyal sınıflandırma işlemi sayesinde bireyler toplum içindeki konumları hakkında bilgi sahibi olur ve kendileriyle aynı gruba üye olan kişileri daha benzer, farklı gruba üye olan insanları ise daha farklı olarak algılamaya başlarlar (Brewer, 1996; Hogg ve Abrams, 1990; Tajfel, 1978; Tajfel ve Turner, 2004).

Hewstone'a (1996) göre, sosyal sınıflandırma işlemi ile bireyler aşırı bilgi yüklemesinden kurtulur ve çevreyi daha basit olarak algırlar. Sosyal sınıflandırma işlemi sonucunda insanlar günlük yaşamlarını daha kolay düzenler, kendilerini

ilgilendiren konularda daha hızlı ve etkili kararlar verirler. "Ben kimim?" sorusuna verilen cevapların büyük bir kısmı ait olunan sosyal gruplara gönderme yapar. Bu soruya verilen "Kürdüm", "Beşiktaşlıyım", "erkeğim" gibi cevaplar kişinin kendisini ait olduğu gruplar üzerinden tanımladığını göstermektedir. Markus ve Kitayama (1991) kültürlerin büyük bölümünde bireylerin kimlik tanımlamalarında, grupların önemli bir yer tuttuğunu fakat özellikle Asya gibi toplulukçu kültürlerde, bireyin üyesi bulunduğu grupla ilişkisinin onun kimliğinde daha geniş bir yer kapladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla; Türkiye gibi hem bireyci hem de toplulukçu kültürü bir arada yaşayan bir toplumda birey-grup ilişkisinin çok önemli olduğu söylenebilir.

Tajfel ve Turner'a (2004) göre bireyler iç-grup üyeleri ile aralarındaki benzerlikleri belirginleştirmeye çalışırken dış-grup üyeleriyle aralarında bulunan farkları da abartma eğilimindedirler. Grup içi bireyler hakkında verilen olumsuz bilgiler, daha az olumsuz olarak değerlendirilirken, dış grup üyeleri hakkındaki olumlu bilgiler görece görmezden gelinmektedir (Bilgin, 1994; Karaçanta, 2002).

Dış-grubun varlığı ile ilgili mutlak farkındalık gruplar arası rekabetçi ve ayrımcı tepkilere yol açmak için yeterlidir (Tajfel ve Turner, 2004). Bu olgu en uygun yöntemiyle Tajfel ve arkadaşları (1971) tarafından incelenmiştir. Tajfel ve arkadaşları (1971) tarafından yapılan minimal grup paradigması deneyinde gruplara rastgele atanan katılımcıların bile iç-grubu kayırma yönünde eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada, gruplar arasında ne çıkar çatışması ne de toplumsal bir etkileşim söz konusu olmadığı halde bu sonucun elde edilmesi önemlidir. SKK'nın ortaya çıkmasındaki bu temel deney sosyal sınıflandırma işleminin tek başına iç-grup kayırmacılığına ve dış-grup ayrımcılığına neden olduğunu ortaya koyması

bakımından önemlidir. Tajfel ve Turner'a (2004) göre laboratuvar ortamındaki iç-grup yanlılığının gerçek yaşamdaki benzeri etnik merkeziyetçiliktir.

Sosyal sınıflandırma işlemi, bireyleri, üyesi buldukları grup temelinde farklı kategorilere ayırır. Hogg ve Abrams'a (2006) göre sosyal sınıflandırma sonucunda bireyler, diğer sosyal grupların bütün üyelerini aynı özelliklere sahip kişiler olarak sınırlandırmakta ve böylece onları, diğer grup üyelerinden ayrı kılmaktadırlar. Sosyal grubun bütün üyelerinin benzer şekilde düşündüğü ve davrandığı düşünülmektedir. Dış-grubun benzer özelliklere sahip homojen bir yapıya sahip olduğu düşüncesi dış-gruba yönelik olumsuz, küçük düşürücü kalıpyargıların oluşmasına neden olabilir (Hogg ve Abrams, 2006; Tajfel ve Turner, 2004). Belli inanç veya etnik gruplara yönelik kalıpyargılar çok geniş kitleler tarafından paylaşılabilir. Eski devlet bakanlarından Zafer Çağlayan'ın "Bunları bir Yahudi, bir ateist, bir Zerdüş't yapsa anlarım. Ama bunlar Müslümanım diye geçiniyor." şeklindeki açıklaması dış-gruba yönelik olumsuz kalıpyargıların bir örneği olarak verilebilir (Milliyet, 2014). Sosyal sınıflandırma sonucunda ortaya çıkan bu kalıpyargısal düşünme eğilimi, dış-grubun olumsuz algılanmasının yanında dış-gruba düşmanlık beslenmesine de neden olabilir. Dolayısıyla, ortaya çıkan bu düşmanlık algısı, gruplar arası çatışmalara da yol açabilir (Michener'den aktaran, Demirtaş, 2003). Hogg ve Abrams (1990) sosyal sınıflandırma ve bunun sonucunda oluşan kalıpyargısal düşüncelerin grup hareketlerinin oluşmasına neden olduğunu iddia etmektedir. Bireyler, kendilerini ve diğerlerini sınıflandırdıkları ve kendilerini bir grup ile tanımladıkları zaman gruplar arası davranış gösterirler (Hewstone, 1996). Duckitt ve Mputhing (1998) tarafından yapılan bir çalışmada gruplar arası yarışma,

çatışma ve düşmanlık boyutlarının gruplar arası davranışı belirlemede önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bünyesinde de farklı sosyal kimlikler uzun yıllardır bir arada yaşamaya devam etmektedirler. Kürt sorunun ortaya çıkışı ve bu sorunun zaman içinde karmaşıklaşarak mahiyet değiştirmesi (Yeğen, 2011) Türk ve Kürt etnik gruplarının kalıpyargısal değerlendirmelerine sebebiyet vermiş olabilir. Ok'un (2011) İzmir'de yaptığı araştırmaya göre Türk katılımcıların % 40'ı Kürt denince akıllarına "cahil, eğitimsiz, kaba, kültürsüz ve geri" gibi sıfatların geldiğini belirtirken, Kürtler ise Türkler hakkında daha çok milliyetçiliğe referans veren sıfatlar (ultra-milliyetçi, kendilerini Kürtlerden daha üstün gören, devletin olanaklarını elinde tutan) belirlemiştir. Özellikle son otuz yıllık silahlı çatışma dönemi, ülke içinde çok yoğun ekonomik ve zorunlu göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan bu sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin Türk ve Kürt etnik gruplarının birbirleri hakkındaki bilişsel sınıflandırmalarını nasıl etkilediğini incelemek var olan sorunların ortadan kaldırılması için çözüm üretilmesinde önemli katkı sağlayabilir.

Sosyal Kimlik Kuramı'nın grup davranışını açıklamada kullandığı bir diğer kavram ise "sosyal karşılaştırma" kavramıdır.

1.1.3. Sosyal Karşılaştırma

Bilgin'e (2007b) göre, kişiler arası ilişkilerin gözlemlenmesi sonucunda, insanda iki temel eğilimin varlığı ortaya çıkmıştır. Araştırmacıya göre insanlar, diğer insanlarla olan ilişkilerinde bir taraftan onlara benzemek, onlarla bütünleşmek

için çaba gösterirken; öbür taraftan ise onlardan farklılaşma, onlardan daha üstün durumda olma isteği taşımaktadırlar. Bireyler bu ihtiyaçlarını giderip, konumları hakkında bir karar verebilmek amacıyla kendini başkalarıyla karşılaştırmak durumundadır. Sosyal karşılaştırma olarak nitelenen bu kavram sosyal psikolojinin en eski çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Bu alanın bilinen en kapsamlı çalışmaları Festinger (1954) tarafından yapılmıştır. Festinger'e (1954) göre insanlar, kendileri hakkında bir karar verebilmek, kendi görüşleri, değerleri ve yetenekleri hakkında bir kanaate sahip olmak isterler. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla da kendilerini diğer insanlarla karşılaştırma yolunu seçerler. Festinger'ın (1954) çalışmalarında kullandığı bu kavram SKK'nın gruplar arası süreçlere getirdiği açıklamalarda önemli bir alan kaplamaktadır. Ancak, SKK'nın tanımladığı sosyal karşılaştırma kavramı Festinger'in ortaya koyduğu açıklamalardan daha farklıdır. SKK, bireylerin yalnızca kişisel karşılaştırma yapmadığını, üyesi bulunduğu sosyal gruplar üzerinden de karşılaştırmalar yaptığını iddia etmektedir (Hogg ve Abrams, 2006; Tajfel ve Turner, 1979; Tajfel ve Turner, 2004; Tajfel, 1982). Buna karşın, Festinger (1954) sosyal karşılaştırmayı sadece kişisel düzlemde ele almaktadır. SKK'nın bu yaklaşımı, sosyal karşılaştırma olgusunu gruplar arası düzeyde ele almamıza imkân vermektedir. SKK'ya göre bireyler olumlu bir sosyal kimlik edinmek isterler. Bu olumlu sosyal kimlik arayışı, bireyleri, sosyal karşılaştırma yapmaya yönlendirir ve bunun sonucunda da insanlar üyesi buldukları sosyal grupların kendilerine sağladığı değer yükünü değerlendirmek amacıyla kendi gruplarını başka gruplarla karşılaştırırlar (Hogg ve Abrams, 2006; Tajfel ve Turner, 1979; Tajfel ve Turner, 2004; Tajfel, 1982).

Bireyler, kendi grupları hakkındaki yargılarını, üyesi oldukları sosyal grupları diğer gruplarla karşılaştırma sonucunda elde ederler. Bu karşılaştırmalar, tutumlar ve özellikler açısından yapılır. Tajfel'e (1982) göre kişisel kimlikte, birey kendisini diğer kişilerle kıyaslarken, sosyal kimlik söz konusu olduğunda, üyesi olunan sosyal grup diğer gruplarla karşılaştırılır. İç-grup ve dış-grup arasında olumlu farklılığı gösteren karşılaştırmalar, yüksek benlik saygısına neden olurken; iç grup ve dış grup arasında olumsuz farklılığı gösteren karşılaştırmalar ise düşük benlik saygısı ile sonuçlanır. Olumlu sosyal kimlik, iç grup ve onunla ilişkili bazı dış gruplar arasında yapılabilecek lehte karşılaştırmaların üzerine kuruludur. İç grup, aynı kategorideki dış gruplardan olumlu bir şekilde farklılaşmış olarak algılanmalıdır (Tajfel ve Turner, 2004). Bu temel hipoteze göre bir kişinin kendi grubunu, iç-grup ve dış-grup karşılaştırmaları yoluyla, olumlu bir şekilde değerlendirmesine yönelik bir baskı ortaya çıkmaktadır. Bu baskı, sosyal grupların kendilerini diğer gruplardan farklılaştırmak istemelerine neden olmaktadır (Tajfel, 1978). Arkonaç (1999) bireylerin kendisini bir iç-grup üyesi karşısındakileri de dış-grup üyesi olarak sınıflandırıp karşılaştırması durumunda gruplar arası ayırt ediciliğin olduğundan daha büyük algılandığını ifade etmektedir. Tajfel ve Turner'e (1979) göre de bu karşılaştırmalar esnasında bireyler kendi gruplarının olumlu özelliklerini abartma eğiliminde olmaktadır. Sosyal karşılaştırma sürecindeki bu eğilim, insanların benlik saygılarını arttırmalarına ve dolayısıyla olumlu bir sosyal kimlik kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Hogg ve Abrams, 1990; Tajfel, 1978; Tajfel ve Turner, 2004). SKK'ya göre, bireyler bir taraftan olumlu sosyal kimliğe sahip olma güdüsüne sahipken diğer taraftan kendileri ile diğer grup üyeleri ve kendi grupları ile

diğer gruplar arasında ayırım yaparak kendilerini farklı ve belirgin görme isteklerini gerçekleştirirler (Güler, 2013).

Sosyal karşılaştırma süreci sonunda birey, bulunduğu toplumsal konumdaki yerinden memnun olursa, olumlu sosyal kimlik, içinde yer aldığı konumdan memnun olmaz ise olumsuz sosyal kimlik sahibi olur (Hogg, 1996; Nezlek ve Smith, 2005; Tajfel ve Turner, 2004). SKK'ya göre, olumlu sosyal kimlik statükonun devamını sağlarken, olumsuz sosyal kimliğe yönelik tepkiler ise "bireysel hareketlilik", "sosyal yaratıcılık" ve "sosyal rekabet şeklinde olmak üzere üç farklı tepki olarak ortaya çıkmaktadır (Tajfel ve Turner, 2004).

Bireysel hareketlilik, bireylerin kişisel bazda düşük statülü bir gruptan yüksek statülü bir gruba geçmek ve yukarı doğru sosyal hareketliliğe ulaşabilmek için yaptıkları girişimlere işaret etmektedir (Tajfel ve Turner, 2004). Bu taktik sayesinde amaçlanan, kısa vadede bireysel olarak olumlu sosyal kimliğe ulaşmaktır. Bireysel hareketlilik eski iç-grup ile özdeşleşmenin sonlanmasına veya azalmasına işaret eder. Tajfel ve Turner'e (2004) göre bireysel hareketlilik, düşük statülü grubun konumunda herhangi bir değişikliğe neden olmamaktadır. Bireysel hareketlilik stratejisiyle, olumsuz sosyal kimlik algısının verdiği nahoş duygudan kişisel olarak kaçınmak amaçlanır.

SKK, olumsuz sosyal kimliğe verilen bir diğer tepkiyi de "sosyal yaratıcılık" olarak tanımlamaktadır. Sosyal grup üyeleri, sosyal karşılaştırma öğelerini yeniden tanımlayarak veya onları değiştirerek de iç-grup için olumlu sosyal kimlik arayışına girebilirler. Bu yaklaşım bireysel hareketliliğin aksine bir grup taktiğidir. Tajfel ve Turner (2004) bu yaklaşımın üç şekilde uygulanabileceğini ifade etmektedirler. a) İç-

grup, dış-grupla yeni bir boyut üzerinden karşılaştırılabilir. Olumsuz sosyal kimliğin oluşmasına neden olan karşılaştırma boyutunun yerine, dış-gruptan daha üstün olunan bir karşılaştırma boyutu seçilir. Almanya'daki Türk göçmenlerin "Bizler Almanlar kadar zengin olmayabiliriz; fakat onlardan daha misafirperver ve sıcak insanlarız." şeklindeki karşılaştırmaları bu yaklaşıma örnek olarak verilebilir. b) Sosyal grubun özelliklerine bağlanan değerler değiştirilir, daha önce olumsuz olarak algılanan sosyal karşılaştırmalar, bu sayede olumlu olarak algılanmaya başlar. Örneğin; siyahî insanların daha önce olumsuz olarak değerlendirilen niteliklerinin "siyah güzeldir" yaklaşımına dönüşmesi. c) İç-grubun karşılaştırıldığı dış-grubun değiştirilmesi yoluyla olumlu sosyal kimlik ihtiyacı giderilebilir. Yüksek statülü gruplar yerine, üyesi olduğu sosyal grubun statüsüne yakın statüdeki gruplarla karşılaştırma yapmak benlik değerini güçlendirir. Örneğin; Almanya'daki göçmen Türklerin kendilerini Alman grubu yerine, orada yaşayan başka bir göçmen grubuyla karşılaştırması. Tajfel ve Turner'e (2004) göre olumlu sosyal kimlik edinme yolundaki bu açıklamalar, alt gruplar arasındaki sosyal rekabetin bazı zamanlarda alt gruplar ve baskın gruplar arasındaki rekabetten daha şiddetli olması gerçeği ile tutarlıdır.

Sosyal kimlik kuramına göre olumsuz sosyal kimliğe verilen üçüncü tepki de "sosyal rekabet" (social competition) şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal grup üyeleri dış grupla doğrudan rekabet yoluyla olumlu farklılık kazanmak isteyebilirler. Tajfel ve Turner'e (2004) göre sosyal gruplar, iç-grup ve dış-grubun birbirleri ile bağlantılı konumlarını tersine çevirmeye çalışabilirler. Bu da grupların nesnel toplumsal konumlarını değiştirmeye yönelmelerine neden olabilir. SKK'ya göre bu yönelim, mevcut sosyal sistemin meşru (legitimacy) ve kalıcı (stable) olmadığı için

göstergesi olarak alınabilir (Turner ve Reynolds, 2001; Tajfel ve Turner, 2004). Gruplar arası sosyal statü farkının değişmez olarak algılanması, sosyal sistemin kalıcılığına gönderme yaparken; meşruiyet ise sosyal statü farklarının kabulü olarak ifade edilebilir (Tajfel, 1978).

Tajfel (1978) içinde bulunulan sosyal sistemin değişme potansiyelinin varlığının sosyal grupları harekete geçirdiğini iddia etmektedir. Özellikle alt grupların mevcut sistemi meşru ve kalıcı görmemeleri durumunda, kitlesel hareketler söz konusu olabilmektedir. Tajfel'e (1978) göre, sosyal sistemin kalıcı, meşru ve geçirgen olarak algılanmaması durumunda toplumsal ve politik davranışlar ortaya çıkmaktadır. Tajfel (1978) protestoların sosyal sistemin değişmesi için yapılan toplumsal hareketlilik stratejileri olduğunu ve bu eylemlerin politik davranış içerdiğini iddia etmektedir.

Akbaş'a (2010) göre, meşruiyet, gruplar arası statü farkını kabul edebilme durumuna gönderme yapar. Gruplar arası statü farkının meşru görülme durumu ise tarihsel, sosyolojik, politik ve ideolojik durumlardan etkilenmektedir. Major'a (1994) göre, sosyal karşılaştırmanın gruplar arası düzeyde yapılması durumunda ayrımcılık bireysel karşılaştırmaya oranla daha yüksek düzeylerde algılanacaktır. Gruplar arası karşılaştırma sonucunda varılan ayrımcılık algısı var olan toplumsal sistemin meşruiyetinin sorgulanmasını da beraberinde getirecektir. Kawakami ve Dion (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, grup kimliği baskın olan bireylerin, bireysel kimliği ön planda olanlara nazaran daha fazla düzen değişikliği talebinde buldukları görülmüştür. Valentim (2007) toplumsal değişimlerin bütün biçimlerinin zor olduğunu, özellikle dezavantajlı grubun konumlarını iyileştirmeye yönelik çabalarının baskın grup tarafından sert tepkilerle karşılandığını ifade etmektedir.

Eğer gruplar arası statü farkı meşru olarak görülürse azınlık grubu üyelerine karşı olan önyargı artar ve azınlık grubu üyeleri bu durumla baş etmek için bazı girişimlerde bulunurlar. Fakat, statü farkı her iki grup tarafından da gayri meşru olarak görülürse bu durum gruplar arası önyargının azalmasına neden olur (Turner ve Brown 1978).

Sosyal kimlik konusundaki çalışmalar, üyesi buldukları sosyal grubun statüsünü kalıcı ve haklı görmeyen azınlık grubu üyelerinin, kendi gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterdiklerini ortaya koymuştur (Brown 2000; Jackson, 2002; Verkuyten ve Masson, 1995). Tajfel ve Turner (2004) hiyerarşik olarak örgütlenmiş toplumlarda dezavantajlı konumdaki grupların üç şekilde davranabileceğini açıklamışlardır. 1) Eğer, var olan toplumsal sistem, azınlık grubu tarafından meşru ve kalıcı olarak algılanırsa azınlık grubu üyeleri avantajlı konumdaki sosyal grubun üstünlüğünü kabul edecektir. 2) Eğer, azınlık grubu üyeleri toplumsal sistemi meşru olarak görmezler ise var olan sistemi değiştirmek için girişimlerde bulunacaklardır. Toplumsal sistemin kalıcılığı sarsılacak ve avantajlı konumdaki gruplar korku veya baskı ile sistemin devamlılığını korumaya çalışacaklardır. 3) Avantajlı ve dezavantajlı konumdaki gruplar, mevcut toplumsal sistemin meşru ve kalıcı olmadığı konusunda fikir birliğine sahip olduklarında, toplumsal sistemde yer alan dezavantajlı gruplar konumlarını değiştirme yolunda teşebbüste bulunacaklardır. Toplumsal konumlarının yeniden tanımlanması ve yorumlanması yoluyla olumlu sosyal kimliğe ulaşmayı hedefleyeceklerdir. Bundan dolayı, toplumsal konumlarını meşru olarak algılamayan azınlık gruplarının, toplumsal dönüşüme ve hareketliliğe daha yatkın oldukları iddia edilebilir.

Korestelina'ya (2007) göre azınlık grubu üyeleri toplumsal gruplarının hedefleri için çoğunluk grubunun üyelerine oranla daha aktif olmaktadır.

Sonuç olarak, SKK'ya göre kendi etnik grubunun statüsünü meşru olarak algılamayan gruplar etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterirler. Bu yüzden, ilgili alan yazın çerçevesinde bu çalışma sonucunda Kürt katılımcıların etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterecekleri ve mevcut toplumsal sistemi Türk katılımcılara oranla daha düşük düzeyde meşru görecekları düşünölmektedir.

1.1.4. Algılanan Ayrımcılık

Toplumsal gruplara yönelik önyargılar, zaman içinde azalmış olsa da, varlığını halen korumaktadır. Dünyanın birçok yerinde etnik çatışmalar sürmekte, farklı etnik grupların bir arada yaşadığı birçok ülkede ise tarihsel, sosyal ve ekonomik sorunların neden olduğu ayrımcılık davranışları gözlenmektedir. Clark ve arkadaşlarına (1999) göre, düşük statüdeki etnik azınlıklar ayrımcılığa maruz kalmaya devam etmektedirler. Etnik gruplar, kendilerine yönelmiş etnik ayrımcılığı içselleştirmek yerine onu olumlu benlik saygılarını sağlamanın etkin bir aracı olarak kullanırlar. Tajfel ve Turner'e (2004) göre, dezavantajlı konumdaki bireyler iç-grup kimlik duygularını arttırarak, bu dışlanmaya tepki gösterirler. Bu sayede bireyler, uğradıkları ayrımcılığın üzerlerindeki olumsuz etkileri ile mücadele eder ve olumlu sosyal kimlik edinmek için girişimlerde bulunurlar. Algılanan bu bireysel veya kolektif ayrımcılığı açıklamada kullanılan temel yaklaşımlardan birisi de SKK'dır (Ensher, Grant-Vallone ve Donaldson, 2001). Montes (2010) algılanan ayrımcılığı

genel olarak, kişinin cilt rengi, fiziksel özellikleri, etnik veya kültürel aidiyetleri nedeniyle kendisine haksız ya da olumsuz davranıldığına dair inancı veya algısı olarak tanımlamaktadır. Bireyler cinsel veya dini kimlikleri yüzünden ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünebildikleri gibi etnik aidiyetleri sebebiyle de ayrımcılık yaşadıklarını algılayabilirler. Sanchez ve Brock (1996) algılanan etnik ayrımcılığı, "etnik aidiyeti dolayısıyla bireye farklı ve seçici davranılmasıyla ortaya çıkan bireysel algı" şeklinde ifade eder. Tarihsel açıdan bakıldığında ise azınlık grubu üyeleri, çoğunluk grubu üyelerine oranla ayrımcılığa daha fazla maruz kalmışlardır (Stone-Romero ve Stone, 2005). Yapılan çalışmaların büyük bölümünde benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır (örneğin; Akbaş, 2010; Johnson ve Lecci, 2003; Stone-Romero ve Stone, 2005).

Ayrımcılığa uğrayan farklı gruplara mensup bireylerin, iç-gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterdiklerine dair çalışmalar mevcuttur. Örneğin; ayrımcılığa maruz kalan dezavantajlı Afro-Amerikalıların (Branscombe, Schmitt ve Harvey, 1999), kadınların (Schmitt, Branscombe, Kobrynowicz, ve Owen, 2002) ve yaşlıların (Garstka, Schmitt, Branscombe ve Hummert, 2004) iç-gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleştikleri görülmüştür. Azınlık grubu üyeleri, çoğunluk grubunun kendilerini kabul ettiğini düşündüklerinde kendilerini çoğunluk grubuna daha bağlı hisseder ve daha yakın ilişkiler kurabilirler. Buna karşın; azınlık grubu üyeleri çoğunluk grubu tarafından kabul görmedikleri yönünde bir algı geliştirdiklerinde ise var olan farkları büyütme eğiliminde olmaktadır. Sellors ve Shelton (2003) kendi etnik gruplarıyla yüksek özdeşleşme düzeyi gösteren azınlık grubu üyelerinin, gruplar arası belirgin karakteristik farklılıklara karşı daha duyarlı

olduklarını ve bu yüzden olumsuz sonuçları gruplar arası ayrımcılık temelinde değerlendirmeye daha yatkın olduklarını ifade etmektedir.

Toplumsal sistemi değiştirmeye yönelik girişimler, baskın grup tarafından bazı tepkilerle karşılanabilir. Baskın grup, kendi üstünlüğünü meşru gördüğü takdirde, dezavantajlı konumdaki grubun, gruplar arası mevcut durumu değiştirmeye yönelik girişimlerine yoğun bir ayrımcılıkla cevap verecektir (Tajfel ve Turner, 2004). Dezavantajlı konumdaki grubun girişimlerine karşı ortaya çıkan ayrımcılık hareketleri bu grubun üyeleri tarafından daha yoğun ve daha yüksek seviyelerde hissedilecektir. McCormack (1995) tarafından ABD'de yaşayan üç azınlık grubuna mensup (Asyalı, siyahî ve Hispanik) 221 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, katılımcıların % 47'si etnik aidiyetleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Kessler, Mickelson ve Williams (1999) tarafından 3032 azınlık grup üyesi katılımcıyla yapılan bir araştırmada da katılımcıların, yaklaşık % 60'ı günlük yaşamlarında ayrımcılık algıladıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de Akbaş (2010) tarafından yapılan araştırmada da Sünni çoğunluğa oranla Alevi azınlık daha yüksek düzeyde algılanan ayrımcılık rapor etmişlerdir. Çoymak (2009) da benzer şekilde, Türklere oranla Kürtlerin ve Zazaların kendilerine yönelik daha fazla ayrımcılık algıladıklarını bulmuştur.

Sonuç olarak, ilgili yazın dezavantajlı veya azınlık grup üyelerinin daha yüksek düzeyde algılanan ayrımcılık ifade ettiğini göstermektedir. Bu çalışma sonucunda da Kürt katılımcıların, Türklere oranla kendilerine yönelik daha yüksek düzeyde bireysel ve kolektif ayrımcılık algısı ortaya koyacakları düşünülmektedir.

Etnik gruplar arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla SKK'nın getirdiği açıklamalar çok değerlidir. Türkiye'de yaşayan Türk ve Kürt etnik aidiyetine sahip bireylerin kendi iç grup ve dış grupları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerini ve iki grup arasındaki ayrımcılık algısını anlamak amacıyla SKK'nın getirdiği açıklamalardan yararlanmanın uygun olacağı düşünülmektedir. Buna karşın; hiç bir sosyal psikolojik yaklaşımın gruplar arası süreçlere getirdiği yaklaşımlar tek başına yeterli olmamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, gruplar arası süreçleri açıklamaya çalışan bir başka kuram olan Sosyal Baskınlık Kuramı'nın yaklaşımlarından da yararlanmaya çalışılacaktır.

1.2. Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK)

Gruplar arası ilişkileri, önyargı ve etnik merkezîyetçiliği anlamaya yönelik etkin kuramlardan biri de Sidanius ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK)'dir. SBK grup içi ilişkileri hiyerarşik sosyal sistemler bağlamında ele alıp incelemektir (Karaçanta, 2002). ABD'de yaşayan Avro-Amerikalıların Latin ve siyahlara oranla daha yüksek bir statüye sahip oldukları şeklindeki yaygın inanç grup temelli sosyal hiyerarşilere bir örnek olarak verilebilir (Sidanius, 1993). SBK'nın hedefi, tarihsel ve sosyal süreç içerisinde oluşmuş bu grup temelli sosyal hiyerarşilerin arka planında yatan temel mekanizmalarının işleyişini açıklamaktır. Sidanius, Pratto, van Laar ve Levin'e (2004) göre, SBK toplumların kültürel, ideolojik, politik ve yapısal yönlerini dikkate alarak, grup temelli toplumsal baskının psikolojik ve sosyal-bağlamsal süreçler arasındaki etkileşimlerini açıklamaya çalışmaktadır.

Tüm toplumsal yapıların, grup temelli sosyal katmanlardan oluşmaya meyilli olduğundan hareket eden SBK'ya göre, bütün toplumlar hiyerarşik olarak örgütlenmiş katmanlardan oluşmaktadır. Bu katmanlı yapının en üstünde bir veya birkaç baskın ve egemen grup bulunurken, diğer dezavantajlı gruplar ise hiyerarşik yapının alt taraflarında yer almaktadırlar (Sidanius ve Pratto, 1999, Sidanius ve Pratto, 2004). Sosyal gruplar, olumlu sosyal değer olarak nitelendirilen, siyasi otorite, güç, iyi beslenme, görkemli evler, avantajlı sağlık güvencesi, yüksek statü ve benzer değerlere sahip olmak isterler (Hewstone, Rubin ve Willis, 2002; Sidanius ve Pratto, 2004). Baskın olan sosyal grup, toplumsal değerleri şekillendiren, bunun yanında maddi kaynaklara veya önemli toplumsal sembollere sahip durumda iken dezavantajlı gruplar, bunlara sahip olmak için mücadele etmektedirler. Yüksek statülü gruplar ellerinde bulunan olumlu sosyal değeri korumak amacıyla var olan hiyerarşik yapıyı sürdürmek isterler (Sidanius ve Pratto, 1999). Üst gruplar, iç grubu kayırma ve dış grubu küçümseme yoluyla sahip oldukları güç ve kaynakları ellerinde bulundurmaya devam etmek ve statülerini korumak eğiliminde iken dezavantajlı grup üyeleri ise baskın gruba katılma umuduyla ile statükoyu koruma eğiliminde olurlar (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Dolayısıyla, SBK'ya göre çoğu durumda alt grup üyeleri, üst grubun bir üyesi olabilmek için var olan hiyerarşik yapının varlığını ve devamlılığını koruma yönünde bir eğilim gösterirler.

van Den Berghe (1978) toplumsal sistemleri yaş, cinsiyet (gender), nesil (descent) ve evlilik durumuna (marriage) göre dörde ayırırken Sidanius ve Pratto (2004) bu sistemleri amaçları doğrultusunda yaş, cinsiyet ve keyfi olarak oluşturulmuş sistemler (arbitrary-set) olmak üzere üç grup içerisinde ele almışlardır.

Bunlardan yaş ve cinsiyet sistemi biyolojik temelli sistemlerden oluşmaktadır. Keyfi olarak oluşturulmuş sistemler ise daha esnek ve değişebilir yapılardan oluşmaktadır. SBK sosyal hiyerarşi içerisinde yer alan bu cinsiyet ve keyfi olarak oluşturulmuş sistemlerinin ortaya çıkmasını açıklamaya çalışan bir kuramdır. SBK'ya göre bu üç sistemin her biri grup-temelli sosyal hiyerarşilerin oluşmasında ve devam ettirilmesinde farklı roller üstlenmektedir.

Yaş temelli sosyal sisteme göre, yaşlı insanlar, olumlu sosyal değere daha fazla sahip olduğunu düşünecek ve yaşa bağlı sosyal hiyerarşiyi daha fazla sürdürme eğiliminde olacaklardır (Sidanius ve Pratto, 2004). Örneğin; çocukluk ve gençlik dönemlerinden geçen bir yetişkin, yaş olarak kendini daha yüksek statülü olarak değerlendirecek ve kendini yetişkin sosyal grubunu üyesi olarak çocuk ve ergen gruplarından hiyerarşik olarak daha yukarıda görme eğilimi gösterecektir. Yaşça daha büyük olanların ev ve işyerlerinde daha fazla sorumluluk aldıkları ifade edilmektedir. Kossowska'nın (aktaran, Redmond, 2011) büyük bir örnekleme Polonya'da yaptığı araştırmaya göre ellerine ekonomik güç verilen yaşlılar, gençlere oranla daha tutucu davranmışlardır. Cinsiyet temelli sosyal sisteme göre de erkeklerin kadınlardan daha fazla sosyal değere sahip olduğu düşünülmektedir (Sidanius ve Pratto, 2004). ABD Nüfus Bürosu'nun verilerine göre toplam nüfusun sadece % 49,2 sini oluşturan erkekler en az iki kişinin yaşadığı ailelerin % 64,2'sinin aile reisliğini yapmaktadır (Redmond, 2011). Sidanius ve Pratto'nun (2004) herhangi bir gencin veya kadının toplumsal hiyerarşinin üst basamaklarına çıkabileceğini ancak bunların tekil örnekler olacağını, SBK'nın ise genel toplumsal yapıyı değerlendirmeye çalıştığını ifade etmektedirler. SBK'nın ortaya koyduğu hiyerarşik sistemlerin sonucu ise keyfi olarak oluşturulmuş sistemlerden oluşmaktadır. Keyfi

olarak oluşturulmuş sosyal sistemler din, yasalar ya da kurumsal değerler gibi hiyerarşik faktörlerden oluşmaktadır. Sidanius ve Pratto (1999) ırk ve etnisite temelinde oluşmuş sosyal grupları keyfi olarak oluşturulmuş sosyal sistemler içerisinde değerlendirmektedir. Irk ve etnisite biyolojik kökenli olmasına rağmen, esnek ve bağlama göre değişebilen özellikleri nedeniyle grup temelli sosyal sistemler içerisinde ele alınmaktadır. Sidanius ve Pratto (1999) gruplar arası çatışmaların büyük bölümünün, inançların nesnel belirleyicilerinin zorunlu olmadığı keyfi olarak oluşturulmuş hiyerarşiler içerisinde ortaya çıktığını ifade etmektedirler.. Özellikle, farklı ırk veya etnisite gruplarına mensup bireylerin bir arada yaşadığı toplumlarda keyfi olarak oluşturulmuş hiyerarşiler, çatışmaların ortaya çıkmasında çok belirleyici olmaktadır. SBK da SKK gibi iç-grupla özdeşleşme düzeyinin dış-grup ayrımcılığının seviyesini belirlediğini ifade etmektedir (Sidanius, Liu, Pratto ve Shaw, 1994). Bunun yanında, üst grup üyelerinin alt grupların tümüne karşı aynı derecede önyargı göstermedikleri iddia edilmiştir. Kaiser ve Pratt-Haytt'ın (2009) yaptığı çalışmaya göre üst grup üyeleri, alt gruplara, özdeşleşme ve kendi gruplarına oluşturdukları tehdit seviyelerine göre farklı oranlarda ayrımcılık uygulamaktadır. Sidanius ve Pratto (1999) birden fazla alt grup üyeliğinin kesişmesi durumunda bireylerin daha fazla ayrımcılığa maruz kalacağını belirtmektedir. Örneğin; Türkiye'de yaşayan gayrimüslim bir eşcinsel, hem cinsiyet hem de grup temelli hiyerarşilere uymadığı için daha fazla ayrımcılığa maruz kalacaktır.

Sidanius ve Pratto (1999 ve 2004) tarafından oluşturulan SBK üç temel varsayım üzerinden şekillendirilmiştir: 1- Tüm toplumlar yaşa ve cinsiyete dayalı hiyerarşik yapılara eğilimli iken keyfi olarak oluşturulmuş sosyal hiyerarşiler sadece ekonomik olarak artı değer ortaya çıktığı toplumlarda görülür. 2- Cinsiyetçilik,

ırkçılık, etnik merkezîyetçilik gibi gruplar arası çatışmaların birçok türü insanoğlunun grup-temelli sosyal hiyerarşilere olan yatkınlığını gösterir. 3- Hiyerarşik toplumsal sistemler grup-temelli sosyal hiyerarşiyi arttırıcı veya azaltıcı güçlerin etkilerine eşit derecede maruz kalmaktadır.

Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre grup temelli sosyal hiyerarşiler ve birey temelli sosyal hiyerarşiler arasında bazı farklılıklar vardır. Birey temelli sosyal hiyerarşilerde bireyler, belli bir gücü elinde bulundurmayı, saygınlık ve otorite sahibi olmayı, politik veya akademik olarak başarılı olmayı bireysel çabalarının sonucunda elde ederken; grup temelli sosyal hiyerarşilerde ise sosyal güç, saygınlık ve otorite sahibi olma gibi bazı yetkiler üyesi olunan sosyal grubun konumu aracılığıyla elde edilir (Sidanius ve Pratto, 2004). SBK, grup-temelli sosyal hiyerarşilerin ortak bireysel ayrımcılık (aggregated individual discrimination), ortak kurumsal ayrımcılık (aggregated institutional discrimination), ve davranışsal asimetri (behavioral asymmetry) olmak üzere üç temel süreç aracılığıyla ortaya çıktığını iddia etmektedir (Sidanius ve Pratto, 2004). SBK'ya göre bu üç süreç grup kimliğinden, sosyal karşılaştırma süreçlerinden ve sosyal baskınlık yöneliminden etkilenen mitlerin meşrulaştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır (Karaçanta, 2002). Günlük yaşam içerisinde bir grubun üyelerini, basit hatta bazen önemsiz bir şekilde, sadece o gruba üye oldukları için ayrımcılığa tabi tutmak ortak bireysel ayrımcılık olarak değerlendirilirken, kanunlarla, hastane ve bankalar gibi sosyal kurumlar aracılığıyla ayrımcılık uygulamak ise ortak kurumsal ayrımcılık olarak nitelendirilmektedir. Alt toplumsal gruba üye birinin, bu üyeliği sebebiyle yani etnik, dini veya cinsel aidiyetleri nedeniyle işyerindeki terfisinin gerçekleştirilmemesi ortak bireysel ayrımcılığa örnek olarak verilebilir. Sidanius ve Pratto (2004) bu tür bireysel

ayrımcılıkların haftalar, yıllar ve yüzyıllar gibi uzun süreler boyunca devam etmesi durumunda toplumsal gruplar arasında çok açık güç ve belirgin farklılıkların ortaya çıktığını belirtmektedir. Grup temelli sosyal hiyerarşiler sadece bireysel ayrımcılık davranışlarıyla ortaya çıkmamaktadır. Bireysel ayrımcılığın yanı sıra resmi veya özel kurumlar, kanunlar, mahkemeler, bankalar, hastaneler ve okullar aracılığıyla da grup temelli ayrımcılık davranışlarının ortaya çıkması sağlanabilir. Pratto ve arkadaşlarına (2000) göre üst gruplar, ellerinde bulunan yasal (polis, asker vb.) kurumlarla alt gruplara baskı ve şiddet uygulamakta, bu yolla avantajlı konumlarını sürdürmeyi hedeflemektedir. Toplumsal gruplara karşı ayrımcılıklar bu tür kurumsal yapılar sayesinde devamını sürdürebilir. Farklı ülkelerde yapılmış bazı çalışmalara göre düşük statülü gruplara mensup bireyler, üst grup üyelerine oranla resmi makamlar tarafından daha yüksek düzeylerde cezalandırılmaktadır (Chevigny'den aktaran, Pratto ve ark., 2000). Buradan hareketle, emniyet, ordu ve yargı gibi kurumların, gruplar arasındaki eşitsizliğin sürdürülmesine katkıda bulunduğu iddia edilebilir (Sidanius, Liu, Pratto ve Shaw, 1994).

Grup temelli sosyal hiyerarşiler davranışsal asimetri olarak nitelendirilen mekanizmalar aracılığıyla da üretilebilir veya sürdürülebilir (Sidanius, ve Pratto, 2004). Davranışsal asimetriye göre, hiyerarşinin farklı düzeyindeki grupların davranış örüntüleri farklılık göstermektedir. Sidanius ve Pratto (2004) davranışsal asimetrinin bireylerin sosyalleşme kalıpları, kişisel özellikleri ve meşrulaştırıcı ideolojilerden de etkilendiğini ifade etmişlerdir. SBK'ya göre toplumsal hiyerarşi üst grupların baskıcı davranışlarının yanı sıra alt grupların uyumlu ve sistemi destekleyici davranışları sayesinde varlığını sürdürmektedir. Sidanius ve Pratto (2004) davranışsal asimetrinin dört farklı çeşidini tanımlamıştır: a) Asimetrik iç-grup

yanlılığı (assymetrical in-group bias), b) Dış-grup yanlılığı veya dış-grubu savunma (out-group favoritism or defence), c) Kendini engelleme (self-debilitation) ve son olarak d) İdeolojik asimetri (ideological asymetry).

Sosyal kimlik kuramına benzer şekilde SBK'da da bir iç-grup yanlılığından söz edilebilir. Bu eğilimin şiddeti bir sosyal gruptan diğerine farklılık göstermektedir. Sidanius ve Pratto'nun (2004) asimetrik iç-grup yanlılığı olarak nitelendirdikleri kavrama göre alt gruplar, yüksek statülü gruplara oranla daha düşük düzeyde iç-grup yanlılığı göstermektedirler. İç grup üyelerinin dış grup üyeleri lehine ayrımcılık yapması durumunda da dış grup yanlılığı davranışı ortaya çıkmaktadır (Karaçanta, 2002). Davranışsal asimetrinin üçüncü çeşidi olan kendini engelleme ise alt grup üyelerinin kendileriyle ilgili düşük beklentileri nedeniyle gerçek yeteneklerini tam olarak gösterememeleri durumunda ortaya çıkmaktadır (Sidanius ve Pratto, 2004).

Sosyal baskınlık kuramı davranışsal asimetri ile sonuçlanan ideolojileri hiyerarşiyi meşrulaştırıcı mitler (hierarchy-legitimizing myths) olarak tanımlamaktadır. Bu mitler hiyerarşiyi arttırıcı (hierarchy-enhancing) ve hiyerarşiyi azaltıcı (hierarchy-attenuating) mitler olmak üzere ikiye ayrılır (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Hiyerarşiyi attırıcı mitler var olan hiyerarşik yapının değişmeden varlığını sürdürmesini sağlarken, hiyerarşiyi azaltıcı mitler grup temelli sosyal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Hiyerarşi azaltıcı mitler sosyal adalete hizmet eden ve eşitliği ön planda tutan ideolojilere işaret etmektedir (Kıral, 2009). İrkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı hiyerarşiyi arttırıcı mitlere feminizm ve sosyalizm gibi yaklaşımlar ise hiyerarşiyi azaltıcı mitlere örnek olarak gösterilebilir (Hasta, Kıral ve Yalçın, 2011; Tekeş,

2013). Davranışsal asimetrinin son boyutu olan asimetrik ideoloji türüne göre, yüksek statülü gruplar var olan sistemi sürdürme yönünde eğilim göstereceğinden daha muhafazakâr ideolojileri benimseyeceklerdir. Sidanius ve Pratto'ya (1999 ve 2004) göre sosyal statüsü yüksek gruplar daha yüksek düzeyde siyasal muhafazakârlık göstereceklerdir.

Sosyal baskınlık kuramı toplumsal gruplar arasındaki eşitsizliğin ortaya çıkmasının arka planını açıklarken hiyerarşiyi arttırıcı mitlerin ve ideolojilerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. SBK bu mitlerin ve ideolojilerin yanı sıra sosyal baskınlık yönelimi (social dominance orientation) olarak tanımladığı kavram ile de sosyal adaletsizliklerin varlığının devam etmesinin nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi, kısaca üst grupların alt gruplar üzerinde baskınlık kurma isteği olarak nitelendirilebilir (Sidanius, 1993; Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004; Sidanius, Pratto, van Laar ve Levin, 2004). Otoriteriyenizm ve benzeri kavramlarla karıştırılan sosyal baskınlık yönelimi belki de SBK'nın en tartışmalı kavramlarından birisidir (Redmond, 2011). Pratto ve arkadaşlarına (2000) göre, sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler, grup hiyerarşisini desteklerken, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan bireyler ise gruplar arası güç ve statü eşitliğini savunurlar. ABD'de yapılan bazı çalışmalarda ırkçılık, cinsiyetçilik ve eşitlik karşıtı düşünceler ile sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönlü ilişkiler belirlenmiştir (Pratto ve arkadaşları, 1994; Sidanius, Pratto ve Bobo, 1994). Akbaş (2010) tarafından yapılan çalışmada da Sünni grubun Alevi gruba oranla daha az eşitlikçi olduğu bulunmuştur.

Sosyal baskınlık yönelimi, iç-grup yanlılığının yanı sıra dış grup ayrımcılığı yoluyla oluşan düşmanca davranışların ortaya çıkmasının da önemli nedenlerinden

birisidir (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Herhangi bir grubun üstünlüğünü meşru gören veya toplumsal eşitsizliği temel alan ideolojilerle sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Pratto ve meslektaşları (1994) yaptıkları bir çalışmada yüksek sosyal baskınlık yönelimine sahip bireylerin ırkçılık, cinsiyetçilik ve milliyetçilik puanları arasında anlamlı bir ilişki ($r=.50$) bulmuşlardır. Crocker ve Luhtanen'a (1990) göre, grup statüsü tehdit altında bulunan üst grup üyeleri, alt grubun üyelerine karşı yüksek düzeyde ayrımcılık davranışı gösterme eğiliminde olurlar. Güney Afrika ve Amerika'da yapılan bir çalışmaya göre de Güney Afrikalı beyazların, Güney Afrikalı ve Amerikalı siyahlara göre daha yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimine sahip olduğu bulunmuştur (Heaven , Greene, Stones ve Caputi, 2000).

Sosyal psikoloji disiplininin, gruplar arası süreçlerde kullandığı iki önemli yaklaşım olan SKK ve SBK'nın birbiriyle kesişen açıklamaları da bulunmaktadır. Bu çalışmada da iki kuramsal yaklaşımın kesişen yönlerinden yararlanmaya çalışılacaktır. Her iki kuramsal yaklaşım da üyesi olunan sosyal grupla özdeşleşme düzeyinin gruplar arası ilişkileri ve bu ilişkiler sonucunda ortaya çıkacak bireysel algıları etkileyeceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada da kolektif benlik düzeyi ve sosyal baskınlık düzeyinin gruplar arası meşruiyet ve ayrımcılık algısına etkilerine bakılacaktır. İlgili alanyazın ve çalışmalar doğrultusunda, Türkiye'deki ikinci büyük çoğunluğu oluşturan Kürtlerin, daha düşük düzeyde sosyal baskınlık yönelimi rapor etmeleri beklenmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi ve kolektif benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin, Kürt grubuna oranla Türk grubunda daha yüksek çıkması beklenmektedir.

Sosyal Kimlik Kuramı ve Sosyal Baskınlık Kuramı'nın yanı sıra gruplar arası süreçleri değerlendirme de kullanılan bir başka sosyal psikolojik yaklaşım da Sosyal Temas Hipotezi'dir.

1.3. Sosyal Temas Hipotezi

Sosyal bilimlerin anlamaya çalıştığı temel olgulardan birisi de önyargılardır. Bir dış-gruba karşı olumsuz kalıpyargısal tutumların var olması (Hogg ve Vaughan, 2007) olarak nitelenen önyargı, sadece ayrımcılığa neden olmakla kalmayıp ayrıca gruplar arası çatışmanın ve hatta şiddetin gelişiminde de anahtar bir rol oynamaktadır (Gürkaynak, 2012). Allport'un (1954) önemli eseri "*The Nature of Prejudice*" ile temel varsayımlarını ortaya koyduğu Sosyal Temas Hipotezi, gruplar arası önyargının azaltılması için gerekli durumsal koşulların neler olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Sosyal temas hipotezi, gruplar arası ilişkileri geliştirmek için kullanılan en etkili stratejilerden biri olarak kabul görmektedir ve uzun yıllardır kullanılmaktadır (Dovidio, Gaertner, Kawakami, 2003). Pettigrew (1998) Sosyal temas hipotezinin hem kuramsal dayanakları hem de politik önemi nedeniyle sosyal bilimler alanında çok ilgi çektiğini iddia etmektedir.

Allport (1954) kuramını bir takım deneysel çalışmaların sonuçlarına dayanarak ortaya koymuştur. Örneğin; Sims ve Patrick'in (1936) yaptığı çalışmaya göre, daha fazla siyahînin yaşadığı ABD'nin kuzey bölgelerinde, siyahî öğrencilerle aynı okullarda eğitim gören beyaz öğrenciler güney bölgelerindeki akranlarına oranla siyahîlere karşı daha düşük oranlarda önyargıya sahip olmaktadır. Sosyal temasın önyargıyı azalttığını gösteren benzer çalışmalar da sosyal temas

hipotezinin dayanak noktalarını oluşturmaktadır (örneğin; Brophy 1945; Deutsch ve Collins, 1951).

Allport (1954) gruplar arası sosyal temasın ve etkileşimin gruplar arası önyargıyı azaltabilmesi için dört temel koşulun bulunması gerektiğini öne sürmüştür. Bunlar; a) gruplar arasında eşit statü olması, b) grupların ortak hedeflerinin bulunması, c) gruplar arasında işbirliğinin sağlanması ve d) gruplar arası ilişkileri teşvik edici kültürel, yasal ve kurumsal desteğin bulunması olarak ortaya konmuştur.

Pettigrew (1998) gruplar arasında eşit sosyal statünün bulunmasının ve eşit statüyü tanımlamanın da zor olduğunu belirtmekte, buna rağmen; gruplar arası sosyal temasın önyargıyı azalttığına dair birçok çalışmanın da bulunduğunu ifade etmektedir. Çünkü sosyal grupların eşitlik beklentisi ve eşit statü algıları durumsal farklılıklar göstermektedir. Gruplar arasında eşit statü bulunması ve grupların kendi istekleri doğrultusunda bir araya gelmeleri durumunda dış-gruba yönelik önyargılarda azalma görülmektedir. Patchen (1982) farklı ırklardan öğrencilerin bir arada bulunduğu bir okulda yaptığı çalışmada, okul ortamının eşit statü sağladığını ve bunun sonucunda da ırklar arası önyargının azaldığını bulmuştur. Islam ve Hewstone (1993) gruplar arasındaki olumsuz temas deneyimlerinin önyargıyı azaltmanın aksine arttırdığını ifade etmişlerdir. Gürkaynak (2012) 1960'larda Almaya'ya giden Türk işçileri ile Almanlar arasındaki önyargıların ve düşmanca tutumların karşılıklı olarak pekiştirildiğini ileri sürmektedir. Jackman ve Crane (1986) ise alt grup üyeleri ile sosyal temasın önyargılar üzerinde olumsuz etkileri bulunduğunu belirtmiştir. Mullen ve arkadaşları (aktaran, Pettigrew, 1998)

yaptıkları meta-analiz çalışmasında alan araştırmalarında gruplar arası önyargının azaldığını fakat, laboratuvar çalışmalarında önyargının arttığını bulmuşlardır.

Gruplar arası sosyal temasın ve etkileşimin gruplar arası önyargıyı azaltabilmesi için ikinci koşul ise grupların ortak hedefinin bulunması olarak belirtilmiştir. Pettigrew (1998) spor takımlarının başarılı olmak amacıyla bir araya gelmesini ortak hedefe örnek olarak göstermektedir. Brewer (1996) gruplar arası ilişkilerin, ancak üst hedef şemsiyesi altında buluşması durumunda iyileşebileceğini iddia etmektedir. Grant-Thompson ve Wittig'e (1998) göre dış-grup üyeleri hakkındaki önyargı, sınırlı kaynakların ve avantajların korunmak istenmesi durumunda artmaktadır. Araştırmacılar, ABD içinde yaşanan etnik ve ırksal göçlerin sınırlı iş ve ekonomik kaynaklar nedeniyle çatışmalara neden olduğunu ve bunun sonucunda da önyargıların ve etnik çatışmaların artış gösterdiğini ifade etmektedir (Grant-Thompson ve Wittig, 1998).

Gruplar arası işbirliğinin sağlanması Sosyal Temas Hipotezi'ne göre önyargının azalmasının bir diğer koşuludur. Sherif'in (1966) "*Hırsızlar Mağarası*" (Robbers Cave) olarak bilinen önemli çalışmasında da rekabet yerine işbirliğinin gruplar arası ilişkileri iyileştirdiği bulunmuştur. Pettigrew'e (1998) göre işbirliğinin sosyal teması arttırmasındaki en önemli çalışmaları okul ortamında yapılmıştır. Özellikle Aronson tarafından yapılan yapboz (jigsaw) sınıfları uygulaması ile öğrenciler arasındaki işbirliğinin gruplar arası önyargıları azalttığı bulunmuştur (Aronson, Wilson ve Akert, 2002).

Sosyal temas hipotezi, gruplar arası önyargının azalması için, gruplar arası ilişkileri teşvik edici kültürel, yasal ve kurumsal desteğin bulunmasını son koşul

olarak ortaya koymaktadır. Robinson ve Preston'a (1976) göre, toplumsal gruplar arası iletişim ve yasal makamların önyargıları ortadan kaldırmasına dair desteklerinin her ikisinin aynı anda bulunması durumunda önyargıların ortadan kalkması çok daha olasıdır. Kurumsal ve kültürel destekler yasalarla veya meşru görülen kurumların otoriteleriyle tesis edilebilir. Kurumsal otoriteler aracılığıyla toplumsal kabulün normları belirlenir (Pettigrew, 1998). Grant-Thompson ve Wittig (1998) otorite (öğretmen, diğer rol modelleri) tarafından destek verilmesi durumunda gruplar arasındaki etkileşimin olumlu sonuçlandığını, pozitif etkileşimin önyargıları zayıflattığını bulmuşlardır. Tropp ve Bianchi (2006) başta ABD olmak üzere tüm toplumsal yapıların değiştiğini, göç ve benzeri sebeplerle farklı etnik ve kültürel kimliklerin bir arada yaşamaya başladığını söylemektedir. Bundan dolayı, sosyal kurumlar ve toplumsal normlar, gruplar arası ilişkileri teşvik edici biçimde dönüşmeli, etnik ve kültürel farklılığı destekleyen politikalar ortaya konmalıdır.

Sosyal temas hipotezi, bazı akademik çevreler, toplumsal kesimler ve gruplar tarafından desteklenmesine rağmen bir takım araştırmaların sonuçlarına dayanılarak eleştirilmeye de devam etmektedir. Allport (1954) farklı gruplara üye bireyler arasındaki sosyal teması, gruplar arası çatışmanın azalması için etkili bir yol olarak görmektedir ancak bazı deneysel çalışmalar sosyal temas hipotezinin bu varsayımlarının tekrardan gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Daha önce de değinildiği gibi bazı çalışmalar işbirliği ve ortak hedef olmadan gerçekleşen sosyal temasın gruplar arası çatışmayı azaltmadığını, aksine arttırdığını iddia etmektedir. (Amir, 1969; Pettigrew, 1986; Tzeng ve Jackson, 1994). Hogg ve Vaughan'a (2007) göre, gruplar arasında gerçekleşen temasın büyük bölümü

bireyler arasında kurulan temastır, bu yüzden grubun tamamına genellenmesinin makul bir nedeni yoktur. Moghaddam ve Soliday'a (1991) göre, eşit statülü olmayan etnik gruplar arasında sosyal temasın gerçekleşmesi durumunda, sosyal mesafe azalmaz aksine gruplar arası gerginlik düzeyi daha da yükselir. Ebert ve Foreman da ırklar arası temasın beyazlarla karşılaştırıldığında siyah azınlıklarda daha zayıf etki gösterdiğini bulmuşlardır (aktaran, Bullock, 2012). Buna karşın Bianchi ve Tropp'a (2006) göre sosyal temas sonucunda oluşan bireysel deneyim olumlu gruplar arası tutumlara neden olmaktadır.

Yapılan araştırmaların farklı sonuçlar vermesi ilginç bir çelişki oluşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalar bu çelişkinin nedenlerini anlamak için sosyal temasın iki yönüne yoğunlaşmaktadır. Islam ve Hewstone (1993) gruplar arası sosyal temasın niteliğinin nasıl algılandığının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Akbaş'a (2010) göre sosyal temasın niteliği en az temas miktarı kadar önemlidir. Hatta bazı çalışmalar sosyal temas niteliğinin sosyal temas miktarından daha önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Brown, Maras, Masser, Vivian ve Hewstone, 2001). Alevi ve Sünnilerle Amasya'da yapılan çalışmaya göre de sosyal temas kalitesi ile algılanan ayrımcılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır (Akbaş, 2010). Güler'in (2013) çalışmasında da Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki sosyal temasın gruplar arasındaki sosyal mesafe ve önyargılar üzerinde olumlu etkileri olduğu bulunmuştur.

Yüzyıllardır bir arada yaşayan ve sosyal temas düzeylerinin çok yüksek olduğu düşünülen Türk ve Kürt etnik gruplarının sosyal temas düzeylerinin algılanan ayrımcılık düzeyine etkisinin araştırılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Araştırma sonucunda, Sosyal temas hipotezinin temel

varsayımları ve ilgili alanyazın ile tutarlı olarak Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki sosyal temas niteliği ile algıladıkları ayrımcılık düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişkinin ortaya çıkması beklenmektedir.

Hortaçsu'ya (1998) göre, gruplar arası ilişkiler günümüz sosyal psikolojisinin en önemli konularındandır. Toplumsal değişmeler nedeniyle daha fazla vurgulanmaya başlanan etnik kimlikler ve dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkan etnik çatışmalar bu konuları daha da ilgi çekici hale getirmiştir. Etnik vurguların ve sorunların artmasının tarihsel ve sosyal nedenleri de bulunmaktadır. Freeman'a (2003) göre etnik özdeşleşme düzeyi, üyesi olunan etnik grubun toplum içindeki konumu ve diğer gruplarla olan tarihsel arka planı ile de yakından ilgilidir. Bundan dolayı, yüzyıllardır bir arada yaşayan Türk ve Kürt etnik gruplarının tarihsel ilişkilerine değinilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bir sonraki bölümde bu iki etnik grubun tarih içindeki ilişkilerine yer verilecek, Türkiye Cumhuriyeti dönemine daha ayrıntılı biçimde değinilecektir.

1.4. Bin Yıllık Birliktelik: Türkler ve Kürtler

Türkiye'de birçok farklı etnik grup bir arada yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayan etnik gruplar arasından Türklerden sonraki ikinci büyük etnik grup olarak Kürtler gelmektedir (Hoşgör ve Smits, 2002). Özer'e (2010) göre, Türklerin Anadolu'ya ayak basmaları ve Kürtlerle kurumsal düzeyde karşılaşarak işbirliği yapmaları 1071'le başlamıştır, ancak ilk karşılaşmaları ise bundan bir müddet önce Batı İran'da olmuştur. İlk karşılaşmalarından bugüne kadar yüzyıllar geçen Türkler ve Kürtler büyük ölçüde birbirine karışmış durumdadır.

Nüfus sayımlarında 1965'ten bu yana etnik köken sorulmadığı için bir etnik grubun nüfusunun ne kadar olduğunun tespiti tam olarak yapılamamaktadır. Bundan dolayı etnik grupların sayıları kaynaklara göre farklılık gösterebilmektedir. Mutlu'ya (1996) göre 1990 itibariyle Kürt etnik grubu Türkiye'nin yaklaşık olarak % 12-13'ünü oluşturmaktadır. Yanarocak (2009) ve Yıldız (2007) göre Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak % 20'si Kürtlerden oluşmaktadır. Konda (2011) ise ülke içindeki Kürtlerin oranını yaklaşık % 18,3 olarak belirtmektedir. Yıldız'a (2005) göre ise Kürtlerin, toplam nüfus içindeki oranı % 23 civarındadır ve bu oran yaklaşık olarak on beş milyon vatandaşa denk gelmektedir.

Dünyadaki tarihsel gelişmeler yüzyıllardır bir arada yaşayan bu iki büyük etnik grup arasında ilişkileri de yakından etkilemiş ve bazı siyasal veya sosyal sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu sorunlar, algı farklılığına bağlı olarak "Güneydoğu Sorunu" "Terör Sorunu" "Ekonomik Geri Kalmışlık Sorunu" veya "Kürt Sorunu" olarak farklı biçimlerde tanımlanmış, devlet nezdinde de bu sorunun tanımlamaları tarih içerisinde irtica sorunu, aşiretler sorunu, terör sorunu, Doğu ve Güneydoğu'nun ekonomik geri kalmışlığı sorunu gibi farklılıklar göstermiştir (Yeğen, 2011). Bu çalışmada da bu olguyu tanımlamak amacıyla son yıllarda sıklıkla kullanılan "Kürt Sorunu" ve "Kürt Meselesi" tanımlamaları kullanılacaktır.

Kürt sorununun tanımı, sosyal bilimlerde kullanılan birçok diğer tanım gibi, farklılıklar göstermektedir. Yeğen'e (2011) göre Kürt sorunu, tarihin bastırma ve tüllerle örtme icraatlarına maruz kalmış çok katmanlı bir toplumsal sorundur. Somer (2013) ise bu sorunu, asimile edilmeye ve sindirilmeye çalışılan bir toplumun tanınma ve kimlik mücadelesi olarak tanımlamaktadır. Göregenli (2010) Kürt

sorununu, Kürtlerin, Türklerle eşit yurttaş olduklarına ilişkin ciddi kuşklar etrafında örülen toplumsal bir olgu olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında Kürt meselesini farklı biçimlerde değerlendiren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Kırzioğlu (1995) Kürt meselesi diye bir sorun olmadığını çünkü Kürtlerin asimile olmuş Türkler olduğunu iddia etmektedir. Çıray (2010) ise Kürt meselesinin varlığını reddetmekte ve bu sorunu, batının yarattığı ve desteklediği ırkçı terör sorunu olarak tanımlamaktadır.

Konda'nın (2011) hazırladığı rapora göre, Kürt meselesinin tarihsel arka planı Osmanlı Devleti'nin modernleşmesi ve uluslaşması sürecinde atılmış; dolaylı yönetimden doğrudan yönetime geçiş sonucunda merkezi devlet ile Kürt bölgelerinin seçkinleri arasında bir güç ve yetki mücadelesi ortaya çıkmıştır. On sekizinci yüzyılın son çeyreğinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu ulus devlet modeliyle örgütlenen batının ve Rusya'nın rekabeti karşısında bir modernleşme, merkezileşme ve uluslaşma çabası içerisine girmiş (Konda, 2011, Yayman, 2011; Yeğen, 2011; Yeğen 2012) ve bu tarihsel gelişmeler sonucunda Kürt meselesinin temelleri atılmıştır. Düzgören'e (1994) göre, dünya üzerinde iki yüz kadar ulus devlet, üç bin kadar irili ufaklı etnik grup yaşamaktadır. Dolayısıyla, Kürt sorununa benzer sorunlar dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanmakta, benzeri sorunlarla yaşayan yönetimler bunlara çözüm yolu aramaktadırlar. Berkes (2007) 1923 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılıp Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu merkezli ulus-devletin kurulmasıyla ortaya bazı yeni sorunlar çıktığını iddia etmektedir. Modern-seküler bir rejim inşasıyla yola çıkan yeni yönetim, bu rejimi kurmak için politik, ekonomik, hukuki ve ideolojik girişimlerde bulunmuştur (Hoşgör ve Smits, 2002). Tokluoğlu'na (1995) göre, modernizasyon girişimleri ülkenin batı

bölgelerinde ekonomik girişimleri hızlandırırken, bu girişimler, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı doğu bölgelerinde ise bazı bölgesel liderler tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bu dönemlerde tek resmi dil olarak Türkçe'nin kabul edilmesi, Latin alfabesine geçilmesi ve eğitime erişim olanaklarındaki bazı bölgesel eşitsizlikler nedeniyle Kürt çocuklarının bilişsel gelişimleri olumsuz etkilenmiş ve yukarıya doğru sosyal hareketlilik şansları azalmıştır (Hoşgör ve Smits, 2002).

Çiçek'e (2013) göre Türkiye'nin ve özellikle de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi hayatını kuşatan Kürt meselesinin ana boyutlarının şekillenmesinde, Cumhuriyetin ilk on yılında uygulanan politikaların dikkate değer bir etkisi vardır. Yeğen (2011) Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber Türkçe'den başka dillerde yayın ve eğitime, Lozan Anlaşma'sının hükümleri saklı kalmak üzere, izin verilmediğini belirtmektedir. Bin dokuz yüz yirmi beş yılında hazırlanan Şark Islahat Planı (Akçura, 2011) ve 1935 yılında, dönemin Başbakanı İsmet İnönü tarafından yazılan Şark Seyahat Raporu (Öztürk, 2012) bu dönemin politikalarının anlaşılması açısından çok iyi iki örnektir. Her iki raporda da devletin bekası için Kürtlerin asimile edilmesi gereken bir grup olduğu vurgulanmaktadır. Bu raporlar, yapılması hedeflenen asimilasyonun yöntemleri hakkında da önerilerde bulunmaktadır. Hayata geçirilmesi hedeflenen bu politikaların devamı niteliğindeki bazı yasal düzenlemeler de daha sonraki yıllarda hayata geçirilmiştir. Örneğin; 1949 yılında yürürlüğe giren "İl İdaresi Kanunu" ile Kürtçe yer isimleri Türkçeleştirilmiş, 1972 yılında çıkarılan 1587 sayılı "Nüfus Kanunu" ile de ailelerin çocuklarına Kürtçe isim koymaları kanun ile yasaklanmıştır (Konda, 2011; Yayman, 2011; Yeğen, 2011; Yeğen, 2012; Zeydanlıoğlu, 2008). Bin

dokuz yüz seksen üç yılında yürürlüğe giren 2932 sayılı kanun ile de Kürtçe'nin üzerindeki kısıtlamalar daha da arttırılmıştır (Yeğen, 2011).

Zeydanlıoğlu (2008) Kürtlerin asimile edilme çalışmalarının ve onlara yapılan baskının 1980 darbesiyle zirve noktasına ulaştığını ifade etmektedir. Farklı kimliklere giydirilmeye çalışılan tek tipçi uygulamalara, bu uygulamaların muhatapları tarafından değişen yoğunluklarda tepkiler tüm ulus-devlet yapılanmalarında ortaya çıkabilmektedir. Bu yöndeki tepkiler Kürt grupları tarafından da gösterilmiştir. Kürt meselesinin büyümesine ve perçinlenmesine sebep olan 12 Eylül rejimi (Konda, 2011) şiddeti ve silahlı çatışmayı bir hak arama yöntemi olarak gören PKK'nın (Partiya Karkerén Kurdistan- Kürdistan İşçi Partisi) ortaya çıkma sürecini hızlandırmıştır. PKK'nın Ağustos 1984'te Eruh ve Şemdinli'deki askeri tesislere yönelik olarak gerçekleştirdiği ilk saldırısından bugüne uzanan süreç, Türkiye'nin Kürt meselesi tarihinin en kanlı dönemini oluşturmaktadır (Özcan ve Aküzüm, 2012). Yayman'a göre (2011) PKK'nın kurulması süreci radikal biçimde etkilemiş ve Kürt meselesinde yeni bir sayfa açılmıştır. PKK'nın ortaya çıkmasıyla birlikte Kürt meselesi ile PKK özdeşleşmeye başlamıştır. Kürt meselesi ve PKK birbirine karıştırılmış, neden sonuç ilişkisi yanlış kurgulanarak Kürt meselesinin PKK yüzünden ortaya çıktığı düşünölmeye başlanmıştır (Yayman, 2011).

van Bruinessen'e (2013)'e göre Türkiyeli Kürtler, yüzyıllar boyunca iklimi elverişsiz olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşama eğiliminde olmuşlardır. Bin dokuz yüz ellilere kadar yoğun olarak çiftçilikle ve hayvancılıkla uğraşan Kürtler, Akçay'a (1995) göre ölkedeki ekonomik değişimden etkilenmiş ve

tarımında makineleşmenin artması sebebiyle Türkiye'nin batısına doğru göç etmek durumunda kalmışlardır. Sonraki yıllarda PKK'nın da ortaya çıkmasıyla doğudan batıya göç hareketi daha da yoğunlaşarak devam etmiştir (Hoşgör ve Smits, 2002). Bu göçlerin başlamasıyla geleneksel aile ve toplum yapısına sahip Kürtlerin, Türklerle toplumsal teması da artmıştır. Bu süreçte yaşanan ayaklanmalar bölge halkına çok büyük sıkıntılar yaşatmış, aileler dağılmış, başka şehirlere göç etmiş, yaşam biçimleri değişmiş ve iş sahaları ortadan kalkmıştır (Fuller ve Barkey, 2011).

Dünyada ve Türkiye'de yaşanan dönüşümler Kürt meselesinde yeni bir tarihsel aşamaya tanıklık edildiğini göstermektedir. Siyasal çatışmaların içinde kimliğin ön plana çıkması; ulusal kimliklerle özdeşleşmeyen, ulusal kimlik sınırları içine dâhil edilmeyen grupların hak talepleri bağlamında insan hakları, yurttaşlık, etnik ve dinsel kimliklerin temsili gibi meselelerin yeni kavramlarla düşünülmesini gerektirmiştir (Konda, 2011). Yeğen'e (2011) göre Kürt sorununu, bugünkü anlamlarını deşifre edebilecek bütünsel bir stratejiyle çalışmak gerekmektedir. Bütünsel algılamayı sağlamak amacıyla sosyal psikoloji alanına da önemli sorumluluklar düşmektedir. Sosyal psikoloji alanyazınında Türkiye'de yaşayan farklı gruplar arası ilişkileri sosyal psikolojik bir bakış açısıyla değerlendiren çalışmalar (örneğin; Akbaş, 2010; Çoymak; 2009) bulunmasına rağmen Türk ve Kürt etnik gruplarının ilişkileri konusunda sadece Tuzkaya ve Cingöz-Ulu (2012) ve Güler 'in (2013) çalışmalarına ulaşılmıştır.

Türkiye'de etnik gruplar konusunda çok konuşulmasına rağmen bu konu üzerinde çok az çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Son yıllarda bu konuya ilginin artmasına rağmen konuyla ilgili çalışmaların halen yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Sonuç olarak, etnik gruplar arası ilişkileri inceleyen araştırmalar farklı sonuçlar

ortaya koymaktadır. Çalışmanın yapıldığı bölgenin koşulları, gruplar arasındaki sosyal ilişkilerin tarihsel arka planı, bu ilişkilerin niteliği ve niceliği çalışmaların sonuçlarını önemli şekilde etkilemektedir. Türkiye'de yaklaşık otuz yıldır süren çatışmalı ortam ne yazık ki toplumu değişik seviyelerde birbirine ve devlete karşı güvensiz bir duruma getirmiştir (Çelik, 2013). Dolayısıyla, var olan çatışmalı durumlar toplumsal duyguları, düşünceleri ve davranışları olumsuz yönde etkilemekte ve toplumsal gruplar arasında önyargılı düşünce ve davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kısacası, bu çatışmalı ortamın ve tarihsel sorunların sonucunda ortaya çıkan yeni durumların değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bunların yeniden değerlendirilmesi sayesinde sorunların çözümünde daha etkili ve kalıcı çözümler ortaya konulabilir.

1.5. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Hipotezleri

Sosyal psikolojinin, gruplar arası süreçlere getirdiği yaklaşımların büyük bir bölümü, çoğunluk (baskın, avantajlı) veya azınlık (alt, dezavantajlı) gruplara üye olmanın gruplar arasındaki ilişkilere dair algıyı yakından etkilediğini iddia etmektedir. Türkiye'de farklı etnik gruplar bir arada yaşamakta ve bunların sayısal olarak en kalabalık ilk ikisini de Türk ve Kürt etnik grupları oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşayan Türk ve Kürt etnik gruplarına üye bireylerin, toplumsal gruplar arasındaki ilişkilerini sosyal psikolojik bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışmaktır. Bu çalışmayla, Türk ve Kürt etnik gruplarının iç-gruplarıyla özdeşleşme düzeyleri, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın niteliği ve sosyal temas sıklığı, etnik gruplar arası statü farkının meşru algılanma düzeyi ve algılanan ayrımcılık arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Kürt etnik

grubunun sayısal olarak Türklerden daha az olması, siyasal, sosyal ve kültürel olarak da Türklerin daha baskın olması nedeniyle Kürt grubu sosyal psikoloji alanyazınındaki azınlık veya dezavantajlı grup olarak nitelendirilebilir. Sosyal Kimlik Kuramı, Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sosyal Temas Hipotezi'nin yaklaşımları bu bağlamda değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çalışmada doğruluğu sınanacak hipotezler şunlardır:

1. Kürt katılımcılar, Türk katılımcılara oranla etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermektedirler.
2. Türk katılımcılar, Kürt katılımcılara oranla daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi göstermektedirler.
3. Türk katılımcılarla karşılaştırıldığında Kürt katılımcıların, etnik gruplar arası statü farkını meşru görme düzeyleri daha düşüktür.
4. Kürt katılımcılar Türk katılımcılara oranla daha düşük sosyal temas niteliği, daha yüksek sosyal temas sıklığı belirtmektedirler.
5. Kürt katılımcıların, Kürtlere yönelik bireysel ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları Türk katılımcılara oranla daha yüksektir. Benzer şekilde, Türk katılımcıların, Türklere yönelik bireysel ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algıları, Kürt katılımcıların bu yöndeki algılarından daha yüksektir.
6. Değişkenler arasındaki ilişkiler;
 - a) Türk katılımcıların etnik özdeşleşme düzeyleri ile sosyal baskınlık yönelimi ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı düzeyleri arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.

- b) Kürt katılımcıların ise etnik özdeşleşme düzeyleri ile Kürtlere yönelik bireysel ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.
 - c) Hem Türk hem de Kürt grupları için sosyal temas niteliği düzeyi ile etnik gruplar arası meşruiyet algısı ve sosyal baskınlık yönelimi arasında negatif yönlü ilişkiler bulunmaktadır.
 - d) Her iki etnik grupta da sosyal baskınlık yönelimi ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı düzeyleri arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır.
7. Etnik zdeşleşme, sosyal temas niteliği, sosyal temas sıklığı ve sosyal baskınlık yönelimi Türk katılımcıların Türklere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarını yordamaktadır. Benzer şekilde etnik özdeşleşme, sosyal temas niteliği, sosyal temas sıklığı ve sosyal baskınlık yönelimi Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarını yordamaktadır.
8. Etnik zdeşleşme, sosyal temas sıklığı, sosyal temas niteliği ve sosyal baskınlık yönelimi her iki grubun etnik gruplar arası meşruiyet algısı düzeylerini yordamaktadır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, söz konusu araştırma sorularının cevaplandırılması amacıyla veri toplanan örneklemin yapısı ile ilgili bilgi verilmiş ve veri toplama araçları özetlenmiştir. Son olarak ise, araştırma sürecinde izlenen yol açıklanmıştır.

2.1. Örneklem

Bu araştırmaya Türkiye'de yaşayan ve kendini Türk ya da Kürt olarak tanımlayan 492 kişi katılmıştır. Ölçeklerdeki eksik verilerin çokluğu nedeniyle 28 katılımcı araştırmadan çıkarılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan 464 katılımcıya çevrim içi anket sitesi (www.surveey.com) aracılığıyla ulaşılmış veya ölçekler elden verilmiştir. Katılımcılardan 301'i (151 kadın, 150 erkek) ölçekleri çevrim içi olarak doldurmuş, 163 katılımcı (95 kadın, 68 erkek) ise ölçekleri elden doldurmuştur. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1'de görülebileceği gibi bu çalışmada Türk (n=224) ve Kürt (n= 240) olmak üzere iki grup bulunmaktadır. Tüm katılımcıların yaşları 16 ile 55 arasında değişmektedir. Tüm katılımcıların yaş ortalaması 25.92'dir (s= 6.42). Türk katılımcıların yaş ortalaması 26.99 (s=7.17) ve Kürt katılımcıların yaş ortalaması 24.94'dir (s=5.46). Araştırmanın örneklemini 246 (%53) kadın ve 218 (% 47) erkek oluşturmaktadır. Türk katılımcılar 129 (% 57.6) kadın ve 95 (% 42.4) erkekten

oluşmakta iken Kürt katılımcılar 117 (% 48.8) kadın ve 123 (% 51.2) erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyleri çoğunlukla üniversite ve lisansüstü düzeydedir. Türk katılımcıların % 72.8'i lisans % 21.9'u lisansüstü düzeyde, Kürt katılımcıların % 91.7'si lisans ve % 4.6'sı lisansüstü düzeyde eğitim seviyesine sahiptir. Sosyo-ekonomik düzeyin belirtilmesi istenen soruya (kesinlikle geçinemiyorum, geçinemiyorum, idare ediyorum, geçinebiliyorum, çok rahat geçinebiliyorum) verilen cevap çoğunlukla (% 77.5) 'İdare ediyorum' veya 'Geçiniyorum' şeklinde olmuştur. Türk katılımcılar yaşamlarının büyük bölümünü Marmara (% 39.7) ve İç Anadolu (% 18.8) bölgelerinde, Kürt katılımcılar ise Güneydoğu Anadolu (% 41.3) ve Doğu Anadolu (% 39.6) bölgelerinde geçirmişlerdir. Tüm katılımcıların % 52'si kendisini siyasi olarak sol'da (radikal sol, sol, sola yakın) olarak tanımlarken % 22.5'i kendisini sağ'da (sağa yakın, sağ, radikal sağ) tanımlamaktadır. Örneklemin büyük bölümü bekâr (%82.8) katılımcılardan oluşmaktadır. Türk katılımcıların % 8'i, Kürt katılımcıların ise % 50.2'si Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilendiklerini belirtmiştir. "Ailenizde veya çevrenizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan doğrudan etkilenenler var mı?" sorusuna Türk katılımcıların % 19.6'sı Kürt katılımcıların ise % 65.4'ü 'evet' cevabını vermiştir. Kürt katılımcıların % 91,7'si çok dilli bir ailede büyüdüğünü buna karşın Türklerin ise sadece % 10.2'si çocukluğunda ailede ikinci bir dilin konuşulduğunu belirtmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri.

	Türk Katılımcılar (n= 224)			Kürt Katılımcılar (n= 240)		
	\bar{x}	s	Aralık	\bar{x}	s	Aralık
Yaş	26.99	7.17	16-55	24.94	5.46	18-51
		Katılımcı Sayısı	%		Katılımcı Sayısı	%
Cinsiyet						
	Kadın	129	57.6	117	48.8	
	Erkek	95	42.4	123	51.2	
Eğitim						
	İlkokul			2	0.8	
	Lise	12	5.4	7	2.9	
	Üniversite	163	72.8	220	91.7	
	Lisansüstü	49	21.9	11	4.6	
Gelir						
	Kesinlikle geçinemiyorum	8	3.6	11	4.6	
	Geçinemiyorum	15	6.7	22	9.2	
	İdare ediyorum	64	28.7	107	44.6	
	Geçinebiliyorum	114	51.1	79	32.9	
	Çok rahat geçinebiliyorum	22	9.9	20	8.4	
Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği bölge						
	Akdeniz	32	14.3	12	5.00	
	Doğu Anadolu	17	7.6	95	39.6	
	Ege	18	8.0	2	0.8	
	Güneydoğu	1	0.4	99	41.3	
	İç Anadolu	42	18.8	9	3.8	
	Karadeniz	21	9.4	2	0.8	
	Marmara	89	39.7	19	7.9	
	Diğer	2	0.9	2	0.8	
Medeni durum						
	Evli	33	14.7	33	13.8	
	Bekar	186	83.0	198	82.5	
	Boşanmış	3	1.3	6	2.5	
Siyasi görüş						
	(radikal sol-sol-sola yakın)	93	42.3	137	61.6	
	Orta	24	10.7	30	12.5	
	(radikal sağ, sağ, sağa yakın)	76	35.4	24	11.6	
Çatışmalardan bireysel olarak etkilendiniz mi?						
	Evet	19	8.5	120	50.2	
	Hayır	205	91.5	119	49.8	

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Demografik Bilgi Formu, Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Sosyal Temas Ölçeği, Algılanan Ayrımcılık Ölçeği ve Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bu ölçeklere ek olarak katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman ölçekleri bırakabilecekleri konusunda bilgi veren bilgilendirme ve onam formu verilmiştir. Bilgilendirme ve onam formunun bir örneği Ek-1’de verilmiştir.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda katılımcılardan cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, kendilerini etnik ve kültürel olarak nasıl tanımladıkları, yaşamın çoğunluğunun geçirildiği bölge ve medeni duruma ilişkin demografik bilgiler istenmiştir. Ayrıca bunlara ek olarak Sosyal Kimlik Kuramından hareket ederek Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan bireysel veya dolaylı olarak etkilenme ile yaşanan travmatik olaylara ilişkin toplam üç soru sorulmuştur (örneğin; Ailenizde veya çevrenizde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan doğrudan etkilenenler var mı?). Formun bir örneği Ek-2’de verilmiştir.

2.2.2. Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği

Baysu (2007) tarafından Luhtanen ve Crocker (1992) ile Crocker ve Luhtanen'den (1990) Türkçeye uyarlanan Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal

Kimlik Kuramı doğrultusunda, bireyin, bir grubun üyesi olarak kendisini ve üyesi bulunduğu grubu diğer gruplar arasında nasıl gördüğünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Baysu (2007) tarafından oluşturulan Kollektif Benlik Saygısı Ölçeği etnik özdeşleşmenin iki temel göstergesi olan bilişsel ve duyuşsal bileşenleri ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Etnik özdeşleşmenin bilişsel bileşenini ölçmek amacıyla Luhtanen ve Crocker'ın (1992) "Kolektif Kimliğin Önemi" (Importance of Identity Scale) adlı ölçeğinden beş madde (örneğin; "Kendimi etnik grubumun tipik bir örneği olarak görürüm."), etnik özdeşleşmenin duyuşsal bileşenini ölçmek amacıyla da Crocker ve Luhtanen'in (1990) geliştirdiği "Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği" (Collective Self-Esteem Scale) ölçeğinden sekiz madde Baysu (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Kollektif Benlik Saygısı Ölçeği'nden uyarlanan sekiz madde bireyin kendi etnik grup aidiyetini değerlendirdiği dört maddelik (örneğin; etnik grubum hakkında kendimi iyi hissediyorum.) "Bireysel Kollektif Benlik Saygısı" (Private Collective Self-Esteem) ve başkalarının bireyin etnik grubunu nasıl değerlendirdiğine dair algısını ölçen dört maddelik (örneğin; Çoğu insan, etnik grubumdaki insanların genelde diğer gruplardan daha az başarılı olduğunu düşünür.) "Genel Kollektif Benlik Saygısı" (Public Collective Self-Esteem) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Çoymak (2009) etnik ve toplumsal gruplarla yaptığı çalışmasında, Baysu (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin maddelerini araştırmasının amacı doğrultusunda etnik gruplara uyarlamıştır. Bu çalışmada, ölçek maddelerinin Çoymak (2009) tarafından Baysu'nun (2007) çalışmasından alınarak etnik gruplara uyarlanan ifadeleri kullanılacaktır.

Kollektif Benlik Saygısı Ölçeği toplam olarak 13 maddeden oluşmakta ve her madde “kesinlikle katılmıyorum” (1) ile “kesinlikle katılıyorum” (7) arasında değişen Likert tipi yedi bölmeli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekte 9., 10., 11., 12., ve 13. maddeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Ölçeğin bir örneği Ek-3’de verilmiştir.

Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği'nin Baysu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanması sırasında yapılan yapı geçerliliği analizleri sonucunda bazı sorunlarla karşılaşmıştır. Ölçek kuramsal beklentiler doğrultusunda beklenen üç faktörlü yapıyı sağlamadığından dolayı Baysu (2007) Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği'nin sadece ilk boyutu olan Kolektif Kimliğin Önemi alt ölçeğini çalışmasında kullanmıştır. Bu ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır.

Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği'nin bu araştırmanın örneklem grubundan alınan veriler üzerinde de geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır. Yapı geçerliliğini saptamak amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda Baysu'nun (2007) çalışmasındaki sorunların benzerleriyle karşılaşmıştır. Ölçek, kuramsal beklentiler doğrultusunda beklenen yapıyı göstermediğinden dolayı sadece Kolektif Kimliğin Önemi alt ölçeğini oluşturan maddeler değerlendirmeye alınmıştır. Kolektif Kimliğin Önemi alt ölçeğini oluşturan maddeler (madde 1, 2, 3, 4, 9) faktör analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddeleri tek faktör altında toplanmış ve toplam varyansın % 60.80'i açıklanmıştır. Kolektif Kimliğin Önemi Ölçeği'ni oluşturan beş maddenin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı da .84 olarak hesaplanmıştır.

2.2.3. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Sidanius ve arkadaşları (1994) tarafından, Sosyal Baskınlık Kuramı'nın temelini oluşturan sosyal baskınlık yönelimini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir.

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Her madde “çok yanlış” (1) ile “çok doğru” (7) arasında değişen Likert tipi yedi bölmeli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekteki sekiz madde (2., 4., 7., 9., 10., 12., 14. ve 15. maddeler) ters kodlanarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 16-112 aralığında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek sosyal baskınlık yönelimini, düşük puanlar ise düşük sosyal baskınlık yönelimini göstermektedir. Ölçeğin bir örneği Ek-4'te verilmiştir.

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Karaçanta (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçek, orijinaline benzer şekilde tek faktör yapısı göstermiştir. Ölçeğin orijinalinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89 iken Karaçanta (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış formunun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Karaçanta (2002) tarafından yapılan analizler sonucunda ölçeğin test-tekrar test korelasyonu ise .86 bulunmuştur. Ölçeğin, geçerlik düzeyini belirlemek amacıyla numarası tek ve çift olan maddeleri temel alınarak yapılan iki yarım güvenirliliği ise .79 olarak bulunmuştur. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin açıkladığı varyans % 34.09 olarak belirlenmiştir. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'nin bu araştırmanın örneklem grubundan elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .81 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Sosyal Temas Ölçeği

Türkler ve Kürtler arasındaki sosyal teması ölçmek amacıyla Islam ve Hewstone (1993) tarafından geliştirilen ve Akbaş (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Sosyal Temas Ölçeği kullanılmıştır.

Sosyal Temas Ölçeği Islam ve Hewstone (1993) tarafından Hindistan'da yaşayan müslüman ve hinduların sosyal temasını ölçmek amacıyla geliştirilmiş Akbaş (2010) tarafından Türkçeye uyarlanırken, ifadeler araştırmacının araştırmasına uygun bir şekilde Aleviler-Sünniler olarak çevrilmiştir. Bu çalışmada Akbaş (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçekteki "Alevilerle/Sünnilerle" olan ibareler araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından "Türklerle/Kürtlerle" olarak değiştirilmiştir.

Sosyal Temas Ölçeği sosyal temasın sıklığını (quantitative aspect) ve niteliğini (qualitative aspect) ölçmek amacıyla iki alt testten oluşmaktadır. Ölçeğin, Sosyal Temasın Sıklığı alt testinde iki grup arasındaki sosyal temasın ne sıklıkla gerçekleştirildiğinin (örneğin; Ne sıklıkla Türklerle/Kürtlerle yakın arkadaş-dost olarak iletişim halindesiniz?) ölçülmesi hedeflenmektedir. Sosyal Temasın Niteliği alt testinde ise iki grup arasında gerçekleşen sosyal temasın niteliği (örneğin; Türklerle/Kürtlerle olan ilişkinizden keyif/memnuniyet duyar mısınız?) ile ilgili sorular bulunmaktadır. Ölçeğin her iki alt testinde de beşer soru bulunmaktadır. Ölçekte yer alan altıncı madde ters kodlanarak hesaplanmaktadır. Sosyal Temas Ölçeği'nin "Temas'ın Sıklığı" alt testinde her madde "hiç" (1) ile "her zaman" (5) arasında değişen Likert tipi beşli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Yüksek puan diğer etnik grupla daha sık gerçekleşen sosyal teması göstermektedir. Sosyal

Temas Ölçeği'nin "Temas'ın Niteliği" alt testinde ise her madde soruya uygun bir biçimde (örneğin; kesinlikle eşit değil" (1) ile "kesinlikle eşit" (5)) Likert tipi beşli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan daha nitelikli sosyal teması ifade etmektedir. Ölçeğin bir örneği Ek-5'te verilmiştir.

Sosyal Temas Ölçeğinin açıkladığı varyans % 62.2, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise her alt ölçek için .83 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmanın örneklem grubuyla yapılan analizler sonucunda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal Temasın Sıklığı alt testinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .89, Sosyal Temasın Niteliği alt testinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .83 bulunmuştur. Sosyal Temasın Sıklığı alt testinin açıkladığı varyans % 35.12 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Temas Ölçeğinin açıkladığı toplam varyans ise % 67.83 olarak bulunmuştur.

2.2.5. Algılanan Ayrımcılık Ölçeği

Bireylerin bireysel ve kolektif olarak ayrımcılığa uğrayıp uğramadıklarına dair algılarını ölçmek amacıyla Algılanan Ayrımcılık Ölçeği (Perceived Discrimination Scale) kullanılmıştır.

Ruggiero ve Taylor (1995) tarafından geliştirilen Algılanan Ayrımcılık Ölçeği "Algılanan Bireysel Ayrımcılık" (Perceived Individual Discrimination) ve Algılanan Kolektif Ayrımcılık" (Perceived Group Discrimination) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Algılanan Ayrımcılık Ölçeği Baysu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Baysu (2007) tarafından uyarlanan ölçekte Algılanan Bireysel Ayrımcılık ve Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt Ölçek'leri dörder maddeden oluşmaktadır. Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt ölçeklerine daha sonra Çoymak

(2009) tarafından iki madde (Etnik grubunuz oturdukları mahallelerde ayrımcılık yaşarlar mı?-Etnik grubunuz kendi kültürünü yaşarken ayrımcılık yaşar mı?) eklenmiştir. Bu çalışmada Çoymak (2009) tarafından oluşturulan ve Akbaş (2010) tarafından Aleviler ve Sünnilerle yapılan çalışmaya uyarlanan Algılanan Ayrımcılık Ölçeği formu kullanılacaktır. Ölçeğin bir örneği Ek-6'da verilmiştir.

Türk ve Kürt etnik gruplarının kendi gruplarına ve diğer gruba yönelik ayrımcılık algılarını belirlemek amacıyla maddeler hem Türk hem de Kürt etnik grupları için ayrı ayrı yazılmıştır. Algılanan bireysel ayrımcılık alt ölçeğinde toplam sekiz madde yer almakta ve bu maddelerin dördü Kürt grubuna (örneğin; "Kürtlerin Türkler tarafından kabul görmediğini hissediyorum.") yönelik diğer dört madde ise Türk grubuna (örneğin; Türklerin Kürtler tarafından kabul görmediğini hissediyorum.) yönelik bireysel ayrımcılık algısını ölçmeyi hedeflemektedir. Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt ölçeğinde altı madde Kürt grubuna (örneğin; Türkiye'de Kürtler iş ararken ayrımcılık yaşarlar mı?) diğer altı madde ise Türk grubuna (örneğin; Türkiye'de Türkler iş ararken ayrımcılık yaşarlar mı?) yönelik kolektif ayrımcılık algısını saptamayı amaçlamaktadır. Her madde "asla" (1) ve "daima" (5) arasında değişen Likert tipi beş bölmeli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek ayrımcılık algısını, düşük puanlar ise düşük ayrımcılık algısını göstermektedir.

Baysu (2007) tarafından ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda Algılanan Ayrımcılık Ölçeği iki faktörlü bir yapı göstermiştir. Bireysel ayrımcılık algısını belirleyen maddeler birinci faktöre, kolektif ayrımcılık algısını ölçen maddeler ise ikinci faktöre yerleşmiştir. İki faktörlü yapı toplam varyansın % 56'sını açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık puanını hesaplamak

için yapılarına analiz sonucunda da Algılanan Bireysel Ayrımcılık alt Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85, Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .73 bulunmuştur.

Ölçek, yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla mevcut örneklem grubuyla da açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi Türklere ve Kürtlere karşı algılanan ayrımcılık maddeleri için ayrı ayrı uygulanmıştır. Kürtlere ve Türklere yönelik algılanan ayrımcılığın alt ölçeklerini belirlemek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi kullanılarak temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Herhangi bir faktör yapısı belirtilmeden yapılan bu analizler sonucunda bütün maddelerin ait oldukları alt ölçeklere ait faktörlere yerleştiği görülmüştür. Algılanan bireysel ayrımcılığı saptamak amacıyla hazırlanan dört madde birinci faktöre, algılanan kolektif ayrımcılığı belirleyen maddeler ise ikinci faktöre yerleşmiştir. Kürtlere karşı Algılanan Ayrımcılık alt ölçeğini oluşturan iki faktör toplam varyansın % 75.83'ünü oluşturmaktadır. Kürtlere karşı Algılanan Bireysel Ayrımcılık alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .86, Kürtlere karşı Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .93 bulunmuştur. Türklere karşı Algılanan Ayrımcılık alt ölçeğini oluşturan iki faktörü ise toplam varyansın % 71.05'ini meydana oluşturmaktadır. Türklere karşı Algılanan Bireysel Ayrımcılık alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .72, Türklere karşı Algılanan Kolektif Ayrımcılık alt ölçeğinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .95 bulunmuştur.

2.2.6. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği

Etnik gruplar arası meşruiyet algısını saptamak amacıyla araştırmacı tarafından ilgili yazından (Jost ve Major, 2001; Mummandey ve ark, 1996; Subosic ve Reynolds, 2009; Weber, Mummandey ve Woldzus, 2002) yola çıkılarak araştırmacı tarafından geliştirilen Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Sosyal Kimlik Kuramı çerçevesinde hazırlanan ölçek maddeleri oluşturulduktan sonra üç sosyal psikolog tarafından gözden geçirilmiş ve ölçek maddelerine son hali verilmiştir. Yedili Likert tipi yedi maddeden oluşan ölçek, etnik gruplar arası mevcut durumun meşruluk algısını ölçmeyi amaçlamaktadır (örneğin, “Bazı etnik gruplar diğer etnik gruplardan daha iyi durumda olmayı hak ediyorlar.”).

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması için 137'si kadın 44'ü erkek olmak üzere 181 katılımcıya uygulama yapılmıştır. Katılımcıların tümü Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğrencisidir.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak ve maddelerin faktör yüklerini belirleyip boyutlandırabilmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinin uygulanabilirliği Kaiser-Mayer-Olkin ve Barlett testi ile analiz edilmiştir. Örneklem uygunluğunun belirleyicisi olan KMO değeri (Erkuş, 2003) .82 ve Barlett Küresellik (Sphericity) testine ilişkin değer de anlamlı düzeyde bulunmuştur ($\chi^2=407.71$, $p= .000$). KMO ve Barlett Küresellik testine ilişkin değerler anlamlı bulunduğundan veri seti faktör analizine tabi tutulmuştur. Analizde ölçeğin birbirinden bağımsız alt faktörlerini belirlemek amacıyla varimax dik döndürme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda

ölçeğin özdeğeri 1'den büyük iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu iki faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı varyans % 63.79'dur. Ölçekteki altı madde (madde 1, 2, 3, 4, 5, 7) tek faktör altında toplanırken sadece altıncı madde ikinci faktörü oluşturmuştur. Faktör analizi sonucunda özdeğer istatistiği 1'den büyük olan faktörler anlamlı olarak kabul edilir (Kalaycı, 2010). İkinci faktörü oluşturan altıncı maddenin özdeğeri 1.06 gibi küçük bir değer olması ve araştırmanın amacı doğrultusunda altıncı madde analizden çıkarılmış ve faktör analizi tekrarlanmıştır. Kalan altı maddenin faktör yük değerleri Tablo 2.2'de gösterilmiştir. Tek faktörlü Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'nin açıkladığı toplam varyans % 52.84 olarak elde edilmiştir.

Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'nin madde test korelasyonları hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2 Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği Madde-Test Korelasyonları, Alt-Grup Üst-Grup Ortalama, Standart Sapma, t değerleri ve Faktör Yükleri

Madde	Madde-test korelasyonu			Alt Grup		Üst Grup		t	Faktör yükü
	\bar{x}	SS	r	\bar{x}	SS	\bar{x}	SS		
1.	2.19	1.64	.59**	1.02	.14	3.80	1.82	10.61**	.73
2.	2.43	1.80	.46**	1.10	.30	3.91	1.69	11.40**	.61
3.	2.30	1.74	.61**	1.02	.14	4.14	1.81	12.01**	.75
4.	2.24	1.74	.48**	1.00	.00	4.78	1.51	17.41**	.63
5.	2.22	1.59	.70**	1.00	.00	4.02	1.54	13.66**	.83
7.	2.59	1.90	.65**	1.00	.00	3.75	1.61	11.95**	.80

**p< .01

Ölçekten en yüksek puan alan grubun ortalaması 24.40 ($s=4.91$); en düşük puan alan grubun ortalaması 6.15 ($s= .35$) ($t= -25.95$; $p<.01$) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin geçerliliğine ilişkin bilgi edinmek için t-testinden ve faktör analizinden yararlanılmıştır. Katılımcıların ölçekten en düşük ve en yüksek puan alan % 27'lik dilimleri karşılaştırılmış böylelikle katılımcıların Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'nden aldıkları toplam puan açısından farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmiştir. Karşılaştırma sonucunda iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Her madde için ayrı ayrı hesaplanan t-testi sonuçları Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği için 31 katılımcıya ulaşılmıştır. On beş gün arayla, ölçek aynı katılımcılara ikinci kez uygulanarak alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Böylece iki uygulamadan elde edilen puanlar için hesaplanan güvenirlik katsayısı .84 olup, .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'ni oluşturan altı maddenin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ilk üç ve son maddesi temel alınarak yapılan iki yarım güvenilirliği sonucunda $r = .77$ olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre herhangi bir grubun üstünlüğünü meşru gören veya toplumsal eşitsizliği temel alan ideolojilerle sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Sosyal Kimlik Kuramı'nda yer alan kavramlardan biri olan "meşruiyet" kavramı da sosyal statü farklarının kabulü olarak ele alınır (Tajfel, 1978). Akbaş

(2010) Sosyal baskınlık yöneliminin bir alt ölçeği olarak ele aldığı "Eşitlik Karşıtlığı" (Opposition to Equality) alt boyutuyla meşruiyet algısı arasında .25 oranında ilişki bulmuştur. Buradan hareketle, Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'nin ölçüt geçerliliğini incelemek amacıyla Karaçanta (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (Sidanius ve arkadaşları, 1994) kullanılmıştır. İki ölçek arasında olumlu yönde ilişki bulunmuştur ($r = .67$). Elde edilen değerler, Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'nin etnik gruplar arasındaki statü farkının meşruiyetini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

2.3. İşlem

Araştırma kapsamında veri toplanmadan önce Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'ndan veri toplanabilmesi için gerekli izin alınmıştır. Ölçekleri elden dolduran katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Elden dağıtılan ölçek verileri Ankara il sınırları içerisinde toplanmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen katılımcılara gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra ölçek bataryaları verilmiştir. Çevrim içi anket sitesindeki (www.surveey.com) uygulama için de bir link oluşturulmuş ve sosyal medya (facebook, twitter) aracılığıyla kişilerden, anket bataryasını doldurmaları talep edilmiştir. Hem çevrim içi anket sitesindeki ölçek uygulamalarında hem de elden verilen ölçeklerde bilgilendirme ve onam formu aracılığıyla katılımcılar çalışmanın içeriği ve çalışmayı istedikleri zaman yarım bırakabilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Her ölçeğin başında katılımcılara ölçeğin nasıl yanıtlanacağına dair bilgi verilmiştir. Katılımcılardan, bilgilendirme ve onam formunu okuduktan ve

onayladıktan sonra sırasıyla Demografik Bilgi Formu'nu, Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği'ni, Sosyal Baskınlık Ölçeği'ni, Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'ni, Algılanan Ayrımcılık Ölçeği'ni ve Sosyal Temas Ölçeği'ni doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların ölçekleri cevaplandırmaları yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Araştırma verilerinin toplanma süreci yaklaşık olarak bir ayda tamamlanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerin uygulanması ile elde edilen verilerin istatistiksel sonuçları verilmektedir. Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin, SPSS 20 paket programıyla yapılan analizlerinden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

3.1. Değişkenlerden Alınan Puanların Etnik Grup ve Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, etnik gruplar arası meşruiyet algısı, algılanan ayrımcılık alt boyutları (Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık) ve sosyal temas alt boyutlarından (sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) aldıkları puanların etnik grup (Türk-Kürt) ve cinsiyet (kadın-erkek) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Cinsiyet: kadın-erkek) faktöriyel desenine uygun çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. MANOVA öncesinde yapılan analizler veri setinin normal dağılım ve doğrusallık varsayımlarını karşıladığını göstermiştir.

Yapılan MANOVA analizi etnik grup temel etkisi (Wilk's Lambda =. 51; $F(9,452)= 48.51$; $p < .001$), cinsiyet temel etkisi (Wilk's Lambda =. 95; $F(9,452)= 2.71$; $p < .01$) ile etnik grup ve cinsiyet ortak etkisinin (Wilk's Lambda =. 95; F

(9,452)= 2.51; $p < .01$) bazı değişkenler yönünden anlamlı farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. MANOVA analizi sonucunda elde edilen bulgular etnik grup temel etkisi, cinsiyet temel etkisi, etnik grup ve cinsiyet ortak etkisi şeklinde aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Katılımcıların kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, etnik gruplar arası meşruiyet algısı, algılanan ayrımcılık alt boyutları (Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık) ve sosyal temas alt boyutlarından (sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) aldıkları puanların etnik gruplarına göre ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Etnik Gruba Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Türk Katılımcılar (n=224)		Kürt Katılımcılar (n=240)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
1. Kolektif Kimliğin Önemi	19,78	7,96	27,52	6,12
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	30,28	14,71	30,85	10,90
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	11,57	6,60	12,62	7,30
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	12,52	3,65	15,23	2,96
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	17,38	6,01	20,69	5,27
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	9,62	2,78	8,24	3,06
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	9,67	4,61	8,76	4,98
8. Sosyal Temasın Sıklığı	17,96	5,03	18,96	4,48
9. Sosyal Temasın Niteliği	22,45	3,20	18,37	4,61

Tablo 3.1'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Etnik Grup Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları

Değişim kaynağı: Etnik Grup (1-460)			
	Ortalama kare	F	η^2
1. Kolektif Kimliğin Önemi	6899.80	137.51**	.23
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	8.91	.06	.00
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	114.71	2.35	.01
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	857.79	78.23**	.15
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	1219.71	38.59**	.08
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	215.67	25.58**	.05
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	106.27	4.61*	.01
8. Sosyal Temasin Sıklığı	96.41	4.31*	.01
9. Sosyal Temasin Niteliği	1917.94	122.02**	.21

** . p< 0.01, * p<0.05

Tablo 3.2'de yer alan MANOVA sonuçları incelendiğinde etnik grup üyeliğinin temel etkisinin sadece sosyal baskınlık yönelimi ($F(1-460) = .06$; $p > .05$; $\eta^2 = .00$) ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı ($F(1-460) = 2.35$; $p > .05$; $\eta^2 = .01$) üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Kolektif kimliğin önemi toplam puanlarının etnik grup üyeliğine göre anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmektedir ($F(1-460)= 137.51; p<.001; \eta^2= .23$). Kürt grubunun kolektif kimliğin önemi puanları ($\bar{x}=27.52, s= 6.12$) Türk grubununkinden ($\bar{x}=19.78, s= 7.86$) daha yüksektir. Etnik grup üyeliğinin temel etkisi Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık açısından incelendiğinde, Kürt grubunun ($\bar{x}=15.23, s= 2.96$) Türk grubuna ($\bar{x}=12.52, s= 3.65$) oranla Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılığı anlamlı olarak daha yüksek algıladıkları belirlenmiştir ($F(1-460)= 78.15; p<.001; \eta^2= .15$). Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık puanları üzerindeki etnik grup üyeliğinin temel etkisine bakıldığında iki grubun farklılaştığı görülmektedir ($F(1-460)= 38.60; p<.001; \eta^2= .08$). Türk katılımcılar ($\bar{x}=17.38, s= 6.01$) Kürt katılımcılara ($\bar{x}= 20.69, s= 5.27$) oranla Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılığı daha düşük olarak algılamaktadır. Türklere yönelik bireysel ayrımcılık ($F(1-460)= 25.58; p<.001; \eta^2= .05$) ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık ($F(1-460)= 4.61; p<.05; \eta^2= .01$) algıları toplam puanlarının da etnik grup üyeliğine göre anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmektedir.

Etnik grup üyeliğinin temel etkisi sosyal temas alt boyutları bakımından incelendiğinde, Kürt grubunun ($\bar{x}=18.96, s= 4.48$) Türk grubuna ($\bar{x}=17.96, s= 5.03$) oranla daha yüksek sosyal temas sıklığı gösterdiği bulunmuştur ($F(1-460)= 4.31; p<.05; \eta^2= .01$). Buna karşın, etnik grup üyeliğinin sosyal temasın niteliği bakımından tersi yönde anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır ($F(1-460)= 122.01; p<.001; \eta^2=.21$). Kürt katılımcıların ($\bar{x}=18.37, s= 4.61$) sosyal temasın niteliği puanları Türk katılımcılara ($\bar{x}= 22.45, s= 3.20$) oranla anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur.

Katılımcıların kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, etnik gruplar arası meşruiyet algısı, algılanan ayrımcılık alt boyutları (Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık) ve sosyal temas alt boyutlarından (sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) aldıkları puanların cinsiyete göre ortalama ve standart sapmaları Tablo 3.3'de gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Cinsiyete Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Kadın (n=246)		Erkek (n=218)	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s
1. Kolektif Kimliğin Önemi	23.54	7.98	24.05	8.14
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	29.73	10.78	31.52	14.85
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	11.90	6.20	12.35	7.79
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	13.98	3.51	13.86	3.65
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	18.48	5.71	19.78	5.99
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	9.23	2.97	8.54	3.01
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	9.28	4.54	9.11	5.13
8. Sosyal Temasın Sıklığı	18.43	4.82	18.53	4.74
9. Sosyal Temasın Niteliği	20.78	4.15	19.85	4.79

Tablo 3.3'de gösterilen ortalamalar arasında anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 3.4'de gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Cinsiyet Temel Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları

Değişim kaynağı: Cinsiyet (1-460)			
	Ortalama kare	F	η^2
1. Kolektif Kimliğin Önemi	3.46	.07	.00
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	388.24	2.35	.01
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	15.88	.33	.00
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	14.47	1.32	.00
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	109.99	3.48	.01
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	34.48	4.09*	.01
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	.35	.02	.00
8. Sosyal Temasın Sıklığı	.49	.02	.00
9. Sosyal Temasın Niteliği	32.17	2.05	.00

* $p < 0.05$

Cinsiyet temel etkisinin katılımcıların kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, etnik gruplar arası meşruiyet algısı, algılanan ayrımcılık alt boyutları (Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık) ve sosyal temas alt boyutlarından (sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) aldıkları puanlar üzerinde etkisine bakıldığında, cinsiyet temel etkisinin sadece Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı üzerinde etkili olduğu görülmektedir ($F(1-460) = 4.09$; $p < .05$; $\eta^2 = .01$). Kadınların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algılarının (\bar{x}

= 9.23, $s= 2.97$) erkeklerinkinden ($\bar{x} = 8.54$, $s= 3.01$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

MANOVA analizi etnik grup ve cinsiyet ortak etkisinin (Wilk's Lambda = .95; $F(9,452)=2.51$; $p<.01$) bazı değişkenler açısından anlamlı farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Tablo 3.5'te etnik grup X cinsiyet ortak etkisi ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 3.5. Etnik Grup ve Cinsiyete Göre Ölçek Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	Türk Katılımcılar				Kürt Katılımcılar			
	Kadın (n=129)		Erkek (n=95)		Kadın (n=117)		Erkek (n=123)	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
1. Kolektif Kimliğin Önemi	19.93	8.06	27.52	5.70	27.52	5.70	27.52	6.53
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	28.69	11.54	30.88	9.79	30.88	9.79	30.81	11.91
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	11.27	5.61	12.61	6.73	12.61	6.73	12.64	7.84
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	12.67	3.49	15.41	2.93	15.41	2.93	15.05	2.99
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	17.21	5.90	19.90	5.16	19.90	5.16	21.45	5.27
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	9.60	2.60	8.84	3.28	8.84	3.28	7.67	2.72
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	9.35	3.63	9.20	5.39	9.20	5.39	8.33	4.55
8. Sosyal Temasin Sıklığı	17.42	5.15	19.55	4.17	19.55	4.17	18.41	4.71
9. Sosyal Temasin Niteliği	22.29	3.40	19.11	4.27	19.11	4.27	17.67	4.82

Tablo 3.5'te gösterilen ortalamaların hangileri arasında anlamlı farklar bulunduğunu belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonuçları Tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Etnik Grup X Cinsiyet Ortak Etkisine İlişkin MANOVA Bulguları

Değişim kaynağı: Etnik Grup X Cinsiyet (1-460)			
	Ortalama kare	F	η^2
1. Kolektif Kimliğin Önemi	3.49	.07	.00
2. Sosyal Baskınlık Yönelimi	419.32	2.54	.01
3. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı	13.23	.27	.00
4. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	.01	.00	.00
5. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	38.75	1.23	.00
6. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı	42.94	5.10*	.01
7. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı	75.57	3.28	.01
8. Sosyal Temasin Sıklığı	167.30	7.49*	.02
9. Sosyal Temasin Niteliği	95.01	6.05*	.01

* p<0.05

Tablo 3.6'da görüldüğü üzere etnik grup ve cinsiyet ortak etkisinin Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı, sosyal temasin sıklığı ve sosyal temasin niteliği üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Etnik grup ile cinsiyet ortak etkisinin hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey Kramer testi yapılmıştır. Aritmetik ortalamalar Tukey Kramer testi ile incelendiğinde Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı bakımından Kürt kadınlar ($\bar{x} = 8.84$) ile Kürt erkekler ($\bar{x} = 7.67$) arasında ($q(1-460)=4.41$, $p<.01$) ve Türk erkekler ($\bar{x} = 9.66$) ile Kürt erkekler ($\bar{x} = 7.67$) arasında ($q(1-460)= 7.10$, $p<.01$) anlamlı bir farklılaşma görülmektedir.

Kürt kadınlarının ($\bar{x} = 19.55$), Türk kadınlarından ($\bar{x} = 17.42$) sosyal temasın sıklığı bakımından anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($q(1-460) = 4.99, p < .01$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde, Kürt kadınların daha yüksek sosyal temas sıklığı ortaya koydukları görülecektir. Aritmetik ortalamalar Sosyal temasın niteliği bakımından incelendiğinde Kürt kadınlar ($\bar{x} = 19.11$) ile Türk kadınlar ($\bar{x} = 22.29$) arasında ($q(1-460) = 7.45, p < .01$) ve Türk erkekler ($\bar{x} = 22.67$) ile Kürt erkekler ($\bar{x} = 18.37$) arasında ($q(1-460) = 10.95, p < .01$) anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Sonuç olarak hem kadın hem de erkek Kürt katılımcılar Türk katılımcılarla gerçekleştirdikleri sosyal temas niteliğini daha düşük olarak değerlendirmektedirler.

3.2. Grupların Algılanan Bireysel ve Algılanan Kolektif Ayrımcılık Alt Boyutları Temelinde Karşılaştırılması

Grupların algılanan bireysel ayrımcılık ve algılanan kolektif ayrımcılık alt boyutlarından aldıkları puanların kendi içerisinde farklılaşıp farklılaşmadıklarını belirlemek amacıyla 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Bireysel ayrımcılık algısı: Türklere yönelik- Kürtlere yönelik) faktörlü son faktör tekrar ölçümlü ve 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Kolektif ayrımcılık algısı: Türklere yönelik- Kürtlere yönelik) faktörlü son faktör tekrar ölçümlü tekrarlı ölçümlerde kullanılan ANOVA analizi yapılmıştır.

Katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algıları ile Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA analizi sonuçları Tablo 3.7'de verilmiştir.

Tablo 3.7. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı-Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısı ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Deneklerarası Grup (Türk-Kürt)	101.61	1	101.61	11224.43**
Hata	4961.50	462	10.74	
Denekleriçi Ölçüm (Türklere / Kürtlere Yönelik Bireysel) Grup* Ölçüm	5662.16	1	5662.16	644.80**
Hata	968.101	1	968.81	110.33**
Hata	4056.96	462	8.78	
Toplam				

**p<.01

Daha önce yapılan MANOVA analizi sonucunda gruplar arası karşılaştırmalar yapıldığından dolayı ANOVA analizi sonucunda sadece grupların iki etnik gruba yönelik bireysel ayrımcılık algıları grup içi değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Tablo 3.7'de görüldüğü üzere grupların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algıları ve Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algıları farklılaşmaktadır ($F_{(1-462)} = 110.33, p < .01$). Bireysel ayrımcılık algılarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Tukey Kramer testi yapılmıştır. Tukey Kramer testi sonucunda hem Türk ($q(1-460) = 13.69, p < .01$) hem de Kürt ($q(1-460) = 36.55, p < .01$) katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algıları ile Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algıları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Her iki grubun da Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algıları Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algılarına oranla daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları ile Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunup

bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA analizi sonuçları Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı-Türlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısı ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Deneklerarası				
Grup (Türk-Kürt)	333.01	1	333.01	10.35**
Hata	14869.01	462	32.18	
Denekleriçi				
Ölçüm (Türlere / Kürtlere Yönelik Kolektif)	22335.60	1	22335.60	981.51**
Grup* Ölçüm	1037.32	1	1037.32	45.59**
Hata	10513.45	462	22.76	
Toplam				
**p<.01				

Tablo 3.8'de görüldüğü üzere grupların Türlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları farklılaşmaktadır ($F_{(1-462)} = 110.33, p < .01$). Kolektif ayrımcılık algılarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla uygulanan Tukey Kramer testi sonucunda hem Türk ($q(1-460) = 24.19, p < .01$) hem de Kürt ($q(1-460) = 40.43, p < .01$) katılımcıların Türlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Her iki grubun da Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları, Türlere yönelik kolektif ayrımcılık algılarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

3.3. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Araştırmada kullanılan değişkenlerin birbirleri arasındaki korelasyonları belirlemek amacıyla Pearson iki yönlü korelasyon analizi (Pearson's two tailed correlation analyse) uygulanmıştır. Korelasyonlar çalışmadaki iki grup için (Türk-Kürt) için ayrı hesaplanmıştır. Korelasyonlar Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3.9. Kürt ve Türk Katılımcılar için Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1-Eğitim Düzeyi		.02	-.23**	-.17*	-.17*	-.07	.06	.05	.04	.01	-.07	.08
2-Gelir Düzeyi	-.05		.23**	-.02	.01	-.06	.08	.07	.01	.01	-.13*	-.06
3-Siyasal (sol→sağ)	.01	.18*		.32**	.21**	.17*	-.27**	-.24**	-.03	-.02	.04	-.11
4-Kolektif Kimliğin Önemi	.17**	-.18**	-.21**		.40**	.35**	-.46**	-.46**	.11	.06	.12	-.18**
5-Sosyal Baskınlık Yönelimi	-.05	-.06	.12	-.045		.71**	-.26**	-.25**	.19**	.19**	.01	-.35**
6-Meşruiyet Algısı	-.07	-.03	.02	-.01	.48**		-.29**	-.29**	.20**	.20**	-.06	-.36**
7-Kürtlere Yönelik Bireysel	-.05	-.08	-.25**	.16*	.07	-.13*		.71**	.14*	.07	-.17*	.19**
8-Kürtlere Yönelik Kolektif	.02	-.13*	-.35**	.17**	-.06	-.09	.65**		.10	.19**	-.09	.06
9-Türklere Yönelik Bireysel	.13*	.10	.12	-.07	.08	.03	.06	-.03		.42**	-.01	-.12
10-Türklere Yönelik Kolektif	.01	.04	.03	.03	.22**	.08	.10	.16*	.25**		-.04	-.02
11-Sosyal Temasin Sıklığı	.12	.17**	.17*	-.18**	-.08	-.14*	-.15*	-.10	-.01	-.03		.18**
12-Sosyal Temasin Niteliği	.02	.15	.28**	-.18**	-.09	-.06	-.37**	-.35**	-.07	-.01	.45**	

** p < 0.01, * p < 0.05; sağ üst köşe Türk katılımcılar, sol alt köşe Kürt katılımcılar

Değişkenler: Eğitim Düzeyi (1), Gelir Düzeyi (2), Siyasi Görüş (3), Kolektif Kimliğin Önemi (4), Sosyal Baskınlık Yönelimi (5), Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı (6), Kürtlere Yönelik bireysel ayrımcılık algısı(7), Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı (8), Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı(9), Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı (10), Sosyal Temasin Sıklığı (11), Sosyal Temasin Niteliği (12)

3.3.1 Türk Katılımcılar için Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Tablo 3.9'da diagonalin sağ üst köşesinde verildiği üzere, Türk katılımcılar için eğitim düzeyi ile kolektif kimliğin önemi ($r = -17, p < .05$) arasında da negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Türk katılımcıların siyasi görüşü sağa kaydıkça kolektif kimliğin önemi artmaktadır ($r = 32, p < .01$). Benzer şekilde, siyasi görüşün sağa doğru kaymasıyla Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık ($r = -.27, p < .01$) ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık ($r = -.24, p < .01$) algıları arasında da negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Türk katılımcılar için kolektif kimliğin önemi ile sosyal baskınlık yönelimi ($r = .40, p < .01$) ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı arasında pozitif ($r = .71, p < .01$); kolektif kimliğin önemi ile Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ($r = -.46, p < .01$), Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = -.46, p < .01$) ve sosyal temasın niteliği ($r = -.18, p < .01$) değişkenleri arasında da negatif yönde ilişkiler gözlenmiştir.

Sosyal baskınlık yönelimi ile etnik gruplar arası meşruiyet algısı ($r = .71, p < .01$), Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ($r = .19, p < .01$) ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = .19, p < .01$) arasında pozitif; Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ($r = -.26, p < .01$), Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = -.25, p < .01$) ve sosyal temasın niteliği ($r = -.35, p < .01$) değişkenleri arasında ise negatif yönde ilişkiler gözlenmiştir. Beklendiği üzere Türk katılımcılar için Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = .71, p < .01$), Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ($r = .14, p < .05$) ve sosyal

temasın niteliği ($r = .19, p < .01$), arasında pozitif, sosyal temasın niceliği arasında negatif ($r = -.17, p < .05$) ilişkiler hesaplanmıştır.

Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ile Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı arasında ($r = .19, p < .01$), Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ile Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı arasında ($r = .42, p < .01$) ve son olarak da sosyal temasın niteliği ve sosyal temasın niceliği ($r = .18, p < .01$), arasında pozitif yönlü ilişkiler gözlenmiştir.

3.3.2. Kürt Katılımcılar için Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Tablo 3.9'da diagonalin sol alt köşesinde görüldüğü üzere, Kürt katılımcılar için gelir düzeyi ile kolektif kimliğin önemi negatif ($r = -.18, p < .01$) yönde sosyal temasın sıklığı ($r = .17, p < .01$), ile pozitif yönde ilişki göstermektedir

Kürt katılımcılar siyasi görüş olarak sağa kaydıkça kolektif kimliğin önemi ($r = -.21, p < .01$) azalmakta, Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algıları ($r = -.25, p < .01$) ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları ($r = -.35, p < .01$) da düşmektedir. Siyasi görüşün sağa kayması ile sosyal temasın niteliği arasında da olumlu bir ilişki gözlenmiştir ($r = .17, p < .01$).

Kürt katılımcılar için kolektif kimliğin önemi ile Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ($r = .16, p < .05$) ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = .17, p < .01$) arasında olumlu yönde, sosyal temasın niceliği ($r = -.18, p < .01$) ve sosyal temasın niteliği ($r = -.18, p < .01$) arasında olumsuz yönde ilişkiler gözlenmiştir.

Kürt katılımcılar için yapılan korelasyon analizi sonucunda Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ile Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı arasında olumlu ($r = .16, p < .05$), sosyal temasın niteliği arasında ise olumsuz yönlü ($r = -.35, p < .01$) bir ilişki bulunmuştur. Son olarak, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ile Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısı ($r = .25, p < .01$) ve sosyal temasın sıklığı ile sosyal temasın niteliği arasında ($r = .45, p < .01$) da olumlu yönde ilişkiler gözlenmiştir.

3.4. Regresyon Analizi Sonuçları

Etnik gruplar arası meşruiyet algısını ve algılanan ayrımcılık alt boyutlarını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Modele girecek değişkenlerin seçiminde "stepwise" yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizi, araştırmada yer alan Türk ve Kürt etnik grupları için ayrı ayrı yapılmıştır. Yapılan regresyon analizlerinde siyasal görüş, eğitim düzeyi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu ve gelir düzeyi gibi demografik değişkenler denkleme birinci aşamada ve yordayıcı değişkenler (sosyal baskınlık yönelimi, kolektif kimliğin önemi, sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) ise denkleme ikinci aşamada sokulmuştur. Denkleme dahil edilen yordayıcı değişkenler, bağımlı değişkenlerle anlamlı korelasyon gösteren bağımsız değişkenlerden seçilmiştir (bkz. Tablo 3.9). Bu uygulama yordanan her değişken için ayrı ayrı yapılmıştır. İzleyen bölümlerde yapılan bu çözümlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

3.4.1. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenler

Etnik gruplar ayrı ayrı ele alındığında katılımcıların siyasi görüş, eğitim düzeyi, çatışmalardan etkilenme durumu, gelir düzeyi, kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği düzeylerinin etnik gruplar arası meşruiyet algısını yordayıp yordamadığını görmek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10. Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Türk Katılımcılar için Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Siyasi Görüş	.03	.01	.03	.03	.02	6.73 (1-189)	5.59*
2. aşama							
Sosyal Baskınlık Yönelimi	.31	.69	.55	.52	.55	4.57 (2-188)	117.84**
Sosyal Temasın Niteliği	-.30	-.14	.57	.02	.57	4.50 (3-187)	84.09**
Kürt Katılımcılar için Meşruiyet Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
2. aşama							
Sosyal Baskınlık Yönelimi	.29	.45	.20	.20	.20	6.29 (1-190)	47.47**

** p < 0.01, * p < 0.05

Tablo 3.10'da görülebileceği üzere etnik gruplar arası meşruiyet algısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinde Türk katılımcılar için denkleme birinci aşamada sadece siyasi görüş değişkeni girmiştir. Siyasi görüş ($F_{(1-189)} = 5.59$; $p < .05$) değişkeninin Türk katılımcılar için etnik

gruplararası meşruiyet algısını anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Siyasi görüş değişkeni gruplararası meşruiyet algısı üzerindeki varyansın % 3'ünü açıklamaktadır. İkinci aşamada analize dahil edilen sosyal baskınlık yönelimi ($F_{(2-188)} = 117.84$; $p < .05$). ve sosyal temasın niteliği ($F_{(3-187)} = 84.09$; $p < .05$). değişkenlerinin de Türk katılımcıların etnik gruplar arası meşruiyet algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Sosyal baskınlık yönelimi gruplararası meşruiyet algısı üzerindeki varyansın % 52'sini açıklarken, sosyal temasın niteliği değişkeni ise varyansın % 2'sini açıklamaktadır. Siyasi görüş, sosyal baskınlık yönelimi ve sosyal temasın niteliği değişkenleri toplam varyansın % 57'sini açıklamaktadır.

Kürt katılımcılar için etnik gruplararası meşruiyet algısını yordayan regresyon analizi sonucunda denkleme birinci aşamada dahil edilen değişkenlerden hiçbirinin etnik gruplararası meşruiyet algısını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Dekleme ikinci aşamada dahil edilen sosyal baskınlık yönelimi değişkeni de gruplararası meşruiyet algısını anlamlı olarak yordamakta ($F_{(1-190)} = 47.47$; $p < .05$) ve varyansın % 20'sini açıklamaktadır.

3.4.2. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler

Gruplar ayrı ayrı ele alındığında, katılımcıların siyasi görüş, eğitim düzeyi, çatışmalardan etkilenme durumu, gelir düzeyi, kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği düzeylerinin Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordayıp yordamadığını görmek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Türk Katılımcılar için Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Siyasi Görüş	-.30	-.14	.07	.07	.07	3.63 (1-189)	14.42**
2. aşama							
Kolektif Kimliğin Önemi	-.19	-.41	.23	.16	.22	3.34 (2-188)	26.95**
Kürt Katılımcılar için Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Çatışmalardan Etkilenme	1.36	.40	.11	.11	.10	2.68 (1-190)	22.86**
Siyasi Görüş	-.30	-.15	.15	.04	.14	2.62 (2-189)	16.23**
2. aşama							
Sosyal Temasin Niteliği	-.14	-.23	.19	.04	.18	2.56 (3-188)	14.98**

** . p< 0.01, * p<0.05

Tablo 3.11'de de görülebileceği üzere Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinde Türk katılımcılar için denkleme birinci aşamada dahil edilen demografik değişkenlerden sadece siyasi görüş ($F_{(1-189)} = 14.42; p<.05$) değişkeninin Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Denkleme ikinci blokta dahil edilen değişkenlerden kolektif kimliğin önemi değişkeni de Türk katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır ($F_{(32-188)} = 26.95; p<.05$). Siyasi görüş toplam varyansın % 7'sini, denkleme ikinci blokta dahil edilen Kolektif kimliğin önemi değişkeni ise varyansın % 16'sını açıklamaktadır. Her iki değişken varyansın % 23'ünü açıklamaktadır.

Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinin sonucunda da denkleme birinci aşamada dahil edilen çatışmalardan etkilenme durumu ($F_{(1-190)} = 22.86; p<.05$) ve siyasi görüşün ($F_{(2-189)} = 12.73; p<.05$) Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Denkleme ikinci blokta dahil edilen sosyal temasın niteliği ($F_{(3-188)} = 14.98; p<.05$) değişkeni de Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır. Çatışmalardan etkilenme durumu toplam varyansa %11, siyasi görüş ise toplam varyansa % 4 katkı sağlamaktadır. Sosyal temasın niteliği değişkenin eklenmesiyle birlikte açıklanan toplam varyans % 19'a yükselmiştir.

3.4.3. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler

Grupların siyasi görüş, eğitim düzeyi, çatışmalardan etkilenme durumu, gelir düzeyi, kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği düzeylerinin Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Türk Katılımcılar için Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Siyasi Görüş	-.31	-.09	.05	.05	.05	5.89 (1-189)	10.50**
2. aşama							
Kolektif Kimliğin Önemi	-.34	-.45	.24	.18	.23	5.29 (2-188)	28.94**
Kürt Katılımcılar için Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Çatışmalardan Etkilenme	3.07	.29	.15	.15	.15	4.85 (1-190)	33.55**
Siyasi Görüş	-.89	-.24	.23	.08	.22	4.62 (2-189)	28.41**
2. aşama							
Sosyal Temasin Niteliği	-.23	-.20	.27	.04	.26	4.53 (2-189)	22.73**

** . p< 0.01, * p<0.05

Tablo 3.12'de görülebileceği üzere Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinde Türk katılımcılar için denkleme birinci blokta dahil edilen demografik değişkenlerden sadece siyasi görüş ($F_{(1-189)} = 10.50; p<.05$) değişkeninin Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Denkleme ikinci blokta dahil edilen değişkenlerden kolektif kimliğin önemi değişkeni de Türk katılımcıların Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır ($F_{(2-188)} = 28.94; p<.05$). Siyasi görüş toplam varyansın % 5'ini, denkleme ikinci blokta dahil edilen kolektif kimliğin önemi değişkeni ise varyansın

% 18'ini açıklanmaktadır. Her iki değişken toplam varyansın % 24'ünü açıklamaktadır.

Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizinin sonucunda da denkleme birinci blokta dahil edilen çatışmalardan etkilenme durumu ($F_{(1-190)} = 33.55; p < .05$) ve siyasi görüşün ($F_{(2-189)} = 28.41; p < .05$) Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Denkleme ikinci blokta dahil edilen sosyal temasın niteliği ($F_{(3-188)} = 22.73; p < .05$) değişkeni de Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır. Çatışmalardan etkilenme durumu varyansın % 15'ini açıklarken siyasi görüş toplam varyansa % 8'lik katkı sağlamaktadır. Sosyal temasın niteliği değişkenin eklenmesiyle birlikte açıklanan toplam varyans % 27'ye yükselmiştir

3.4.4. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler

Gruplar ayrı ayrı ele alındığında katılımcıların siyasi görüş, eğitim düzeyi, çatışmalardan etkilenme durumu, gelir düzeyi, kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği düzeylerinin Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordayıp yordamadığını görmek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 3.13'de gösterilmiştir.

Tablo 3.13. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Türk Katılımcılar için Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
Çatışmalardan Etkilenme	2.62	.26	.06	.06	.06	2.77 (1-189)	12.93**
2. aşama							
Sosyal Baskınlık	.04	.01	.10	.04	.09	2.71 (2-188)	10.91**
Kürt Katılımcılar için Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
2. aşama							

** . p< 0.01, * p<0.05

Tablo 3.13'de görüldüğü gibi Türk katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordayan değişkenleri belirlemek için yapılan regresyon analizi sonucunda denkleme birinci aşamada çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır ($F_{(1-189)} = 12.93$; $p < .05$). Denkleme ikinci aşamada dahil edilen değişkenlerden sadece sosyal baskınlık yönelimi değişkeni Türk katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır ($F_{(2-188)} = 10.91$; $p < .05$). Çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu varyansa % 6 katkı sağlarken sosyal baskınlık yönelimi değişkeninin eklenmesiyle toplam varyansın % 10'u açıklamaktadır.

Kürt katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını ise hiçbir değişken anlamlı olarak yordamamaktadır.

3.4.5. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler

Grupların siyasi görüş, yaş, eğitim düzeyi, çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu, gelir düzeyi, kolektif kimliğin önemi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği düzeylerinin Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 3.14'te gösterilmiştir.

Tablo 3.14. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenleri Belirlemek Amacıyla Uygulanan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Türk Katılımcılar için Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
2. aşama							
Sosyal Baskınlık	.07	.24	.06	.06	.05	4.49 (1-189)	11.78**
Kürt Katılımcılar için Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordayan Değişkenler							
Değişkenler (Denkleme Giriş Sırasına Göre)	B	Beta	R ²	R ² Değişim	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı (s.d.)	F
1. Aşama							
2. aşama							
Sosyal Baskınlık	.11	.25	.06	.06	.06	4.89 (1-190)	12.85**

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Tablo 3.14'te görüldüğü gibi Türk katılımcıların Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algılarını yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda denkleme birinci aşamada dahil edilen hiçbir değişken regresyon denklemine dahil olmamıştır. Denkleme ikinci aşamada dahil edilen değişkenlerden sadece sosyal baskınlık yönelimi değişkeni Türk katılımcıların Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını anlamlı olarak yordamaktadır ($F_{(1-189)} = 11.78$; $p < .05$). Sosyal baskınlık yönelimi toplam varyansın % 6'sını açıklamaktadır.

Kürt katılımcıların Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını ise sadece denkleme ikinci aşamada dahil edilen sosyal baskınlık yönelimi ($F_{(1-190)} = 12,85$; $p < .05$) değişkeni anlamlı olarak yordamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi değişkeni toplam varyansın % 6'sını açıklamaktadır.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Araştırmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi, bu çalışmada, Türk ve Kürt etnik kimliğine sahip bireylerin etnik gruplarıyla özdeşleşme, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temas sıklığı, sosyal temas kalitesi, etnik gruplar arası statü farklarını meşru görme algıları ve algılanan ayrımcılık alt boyutları açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılacaktır.

4.1. Gruplar Arası Karşılaştırmalarla İlgili Bulguların Tartışılması

Araştırmanın temelini oluşturan sorulara yanıt aramak amacıyla katılımcılara Kolektif Kimliğin Önemi Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği, Sosyal Temas Ölçeği ve Algılanan Ayrımcılık Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçeklerden ve soru gruplarından alınan puanlara ilişkin ortalamalar arası farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Cinsiyet: kadın-erkek) desenine uygun çok değişkenli varyans çözümlemesi (MANOVA) yapılmıştır. Bu çözümlerden elde edilen bulgular izleyen alt bölümlerde tartışılmıştır. Ayrıca, gruplar arası karşılaştırmalarda grupların algılanan bireysel ayrımcılık ve algılanan kolektif ayrımcılık alt boyutlarından aldıkları puanların kendi içerisinde farklılaşıp farklılaşmadıklarını belirlemek amacıyla yapılan 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Bireysel ayrımcılık algısı: Türklere

yönelik- Kürtlere yönelik) faktörlü son faktör tekrar ölçümlü ve 2 (Etnik grup: Türk-Kürt) X 2 (Kolektif ayrımcılık algısı: Türklere yönelik- Kürtlere yönelik) faktörlü son faktör tekrar ölçümlü tekrarlı ölçümlerde kullanılan ANOVA analizi sonuçları tartışılmıştır.

Türk ve Kürt gruplarının kullanılan ölçeklerin toplam puanları arasında yapılan karşılaştırmalar sonucunda, sadece sosyal baskınlık yönelimi ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Diğer değişkenler arasındaki farklar çoğunlukla beklenen yönde ortaya çıkmıştır ve iki grup arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Etnik grupların kendi gruplarıyla özdeşleşme düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılan Kolektif Kimliğin Önemi Ölçeği sonuçlarına göre, Kürt katılımcılar Türk katılımcılara oranla kendi gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermektedir. Bu sonuç, araştırmanın kuramsal arka planını oluşturan kuramlardan biri olan Sosyal Kimlik Kuramı'nın (SKK) gruplar arası ilişkilere getirdiği açıklamalarla tutarlılık göstermektedir. SKK'ya göre, kişinin farklı sosyal kimliklerine verdiği önem bireyin o kimlikteki konumuyla yakından ilişkilidir. Sosyal kimliğe verilen bu önem düzeyi tarihsel ve toplumsal ilişkilerle de yakından ilgilidir. Türkiye tarihi boyunca siyasi iktidarlar ve resmi kurumlar eliyle yürütülen bazı politikalar sebebiyle farklı kimliklerin resmi görüşlere yönelik birer tehdit olarak algılandığı iddia edilmektedir (Kaya, 2011; Yeğen; 2011). Özellikle asimilasyon amaçlı devlet politikalarına, farklı kimlikler tarafından değişik düzeylerde ve biçimlerde tepkiler verildiğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Çiçek, 2013; Kaya, 2011; Yeğen 2011). Bu tepkiler sonucunda başta Kürtler olmak

üzere, dezavantajlı gruplar, resmi söylem dışında kalan sosyal kimliklerine daha yüksek düzeyde bağlılık göstermiş olabilirler.

Verkuyten (2005) azınlık grubu üyelerinin, üzerlerindeki toplumsal baskıya karşılık olarak etnik gruplarıyla daha fazla özdeşleştiğini ifade etmektedir. Türkiye'de farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalar da bu doğrultuda sonuçlar ortaya koymuştur. Güler'in (2013) çalışmasında Kürt katılımcıların Türk katılımcılara oranla etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterdikleri bulunmuştur. Karaçanta (2002) da Kürt katılımcıların Türk katılımcılara oranla kendi gruplarıyla daha fazla özdeşleştiğini bulmuştur. Çoymak'ın (2009) çalışmasında da kendini Kürt veya Zaza olarak tanımlayan katılımcıların Türk katılımcılara oranla etnik kimlikleriyle daha yüksek düzeyde özdeşleştikleri bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde ortaya konulan bir takım asimilasyoncu politikaların, resmi söylemlerin ve bazı kurumsal baskıların (Akçura, 2011; Çiçek, 2013; Kaya, 2011; Öztürk, 2012; Yeğen 2011) Kürt katılımcıların kendilerini dezavantajlı konumda görmelerine ve bunun sonucunda da etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermelerine neden olduğu söylenebilir. Örneğin; Kürtçenin bir dönem yasaklanması, Kürtçe yer adlarının değiştirilmesi ve çocuklara Kürtçe isim verilmesinin yasadışı sayılması (Konda, 2011; Yayman, 2011; Yeğen, 2012; Zeydanlıoğlu, 2008) gibi bir takım uygulamaların da Kürtlerin etnik gruplarıyla özdeşleşme düzeylerini yakından etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında incelenen bir diğer değişken ise sosyal baskınlık yönelimidir. Çalışmada sosyal baskınlık yönelimi bağlamında ileri sürülen hipoteze göre, Türk katılımcıların sosyal baskınlık yönelimleri Kürt katılımcılara oranla daha

yüksektir. Sosyal Baskınlık Kuramı'na (SBK) göre toplumsal olarak avantajlı konumdaki gruplar var olan avantajlı konumlarını sürdürebilmek amacıyla daha yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimine sahip olmaktadırlar. Yüksek statülü gruplar ellerinde bulunan olumlu sosyal değeri korumak amacıyla var olan hiyerarşik yapıyı sürdürmek isterler (Sidanius ve Pratto, 1999). Bulgular Bölümü'nde verilen Tablo 3.2'den anlaşılabilceği üzere sosyal baskınlık yönelimi açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuçlar, ilgili alanyazın verileriyle büyük oranda örtüşmemektedir (Karaçanta, 2002; Pratto ve arkadaşları 2000; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Sidanius, Pratto ve Bobo, 1994). Karaçanta'nın (2002) çalışmasında Kürt katılımcıların diğer etnik gruplara üye katılımcılara oranla anlamlı düzeyde daha düşük sosyal baskınlık yönelimine sahip oldukları bulunmuştur. Akbaş'ın (2010) Aleviler ve Sünniler ile yaptığı çalışmasında da grup temelli sosyal baskınlık yönelimi bağlamında iki grup arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Yasal ve toplumsal kurumlar yoluyla eşitliğin önemine vurgu yapılması ve hele de bu vurguya daha duyarlı olma ihtimalleri yüksek olan üniversite mezunu ya da üniversite eğitimi alanların katılımcıların çoğunluğunu oluşturması, iki grup arasında sosyal baskınlık yönelimi açısından farklılık çıkmamasına neden olmuş olabilir. Schmitt, Branscombe ve Kappen'e (2003) göre eşitsizlik tutumları gruptan gruba göre değişebilir. Örneğin, bireyler bir etnik azınlık grubuna karşı olumsuz tutumlar göstermez iken bir dini azınlık cemaatine karşı olumsuz tutumlar ve düşünceler içinde bulunabilirler. Dolayısıyla, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği'ni oluşturan maddelerin çok genel oluşu yani, maddelerin tüm gruplara genellenebiliyor olması (belli bir grubun hedeflenmemiş olması) nedeniyle gruplar arası bir farklılık ortaya çıkmamış olabilir.

Bu çalışma kapsamında incelenen bir diğerk değişken ise etnik gruplar arası meşruiyet algısıdır. Bu değişken bağlamında öne sürülen hipoteze göre, grupların etnik gruplar arası meşruiyet algısı farklılaşacaktır. Türk katılımcıların etnik gruplar arası meşruiyet algısı Kürt katılımcılara oranla daha yüksek olacaktır. Akbaş'a (2010) göre, meşruiyet, gruplar arası statü farkını kabul edebilme durumuna gönderme yapar. Bu yüzden, dezavantajlı konumda olduğu düşünölen Kürt grubunun, gruplar arası statü farkını meşru algılama düzeyinin daha düşük olacağı öngörölmüşür. Ancak, etnik gruplar arası meşruiyet algısı bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. SKK'nın gruplar arası süreçler ile ilgili varsayımlarıyla örtüşmeyen bu sonuca göre Türk ve Kürt grupları etnik gruplar arası eşitsizliği meşru görme düzeyleri bakımından farklılaşmamaktadır. Her iki grubun, etnik gruplar arası eşitsizliği meşru görme düzeyleri çok düşüktür. İki grubun ölçek toplam puanları, beklenen en düşük puana daha yakın değerlerdedir (bkz. Tablo 3.1). Dolayısıyla, her iki grubun da eşitsizliği meşru görmedikleri söylenebilir. Brown'a (2010) göre sosyal normların, toplum yapısının ve hukukun geliştii çağdaş dünyada açık bir şekilde gruplar arası eşitsizliği savunmak mümkün değerdir. Eşitsizliğin hukuki olarak yasaklandığı, tarihsel gelişmelerin buna izin vermediği bir dönemde eşitsizliği savunmak olumlu karşılanmayabilir. Bundan dolayı, gruplar Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği'ni oluşturan maddeleri bu yönlü değerlendirmiş olabilirler. Türk ve Kürt gruplarının sosyal baskınlık yönelimi ve meşruiyet algısı bakımından farklılaşmalarına dayanarak, gruplar arası eşitsizliğe neden olduğu düşünölen yasal ve toplumsal düzenlemelerin yapılmasında daha az toplumsal tepkiyle karşılanabileceği öngörölebilir.

Algılanan ayrımcılık değişkeni bağlamında öne sürülen hipoteze göre, grupların bu değişkenin alt boyutlarında farklılaşacağı yönündedir. Algılanan ayrımcılık alt boyutlarının hepsinde gruplar arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, ilgili alanyazınla uyumlu ve beklenen yönde çıkmıştır. Sellors ve Shelton (2003) kendi etnik gruplarıyla yüksek özdeşleşme düzeyi gösteren azınlık grubu üyelerinin, gruplar arası belirgin karakteristik farklılıklara karşı daha duyarlı olduklarını ve bu yüzden olumsuz sonuçları gruplar arası ayrımcılık temelinde değerlendirmeye daha yatkın olduklarını ifade etmektedir. Bu çalışmada da etnik gruplarıyla daha yüksek özdeşleşme düzeyi gösteren Kürt grubunun kendi grubuna yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algıları Türk grubunun bu yöndeki algılarına oranla daha yüksek çıkmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türklerle karşılaştırıldığında Kürt katılımcılar etnik kimlikleri nedeniyle günlük hayat içerisinde ayrımcılığa daha fazla maruz kaldıklarını düşünmektedirler. Çoymak (2009) Türkiye'de yaptığı çalışmasında çoğunluk grubuyla (Türk) karşılaştırıldığında azınlık grubu (Kürt ve Zaza) üyelerinin etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterdiğini ve etnik gruplarına yönelik daha fazla ayrımcılık algıladıklarını bulmuştur. Akbaş'ın (2010) çalışmasında da Alevilerin Sünnilere oranla Alevilere yönelik ayrımcılığı daha yüksek düzeyde algıladıkları bulunmuştur. Dion ve Kawakami'nin (1996) Kanada'da yaptığı çalışma sonucunda beyazlarla karşılaştırıldığında siyahilerin, Asyalıların, Hispaniklerin ve Yahudilerin kendi gruplarına yönelik daha fazla ayrımcılık algıladıkları belirlenmiştir.

Türk katılımcıların, Türklere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılığı Kürtlerden daha yüksek düzeyde algıladıklarını ortaya konmuştur. SKK'ya dayanarak iç-grup yanlılığından kaynaklı olarak, grupların kendi gruplarına yönelik

ayrımcılık algılarının dış-gruba yönelik ayrımcılık algılarından daha yüksek olacağı beklenmiştir. Buna karşın; bu çalışmada, Türk katılımcıların Türklere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algıları Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarından anlamlı olarak daha düşüktür (bkz. Tablo 3.7 ve Tablo 3.8). Bu sonuçlar, Türk ve Kürt gruplarının Kürtlere yönelik ayrımcılık konusunda benzer düşünceler paylaştıklarını fakat bu ayrımcılık düzeyleri konusunda farklılaştıklarını ortaya koymaktadır. Kürtlerin kendi gruplarından daha fazla ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen Türk grubunun, Kürtlerin yaşadığı sorunları ortadan kaldıracak siyasi ve sosyal çözümleri destekleyeceği beklenebilir. Nitekim son yıllarda yürütülen ve kamuoyunda “barış süreci” veya “çözüm süreci” olarak bilinen sürecin, toplum tarafından geniş kabul görmesinin ardında da Kürt grubunun yaşadığı sorunların Türkler tarafından önemli oranda anlaşılmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Bu çalışma kapsamında incelenen diğer değişkenler ise sosyal temas sıklığı ve sosyal temas niteliği değişkenleridir. Bu değişkenler bağlamında öne sürülen hipotezlere göre, Kürtlerin, Türklere oranla daha yüksek sosyal temas sıklığı ve daha düşük sosyal temas niteliği belirtecekleri beklenmiştir. Araştırma sonuçları, beklenen yönde ve ilgili yazınla uyumlu çıkmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Kürt katılımcılar, Türk katılımcılara oranla daha yüksek sosyal temas sıklığı belirtmişlerdir. Güler'in (2013) çalışmasında da Kürtlerin, Türklere oranla diğer grupla daha yüksek sosyal temas sıklığı ortaya koyduğu bulunmuştur. Araştırma örneklemini oluşturan katılımcıların demografik bilgileri göz önüne alındığında eğitim, iş veya zorunlu sebeplerden dolayı Türkiye'nin farklı bölgelerine göç eden Kürtlerin Türkler ile daha sık sosyal temas göstermesi beklenen bir sonuçtur. İki grup

arasındaki sosyal temasın niteliği konusunda gruplar önemli bir farklılık göstermektedir. Kürt katılımcılar, Türk katılımcılara oranla daha düşük sosyal temas niteliği belirtmişlerdir. Bu sonuçlar ilgili alanyazın ile tutarlılık göstermektedir. Allport (1954), gruplar arası sosyal temasın ve etkileşimin gruplar arası önyargıyı azaltabilmesi için dört temel koşulun (eşit statü, ortak hedef, işbirliği, kültürel-yasal-kurumsal destek) bulunması gerektiğini öne sürmüştür. Bir azınlık grubu olarak nitelendirilebilecek Kürt grubunun, düşük sosyal temas niteliği ortaya koyması Kürt katılımcıların, iki grubun eşit olmadığı yönündeki algısını göstermektedir. Akbaş (2010) Aleviler ve Sünnilerle yaptığı çalışmasını Alevilerin Sünnilere oranla daha düşük sosyal temas niteliği ifade ettiklerini bulmuştur. Kürtlerin düşük sosyal temas niteliği ortaya koymalarının nedenlerinin daha sonraki araştırmalarda incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Cinsiyet temelinde yapılan karşılaştırmalar sonucunda ise sadece Türklere yönelik bireysel ayrımcılık alt boyutunda iki grup arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda, kadınların Türklere yönelik ayrımcılık algısı, erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır. Klein ve Hodges (2001) toplumda, kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde empatiye sahip oldukları yönünde kalıpyargısal bir düşüncenin bulunduğunu iddia etmektedir. Macaskill, Maltby ve Day (2002) yaptıkları deneysel çalışmada, kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde empati gösterdiklerini bulmuştur. Kendisinden farklı olana empatiyle yaklaşabilme düzeylerindeki farklılık nedeniyle kadınlar, Türklere yönelik daha yüksek bireysel ayrımcılık algısı göstermiş olabilirler. Ancak, cinsiyet temelli bu farklılığın diğer değişkenlerde ortaya çıkmamasının nedenlerinin daha sonraki araştırmalarda incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Etnik grup ve cinsiyet ortak etkisinin hangi gruplar arasında anlamlı farklılıklar ortaya koyduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey Kramer testi sonucunda Kürt kadınların ve Kürt erkeklerin Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı bağlamında farklılaştığı bulunmuştur. Bu sonuç, cinsiyet temelli karşılaştırmalar sonucunda ortaya çıkan bulgularla uygunluk göstermektedir. Kürt kadın katılımcıların, Kürt erkeklerine oranla Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını daha yüksek düzeyde ortaya koymaları Macaskill ve arkadaşlarının (2002) çalışmalarıyla tutarlılık göstermektedir. Etnik grup ve cinsiyet ortak etkisinin anlamlı olduğu diğer gruplar ise farklı etnik gruplarda yer alan aynı cinsiyete mensup bireyler arasındadır (örneğin; Kürt erkekler ve Türk erkekler arasında). Dolayısı ile, bu anlamlı farklılıkların etnik gruplar arası karşılaştırmalar bağlamında değerlendirilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

4.2. Grup İçi Karşılaştırmalar Sonucu Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Algılanan ayrımcılık alt boyutlarında grupları kendi içerisinde karşılaştırmak amacıyla yapılan tekrarlı ölçümlerde kullanılan ANOVA analizi sonucunda her iki grubun, Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık ve Türklere yönelik bireysel ayrımcılık boyutlarında kendi içerisinde farklılaştığı bulunmuştur. Türk katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısı Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısından daha düşük çıkmıştır. Tajfel ve Turner'e (1979) göre gruplar arası karşılaştırmalar esnasında bireyler kendi gruplarının olumlu özelliklerini ve gruplarına karşı olumsuz tutumları abartma eğiliminde olmaktadır. Buna karşın, Türk grubunun Kürtlere yönelik daha fazla ayrımcılık algılaması sosyal hayat içerisinde Kürtlerin bireysel

olarak daha fazla ayrımcılığa uğradıkları görüşünün Türk katılımcılar tarafından da kabul edildiğinin bir göstergesi olabilir.

Kürt katılımcıların ise kendi gruplarına yönelik kolektif ayrımcılığı Türk grubuna oranla daha fazla algıladıkları görülmektedir. SKK'nın, dezavantajlı konumdaki grupların daha yüksek düzeyde ayrımcılık algıladıkları yönündeki görüşleriyle örtüşen bu bulgular alanyazındaki ilgili çalışmaların sonuçları (Akbaş, 2010; Dion ve Kawakami, 1996; Johnson ve Lecci, 2003; Stone-Romero ve Stone, 2005) ile de tutarlılık göstermektedir. Sonuç olarak, daha önce de değinildiği gibi Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılığın, Türkler tarafından da kendi gruplarına olduğundan daha yüksek olarak değerlendirilmesi toplumda böyle bir sorunun varlığının kabulü olarak değerlendirilebilir.

4.3. Korelasyon Analizi Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması

4.3.1 Demografik Değişkenler ile Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Eğitim ile kolektif kimliğin önemi arasındaki ilişkinin yönü her iki grup için farklılaşmaktadır. Türk katılımcılar için her iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişki varken Kürtler için bu iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim düzeyinin artmasıyla farklı sosyal kimliklere sahip bireylerle bir arada bulunma yoğunluğu ve evrensel düşünme düzeyi artmaktadır. Farklı gruplarla sosyal temas sıklığının artmasına rağmen bu iki grup arasında bir farklılaşmanın ortaya çıkmasında bazı evrensel değerlerin geniş kitlelerce kabul görmesinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Eşitlik, demokrasi ve insan hakları gibi

düşüncelerin yaygınlaşması sonucunda baskın grup olan Türkler için etnik gruplarıyla özdeşleşme düzeylerinin önemini görece kaybettiği düşünülmektedir. Türk katılımcıların eğitim düzeyleri ile kolektif kimliklerinin önemi arasındaki ilişkileri bu bağlamda değerlendirilebilir. Eğitim sistemindeki bazı asimilasyoncu uygulamalar (Kaya, 2011; Yeğen 2011) nedeniyle Kürtlerin bu uygulamalara tepki gösterdikleri ve etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermiş olabilecekleri düşünülmektedir. SKK'ya göre ayrımcılığa uğrayan farklı gruplara mensup bireyler iç-gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme gösterirler (Hogg ve Abrams, 1990; Tajfel, 1978; Tajfel ve Turner, 2004). Dolayısıyla, eğitim seviyesinin artması sonucunda Kürtlerin, insan hakları ve eşitlik gibi evrensel fikirlerle tanışma imkânlarının artmış olabileceği ve bunun sonucunda da dezavantajlı konumda gördükleri etnik gruplarıyla daha yüksek düzeyde özdeşleşme göstermiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Sosyal baskınlık kuramına göre sosyal statüsü yüksek gruplar daha yüksek düzeyde siyasal muhafazakârlık göstereceklerdir (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Bu araştırma sonucunda da, Türk katılımcıların siyasi olarak sağa doğru kaymasıyla etnik gruplarıyla özdeşleşmeleri arasında olumlu yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Kürt katılımcılar da ise bu ilişki olumsuz yönlü çıkmıştır. Baskın olan grubun özellikle bir bölümünün mevcut durumu korumak için daha muhafazakâr ideolojilere yöneldiği buna karşın; dezavantajlı konumda olduğunu düşünen Kürtlerin daha eşitlikçi siyasal görüşlere yöneldiği düşünülebilir. Her iki grupta da siyasi olarak sağa doğru kayma ile Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algıları arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Kiriş ve Gül'e (2007) göre sağ olarak nitelenen siyasi görüş toplumun geleneksel yapısının ve değerlerinin

korunmasına taraftardır. Vural'a (2003) göre sağ ideoloji, otoriteye uyulması, gelenekçi değerlerin benimsenmesi, ahlaki ve dinsel değerlere saygı gibi muhafazakârlığın birçok ilkesini benimsemektedir. Dolayısıyla, geleneksel yapının ve değerlerinin korunmasını yönünde siyasal eğilim gösteren bireylerin Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılığı daha düşük düzeyde algıladıkları düşünölmektedir.

4.3.2. Türk Katılımcılara Ait Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Bulgular, kolektif kimliğin önemi ile sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonucun, araştırmanın Giriş Bölümü'nde aktarılan bilgiler ve araştırmanın beklentisiyle tutarlı olduğu görölmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi, baskın grupların mevcut hiyerarşik yapılanmaları savunma ve diğer gruplar üzerinde baskı kurma eğilimini yansıtmaktadır. Yüksek statölü gruplar ellerinde bulunan olumlu sosyal değeri korumak amacıyla var olan hiyerarşik yapıyı sürdürmek isterler (Sidanius ve Pratto, 1999, Sidanius ve Pratto, 2004). Bu görüşle tutarlı olarak, bu çalışma sonucunda da avantajlı konumda değerlendirilebilecek Türk katılımcıların etnik kimlikleriyle özdeşleşme düzeyleri ve sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri anlamlı şekilde birlikte artmaktadır. Benzer şekilde kolektif kimliğin önemi ile etnik gruplar arası meşruiyet algısı arasında da pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kawakami ve Dion (1993) grup kimliği baskın olan dezavantajlı grup üyelerinin toplumsal değişimi daha fazla talep ettiklerini bulmuşlardır. Dolayısıyla, gruplarıyla yüksek özdeşleşme

gösteren Türklerin etnik gruplar arasında daha fazla meşruiyet algılamaları bu bağlamda değerlendirilebilir.

Araştırma bulguları Türk katılımcılar için kolektif kimliğin önemi ile Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır. Tajfel ve arkadaşlarının (1971) yaptığı minimal grup paradigması deneylerinde de görüldüğü üzere gruplara rastgele atanan bireyler bile iç-grubu kayırma yönünde bir eğilim göstermektedir. İç-grupla yüksek özdeşleme düzeyi nedeniyle iç grubu kayırma ve dış-gruba karşı olumsuz tutum sergileme ilgili literatür tarafından da desteklenmektedir. Kısacası, dış-gruba yönelik olumsuz uygulamaların önemsiz görülmesi yönündeki eğilim nedeniyle sonuçlar bu yönlü çıkmış olabilir.

Sosyal baskınlık yönelimi ile Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algısı arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. SBK'ya göre üst gruplar, iç grubu kayırma ve dış grubu küçümseme yoluyla sahip oldukları güç ve kaynakları ellerinde bulundurmaya devam etmek ve statülerini korumak eğilimindedirler (Sidanius ve Pratto; 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Sosyal baskınlık yönelimi ile Türklere yönelik bireysel ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında bulunan pozitif yönlü ilişki de SBK'nın bu yaklaşımıyla tutarlılık göstermektedir. Dolayısıyla, avantajlı gruplar dezavantajlı konumdaki grupların yaşadıkları sorunları değersizleştirme veya görmezden gelme eğilimi taşırlar. Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular da bu görüşle ve ilgili benzer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (örneğin: Shorey, Cowan ve Sullivan, 2002). Yüksek sosyal baskınlık yönelimi gösteren Türk katılımcılar Kürtlerin ayrımcılığa maruz kalmadıklarını düşünmektedirler. Bu eğilim nedeniyle Kürt grubunun kolektif

hareketlerinin sosyal baskınlık eğilimi yüksek bireylerce meşru görülmediği iddia edilebilir.

Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı, sosyal temasın sıklığı ile negatif yönlü, sosyal temasın niteliği ile pozitif yönlü bir ilişki göstermektedir. Bu sonuçlar ilgili literatür ile tutarlılık göstermektedir (Islam ve Hewstone, 1993; Jackman ve Crane, 1986, Pettigrew, 1998). Sosyal temas, eşit gruplar arasında olmadığı takdirde önyargıları ve düşmanca tutumları arttırabilmektedir. Buradan hareketle, algılanan statü farkı nedeniyle iki grup arasındaki sosyal temas sıklığının önyargı ve ayrımcılığı arttırdığı düşünülebilir. Ayrıca, sosyal temasın niteliğinin artmasıyla empati düzeyinin de arttığı ve bundan dolayı dış-gruba yönelik ayrımcılık algısının yükseldiği düşünülmektedir.

Türk katılımcıların ,Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algıları ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bütün toplumsal grupların, değişen sıklıklarda ve değişen düzeylerde ayrımcılığa uğradığına dair algıların (Akbaş, 2010; Göregenli, 2010; Şah, 2012; Ural, 2012), bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Sosyal temasın sıklığı ve sosyal temasın niteliği arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Binachi ve Tropp (2006) sosyal temas sonucu oluşan bireysel deneyimin gruplar arası tutumları da olumlu etkilediğini ifade etmektedir. Eşit statülü olamayan grupların sosyal temasının gruplar arası önyargı ve olumsuz tutumları arttırdığını bulan çalışmalar da vardır (Amir, 1969; Pettigrew, 1986; Tzeng ve Jackson, 1994). Güler'in (2013) çalışmasında da Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki sosyal temasın gruplar arasındaki sosyal mesafe ve önyargılar üzerinde olumlu (azaltıcı) etkileri olduğu bulunmuştur. Benzer bir sonuç, Akbaş'ın (2010)

çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sosyal temas sıklığının ve sosyal temas niteliğinin birbirleri üzerinde olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir.

4.3.3. Kürt Katılımcılara Ait Ölçek Toplam Puanları Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Bulgular, kolektif kimliğin önemi ile Kürtlere yönelik bireysel ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Tajfel ve Turner'e (2004) göre dezavantajlı konumdaki bireyler iç-grup kimlik duygularını arttırarak, uğradıkları ayrımcılığa tepki gösterirler. İlgili yazın doğrultusunda yapılan çalışmaların büyük bölümünde de bu çalışmayla benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır (Akbaş, 2010; Johnson ve Lecci, 2003; Stone-Romero ve Stone, 2005). Dezavantajlı konumdaki kimlikleriyle yüksek düzeyde özdeşleşme gösteren Kürtlerin, kendilerine yönelik ayrımcı tutum ve davranışlara karşı daha hassas oldukları düşünülmektedir. Dolayısıyla, uğradıkları olumsuz tutumları etnik grup aidiyetleri temelinde değerlendirme eğiliminde olmaktadır. Dezavantajlı grupların kendilerine yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algıları ile etnik gruplarıyla özdeşleşme düzeyleri arasında birbirini besleyen bir ilişkinin var olduğu düşünülmektedir.

Kürt katılımcıların, sosyal baskınlık yönelimi ile etnik gruplar arası meşruiyet algıları ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. SBK'ya göre üst gruplar, iç grubu kayırma ve dış grubu küçümseme yoluyla sahip oldukları güç ve kaynakları ellerinde bulundurmaya devam etmek ve statülerini korumak eğiliminde iken dezavantajlı grup üyeleri ise hakim gruba katılma umuduyla ile statükoyu korumak eğiliminde olurlar (Sidanius

ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Buradan hareketle, sosyal baskınlık yönelimleri yüksek olan Kürtlerin, etnik gruplar arası eşitsizliği meşru görme düzeylerinin de yüksek olduğu söylenebilir. Kürt katılımcıların sadece kendi gruplarının değil, Türk grubunun da kolektif olarak ayrımcılığa uğradığı yönündeki algıları hakim gruba katılma umuduyla statükonun devamını sağlama yönünde yapılmış bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ile Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısı arasında pozitif yönlü ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. SKK'ya göre dezavantajlı konumdaki gruba karşı ortaya çıkan ayrımcılık hareketleri bu grubun üyeleri tarafından daha yoğun ve daha yüksek seviyelerde hissedilecektir. Türkiye'de ve yurtdışında yapılan çalışmaların büyük bir bölümü bu açıklamaları destekleyen sonuçlar ortaya koymuştur (Akbaş, 2010; Çoymak, 2009; McCormack, 1995; Williams, 1999). Bireysel veya kolektif olarak ayrımcılığa uğrayan bireylerin bu davranışı diğer durumlara da genelledikleri, dolayısıyla, kolektif ayrımcılık algısı ile bireysel ayrımcılık algısı arasında birbirlerini tetikleyen iki yönlü bir ilişkinin bulunduğu düşünülmektedir. Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısı ile sosyal temasın sıklığı arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Daha önce değinildiği gibi, daha sık sosyal temas dolayısıyla Kürtler daha fazla ayrımcılık davranışına maruz kalmış olabilir. Deneyimlenen ayrımcılık davranışlarının artması nedeniyle Kürt katılımcılar, kendilerine yönelik daha fazla ayrımcılık algısı rapor etmiş olabilirler.

Kürt katılımcıların, Kürtlere yönelik ayrımcılık algıları ile sosyal temasın niteliği arasında negatif yönlü ve güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Kendi gruplarına yönelik daha yüksek ayrımcılık algılama ile diğer grupla olan sosyal temasın

kalitesini düşük olarak değerlendirme birlikte gözlenmektedir. Bu çalışmanın sonuçları ilgili yazındaki diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Akbaş, 2010; Brown, Maras, Masser, Vivian ve Hewstone, 2001). Dış-grupla olan sosyal temaslarının niteliğini doyurucu bulmama ile kendi grubuna yönelik ayrımcılık algısı arasında pozitif ilişki vardır.

4.4. Regresyon Analizi Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde belirtildiği gibi, bu araştırmada, Türk ve Kürt katılımcıların etnik gruplar arası meşruiyet algılarını, Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algılarını, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algılarını, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algılarını ve Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algılarını yordayan değişkenleri saptamak amacıyla, tüm katılımcılara aşamalı hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Bu bölümde, yapılan regresyon analizleri sonucunda elde edilen bulguların tartışılmasına yer verilecektir.

4.4.1 Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde Tablo 3.10'da görüldüğü üzere Türk katılımcılar için Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı puanını siyasi görüş, sosyal baskınlık yönelimi ve sosyal temasın niteliği değişkenleri anlamlı olarak yordamaktadır. Bu değişkenler toplam varyansın % 57'sini açıklamaktadır. Sosyal temasın niteliği Türklere için etnik gruplar arası meşruiyet algısını negatif yönde, siyasi görüş ve sosyal baskınlık yönelimi ise pozitif yönde yordamaktadır. Kürt katılımcıların etnik gruplar arası meşruiyet algısını ise sadece sosyal baskınlık yönelimi pozitif yönde yordamaktadır.

Sidanius ve Pratto'ya (2004) göre algılanan sosyal statüsü yüksek gruplar daha yüksek düzeyde siyasal muhafazakârlık göstereceklerdir. Baskın gruplar kendi avantajlı konumlarını yitirmemek amacıyla daha sağ- muhafazakâr siyasi görüşleri benimseyeceklerdir. Dolayısıyla, baskın olan grubun, gruplar arası eşitsizliği meşru görme düzeyinin siyasal görüşleri tarafından yordanması bu açıdan değerlendirilebilir. Yapılan bazı çalışmalarda da sosyal baskınlık yönelimi ile siyasal ve ekonomik muhafazakârlık arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur (Duriez ve Hiel, 2002; Sidanius, Pratto ve Bobo, 1996). Sosyal temasın niteliği Türk katılımcıların etnik gruplar arası meşruiyet algısını negatif yönde yordamaktadır. Bu sonuçlara farklı bir açıdan bakmak da mümkündür. Etnik gruplar arası eşitsizliği meşru gören baskın grup üyelerinin azınlık grubu üyelerinden gelebilecek eşitlik talepleri karşısında sosyal teması kesmeleri ya da daha düşük temas düzeyi belirtmeleri bu çift yönlü iletişimin sonucunda ortaya çıkmış olabilir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda sosyal baskınlık yönelimi değişkeninin hem Türk hem de Kürt gruplarının etnik gruplar arası meşruiyet algısını olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. SBK'ya göre baskın gruplar statükonun devamını talep ederken dezavantajlı grup üyeleri ise hakim gruba katılma ümidiyle statükoyu korumak eğiliminde olurlar (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). SKK da benzer şekilde gruplarıyla yüksek düzeyde özdeşleşen baskın grup üyelerinin gruplar arası statü farkını meşru gördüğünü iddia etmektedir (Tajfel ve Turner, 2004). Sonuç itibarıyla, eğer var olan toplumsal sistem, azınlık grubu tarafından da meşru olarak algılanırsa azınlık grubu üyelerinin de avantajlı konumdaki sosyal grubun üstünlüğünü kabul edeceği ifade edilebilir.

4.4.2. Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde Tablo 3.11'de görüldüğü üzere Türk katılımcıların, Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını siyasi görüş ve kolektif kimliğin önemi değişkenleri anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır. Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik bireysel ayrımcılık algısını Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu pozitif yönde, siyasi görüş ve sosyal temasın niteliği değişkenleri ise negatif yönde yordamaktadır.

Daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi siyasi olarak muhafazakar olan baskın gruplar iç-grubu kayırma ve dış-grubu küçümseme yoluyla sahip oldukları güç ve kaynakları ellerinde bulundurma eğilimde olmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Dolayısıyla, daha eşitlikçi siyasi görüşlere benimseme beraberinde dış-gruba yönelik ayrımcılık algısında da artış olması beklenmektedir. Benzer şekilde, iç-grupla özdeşleşme düzeyinin düşmesi ile dış-gruba yönelik daha olumlu algıların oluşması birlikte gözlenmektedir. Siyasi olarak sağa kayan ve etnik gruplarıyla yüksek özdeşleşme düzeyi gösteren Türk katılımcıların bir dış-grup olarak Kürtlere yönelik ayrımcı davranışları önemsiz ve küçümseyici algılayabilecekleri düşünülmektedir.

Fuller ve Barkey'e göre (2011) Kürt meselesi çerçevesinde yaşanan çatışmalar ve ayaklanmalar bölge halkına çok büyük sıkıntılar yaşatmış, aileler dağılmış, başka şehirlere göç etmek zorunda kalmış ve yaşam biçimleri değişmiştir. Dolayısıyla, bu çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumunun bireyin iç-grubuna yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algısının yükselmesine neden olduğu söylenebilir. Dezavantajlı konumdaki grupların daha eşitlikçi siyasi görüşlere

yöneldiği hem Sosyal Kimlik Kuramı hem de Sosyal Baskınlık Kuramı tarafından ifade edilmektedir (Sidanius ve Pratto, 2004; Tajfel ve Turner, 2004). Bundan dolayı, Kürtlerin daha eşitlikçi siyasi görüşlere sahip olmasıyla kendi gruplarına yönelik ayrımcılık algılarının arttığı düşünülmektedir.

Kürt katılımcıların Kürtlere yönelik ayrımcılık algısını yordayan bir diğer değişken ise sosyal temasın niteliği değişkenidir. Yükselen sosyal temas niteliği iç-gruba yönelik ayrımcılık algısının düşmesiyle ilişkilidir. Bu bulgu daha önceki çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir (Akbaş, 2010; Brown, Maras, Masser, Vivian ve Hewstone, 2001). Sosyal temasın niteliğinin düşmesi ile Kürtlerin kendi gruplarına yönelik bireysel ayrımcılık algısı düzeylerinde artma birlikte görülmektedir. Allport'un (1954) ortaya koyduğu gibi sosyal temasın birincil koşulu grupların eşit statüde olmasıdır. Bu noktadan hareketle, Kürtlerin, Türklerle olan sosyal teması sırasında kendilerini Türklere eşit görme konusunda halen bazı sorunlar yaşadıkları iddia edilebilir.

4.4.3. Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde Tablo 3.12'de görüldüğü üzere Türk katılımcıların, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını siyasi görüş ve kolektif kimliğin önemi değişkenleri anlamlı olarak yordamaktadır. Bu değişkenler, Türklerin, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını negatif yönde yordamaktadır. Kürt katılımcıların ise, Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algısını Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu olumlu yönde, siyasi görüş ve sosyal temasın niteliği değişkenleri olumsuz yönde yordamaktadır.

Tablo 3.11 ve Tablo 3.12'ye bakıldığında grupların Kürtlere yönelik bireysel ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algılarını yordayan değişkenlerin her grup için aynı olduğu görülecektir. Markus ve Kitayama (1991) kültürlerin büyük bölümünde, bireylerin kimlik tanımlamalarında, grupların önemli bir yer tuttuğunu fakat özellikle Asya gibi toplulukçu kültürlerde, bireyin üyesi bulunduğu grupta ilişkisinin onun kimliğinde daha geniş bir yer kapladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla; Türkiye gibi bireyci ve toplulukçu kültürü bir arada yaşayan bir toplumda birey-grup ilişkisinin çok önemli olduğu, birey ve grubun birbirinden ayrılmadan değerlendirilmesi yönünde bir eğilimin bulunduğu söylenebilir. Benzer şekilde, SKK sosyal sınıflandırma işlemi sayesinde, bireylerin gruplara yerleştirildiğini ve bu sayede aşırı bilgi yükünden kaçınıldığını ifade etmektedir (Spears ve Haslam, 1997; Tajfel ve Turner, 2004). Birey ve grup ilişkisinin çok güçlü olması sonucunda, grupların, bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarını yordayan değişkenler arasında bir farklılık ortaya çıkmamış olabileceği düşünülmektedir.

4.4.4. Türklere Yönelik Bireysel Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde Tablo 3.14'te görüldüğü üzere Türk katılımcıların, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algılarını, Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu ve sosyal baskınlık yönelimi olumlu yönde yordamaktadır. Bu iki değişken toplam varyansın % 10'unu açıklamaktadır. Kürt katılımcıların Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını ise hiçbir değişken anlamlı olarak yordamamaktadır.

Daha önce de değinildiği gibi Kürt meselesi çerçevesinde yaşanan çatışmalar ve ayaklanmalar Kürt bölgelerinde yaşayan halka çok büyük sıkıntılar yaşatmış, aileler dağılmış, başka şehirlere göç etmek zorunda kalmış ve yaşam biçimleri değişmiştir. Çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki bu çatışmalar, Türklerin de belli bir bölümünü etkilemiştir. Çalışmamızda yer alan Türk katılımcıların, yaklaşık onda biri (% 8,5) bu çatışmalardan bireysel olarak etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bu etkilenmeler, çoğunlukla bölgede savaşmak durumunda kalan askerlerin, polislerin veya onların yakınlarının yaşadıkları sorunlardan oluşmaktadır. Bundan dolayı, son dönemlerde şiddeti azalmakla beraber, devlet ve PKK arasındaki karşılıklı şiddetin Türk ve Kürt gruplarının sosyal ilişkilerine de etkide bulunduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, yaşanan olumsuz deneyimlerin sonucunda, Türklerin de iç-gruba yönelik bireysel ayrımcılık algıları yükselmiş olabilir.

Shorey, Cowan ve Sullivan (2002) yüksek sosyal baskınlık düzeyine sahip baskın grup üyelerinin kendilerine ve gruplarına yönelik ayrımcılık algılarının yüksek olduğunu iddia etmektedir. Yapılan çalışmaların büyük bölümü de bu doğrultuda sonuçlar ortaya koymuştur (Akbaş, 2010; Ruggiero ve Major, 1998; Ruggiero ve Marx, 1999; Shorey, Cowan ve Sullivan, 2002). Kendini baskın grubun bir üyesi olarak gören Türk katılımcıların, bu eğilim yüzünden, kendilerine ve gruplarına yönelik olumsuz tutum ve davranışları daha şiddetli algılamış olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan değişkenlerden hiçbirinin Kürt grubunun Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algısını yordamadığı görülmüştür. Bu sonuçların ortaya çıkmasında Kürtlerin, Türklere yönelik bireysel ayrımcılık algılarının ($\bar{x} = 8.24$) çok düşük olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

4.4.5. Türklere Yönelik Kolektif Ayrımcılık Algısını Yordamak Amacıyla Yapılan Regresyon Analizlerine İlişkin Sonuçların Tartışılması

Bulgular Bölümü'nde Tablo 3.15'te görüldüğü üzere Türk katılımcıların, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını, sadece sosyal baskınlık yönelimi pozitif yönde yordamaktadır. Sosyal baskınlık yönelimi toplam varyansın % 6'sını açıklamaktadır. Kürt katılımcıların Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını ise sadece yaş değişkeni olumsuz yönde, sosyal baskınlık yönelimi ise olumlu yönde yordamaktadır. Her iki değişken toplam varyansın % 8'ini açıklamaktadır.

Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği gibi sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan üst grup üyeleri, kendilerine ve gruplarına yönelik ayrımcılığı daha şiddetli algılamaktadırlar (Akbaş, 2010; Ruggiero ve Major, 1998; Ruggiero ve Marx, 1999; Shorey, Cowan ve Sullivan, 2002). Bundan dolayı, sosyal baskınlık yönelimleri yüksek olan Türklerin gruplarına yönelik ayrımcı girişimleri, avantajlı statülerine bir tehdit olarak değerlendirdikleri ve olduğundan daha şiddetli algıladıkları düşünülmektedir.

SBK'ya göre dezavantajlı grup üyeleri baskın gruba dahil olabilme amacıyla statükoyu korumak eğiliminde olurlar (Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004). Dolayısıyla, sosyal baskınlık yönelimi yüksek Kürtlerin. üst-grup olarak Türklere yönelik olumlu algıları bu bağlamda değerlendirilebilir. Benzer şekilde Akbaş'ın (2010) çalışmasında, Alevi katılımcıların, sosyal baskınlık yönelimi ile Sünnilere yönelik kolektif ayrımcılık algıları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

GENEL TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye'de yaşayan Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki ilişkiler bazı sosyal psikolojik değişkenler bakımından incelenmiştir. İki grup arasındaki ilişkiler, Sosyal Kimlik Kuramı, Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sosyal Temas Hipotezi'nin gruplar arası süreçlere getirdiği yaklaşımların bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türk ve Kürt gruplarının, iç-grupla özdeşleşme, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temas düzeyi, meşruiyet algısı ve algılanan ayrımcılık değişkenlerinde farklılaşıp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Ek olarak çalışmada, katılımcıların sözü edilen değişkenlerden aldıkları puanlar arasında cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı da incelenmiştir. Ayrıca, meşruiyet algısı ve algılanan ayrımcılık alt boyutlarının (Kürtlere yönelik bireysel, Kürtlere yönelik kolektif, Türklere yönelik bireysel, Türklere yönelik kolektif) demografik değişkenler (yaş, eğitim düzeyi, çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu, siyasal görüş), sosyal temas alt boyutları (sosyal temasın sıklığı, sosyal temasın niteliği) ve kolektif kimliğe verilen önem tarafından yordanıp yordanmadığı incelenmiştir.

Bulgulara genel olarak bakıldığında, çalışmadan elde edilen sonuçların, beklentilerin büyük bir bölümünü doğruladığı söylenebilir. Etnik gruba göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda iki grubun sadece sosyal baskınlık yönelimi ve etnik gruplar arası meşruiyet algısı değişkenlerinde farklılaşmadığı görülmüştür. Etnik grupla özdeşleşme, algılanan ayrımcılık alt ölçeklerindende ve sosyal temas alt ölçeklerinde gruplar arasında farklılıklar bulunmuştur. Etnik grupla özdeşleşme düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan Kolektif Kimliğin Önemi Ölçeği toplam puanına göre Kürtler, Türklere oranla etnik gruplarıyla daha yüksek özdeşleşme

düzeıı göstermektedir. Benzer şekilde, Kürtlerin, kendi gruplarına yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algıları da Türklerin, Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarına oranla daha yüksektir. Bu sonuca göre, etnik özdeşleşme düzeyinin, bireylerin, kendilerine yönelik bireysel ve gruplarına yönelik kolektif ayrımcılık algılarını etkilediği ifade edilebilir.

Türlere yönelik bireysel ayrımcılık ve Türlere yönelik kolektif ayrımcılık değişkenlerinde de iki grup farklılaşmaktadır. Her iki değişkende de Türk katılımcılar daha yüksek ayrımcılık algısı ortaya koymuşlardır. Bu bulgular, Sosyal Kimlik Kuramı'nın iç-grup yanlılığı kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir. İç-grup yanlılığı kavramına göre bireyler olumlu bir sosyal kimlik edinmek amacıyla kendi gruplarını kayırarak algılama eğiliminde olurlar. Türklerle karşılaştırıldığında Kürtler daha sık sosyal temas ve daha düşük düzeyde sosyal temas niteliği belirtmişlerdir. Siyasal, sosyal veya ekonomik nedenlerden dolayı Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelere göç eden Kürtlerin Türklerle daha sık sosyal temas gösterdikleri ifade edilebilir. Bu göçler sonucundaki toplumsal temas sırasında yaşadıkları olumsuz deneyimlerden dolayı Kürtlerin daha düşük sosyal temas niteliği belirtmiş olabilecekleri düşünölmektedir.

Algılanan ayrımcılık alt boyutlarını (Kürtlere yönelik bireysel, Kürtlere yönelik kolektif, Türlere yönelik bireysel, Türlere yönelik kolektif) yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizleri sonucunda, grupların bu yöndeki algılarını yordayan değişkenlerin farklılaştığı görölmüştür. Sosyal temasın niteliği, siyasi görüş ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumunun, Kürtlerin, kendi gruplarına yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algılarını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Türklerin kendi

gruplarına yönelik bireysel ayrımcılık algısını, sosyal baskınlık yönelimi ve çatışmalardan bireysel olarak etkilenme durumu, Türklere yönelik kolektif ayrımcılık algısını ise sadece sosyal baskınlık yönelimi değişkeni yordamaktadır. Bu bulgular Sosyal Baskınlık Kuramı temelinde yapılan çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Akbaş, 2010; Ruggiero ve Major, 1998; Ruggiero ve Marx, 1999; Shorey, Cowan ve Sullivan, 2002).

ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Gruplar arası süreçler, özellikle II. Dünya savaşından sonra, sosyal psikoloji çalışmalarının önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Farklı gruplar (ırk, cinsiyet, etnik vb.) arasındaki sosyal süreçlerin nasıl işlediğini belirlemeye yönelik bu çalışmalar toplumsal sorunların tanımlanmasında ve ortadan kaldırılmasında önemli rol oynamıştır. Başta ABD olmak üzere, birçok ülkede söz konusu çalışmaların yapıldığı ancak Türkiye'de ise konunun görece yakın bir zamanda ele alınmaya başlandığı söylenebilir. Türkiye'de yaşayan en büyük iki etnik grup olan Türk ve Kürt grupları arasındaki ilişkileri, sosyal psikolojik bir bakış açısıyla değerlendiren çalışmaların ise halen yetersiz olduğu görülmektedir. Bundan dolayı, bu çalışmanın bu eksikliği gidermede bir katkısının olacağı düşünülmektedir. Yıllardır, farklı şekillerde tanımlanan Kürt meselesinde bir çözüme ulaşılması, belki de iki grup arasındaki toplumsal ilişkilerin daha yakından incelenmesi ve mevcut sorunların tespit edilmesiyle başlayacaktır. Sonuç itibarıyla, çok uzun bir geçmişi olan bu sorunun çözüme ulaştırılmasında sosyal psikoloji disiplinine de önemli sorumluluklar düştüğü söylenebilir. Dolayısıyla, bu alanda daha fazla çalışmanın

yapılması ve bu çalışmaların sonuçlarının toplumla ve politika yapıcılarla paylaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın örneklem seçimi bu kısıtlılıkların en önemlilerindedir. Elden toplanan örnekleme kartopu örneklem yoluyla ulaşılması ve sadece Ankara ilinde veri toplanmasından dolayı araştırma sonuçlarının genellenebilirliği konusunda bazı şüpheler oluşabilmektedir. Benzer şekilde internet üzerinden toplanan verilerin de sadece interneti aktif olarak kullanan katılımcılar tarafından doldurulması araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini sınırlanmaktadır.

Araştırmanın diğer kısıtlılığı ise, verilerin sadece farklı gruplar için geliştirilen ölçekler ile nicel yollarla toplanmış olmasıdır. Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki ilişkilerin daha yakından incelenebilmesi için nitel yollarla (derinlemesine görüşme, söylem analizi gibi) toplanan verilerin de önemli olacağı düşünülmektedir.

Yüzyıllardır bir arada yaşayan bu iki etnik grubun ilişkileri, Türkiye ve dünyadaki tarihsel gelişmelerden de yakından etkilenmektedir. Dolayısıyla, Türk ve Kürt grupları arasındaki ilişkilerin boylamsal çalışmalar ile daha yakından ve gelişim süreci bağlamında değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, boylamsal çalışmaların yapılması bu ilişkilerin çözümlenmesi konusunda daha yararlı olabilir.

Araştırmanın bir diğer kısıtlılığı ise, örneklem grubunun eğitim düzeyinin ülke ortalamasının üstünde ve çoğunlukla şehirlerde yaşayan kişilerden oluşmasıdır. Bu durum, araştırma sonuçlarının genellenebilirliği konusunda bazı şüpheleri de

beraberide getirmektedir. Farklı eğitim düzeyi ve farklı bölgelerde ikamet eden katılımcılardan elde edilecek verilerle yapılacak çalışmaların iki grup arasındaki ilişkileri ortaya koymada daha genellenebilir sonuçlar vereceği düşünölmektedir.

ÖZET

Türkiye'de yaşayan Türk ve Kürt etnik grupları arasındaki ilişkileri, sosyal psikolojik açıdan değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın kuramsal arka planını Sosyal Kimlik Kuramı, Sosyal Baskınlık Kuramı ve Sosyal Temas Hipotezi oluşturmaktadır.

Türk ve Kürt gruplarının, etnik gruplarıyla özdeşleşme düzeyi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temas niteliği, sosyal temas sıklığı, etnik gruplar arası statü farkını meşru görme düzeyi ve algılanan ayrımcılık arasındaki ilişkileri incelenmeyi amaçlayan bu çalışmada, veri toplamak amacıyla Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Sosyal Temas Ölçeği, Etnik Gruplar Arası Meşruiyet Algısı Ölçeği ve Algılanan Ayrımcılık Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini 224 Türk ve 240 Kürt katılımcıdan oluşmaktadır. Bulgular, iki grubun etnik gruplarıyla özdeşleşme, sosyal temas ve algılanan ayrımcılık alt ölçeklerinde anlamlı derecede farklılaştığını göstermiştir. Kürtler, Türklerle karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde etnik özdeşleşme düzeyi ortaya koymuşlardır. Kürtlerin, Kürtlere yönelik bireysel ve kolektif ayrımcılık algısı düzeyi Türklere oranla daha yüksek bulunmuştur. Kürtler Türklere oranla daha yüksek sosyal temas sıklığı ve daha düşük sosyal temas niteliği belirtmişlerdir. Etnik grupla özdeşleşme ve siyasi görüş konusunda da iki grup farklılaşmaktadır. Türkler sağ siyasi görüşlere, Kürtler ise sol siyasi görüşlere doğru yöneldikçe etnik gruplarıyla daha fazla özdeşleşmektedir. Ayrıca, Türklerle olan sosyal temasının niteliği,

Kürtlerin, Kürtlere yönelik bireysel ve Kürtlere yönelik kolektif ayrımcılık algılarını anlamlı olarak yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Kimlik, Sosyal Baskınlık, Sosyal Temas, Algılanan Ayrımcılık, Türkler ve Kürtler

ABSTRACT

This study, which aims to examine relations between the Turkish and the Kurdish ethnic groups in Turkey from social psychological perspective, uses Social Identity Theory, Social Dominance Theory and Social Contact Hypothesis its theoretical background.

This study aims to analyse the Turkish and the Kurdish groups in terms of their ethnic identification levels, social dominance orientation, social contact quality, level to see status gap legitimacy and perceived discrimination, has used Collective Self-Esteem Scale, Social Dominance Orientation Scale, Social Contact Scale, Perceived Inter-ethnic Legitimacy Scale and Perceived Discrimination Scale to collect data.

The sample group is composed of 224 Turkish and 240 Kurdish participants. Facts show that there are substantial differences in regard to ethnic identification, social contact and perceived discrimination in subscales. Comparing to the Turks, the Kurds show a higher ethnic identification level. Similarly it is found that, comparing to the Turks, the Kurds have a higher level of perceived discrimination at both individual and collective levels. The Kurds show a higher level of social contact frequency and lesser level of social contact quality. The two ethnic groups show differences also in terms of ethnic identification and political views. The Turks experience a better identification level when they move towards right wing political view yet the Kurds experience a better identification level when they move towards left wing political view. Furthermore, the quality of social contact with the Turks

determines the prediction of individual and collective discrimination level among the Kurds at a significant level.

Keywords: Social Identity, Social Dominance, Social Contact, Perceived Discrimination, Turks and Kurds

KAYNAKÇA

- Adorno, T.W., Frenkel-Brunswik, K., Levinson, D., ve Sanford, R.N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.
- Akbaş, G. (2010). *Social identity and intergroup relations: The case of Alevis and Sunnis in Amasya*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akçay, A.A. (1995). *An empirical study on rural structures and temporary-seasonal migration in Southeastern Anatolia*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçura, B. (2011). *Devletin Kürt filmi*. İstanbul: Postiga Yayınları.
- Akyol, M. (2006). *Kürt sorununu yeniden düşünmek: Yanlış giden neydi? Bundan sonra nereye?*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison - Wesley.
- Amir, Y. (1969). Contact hypothesis in ethnic relations. *Psychological Bulletin*, 71 (5), 319-342
- Arellano, A.R. ve Padilla, A.M. (1996). Academic invulnerability among a select group of Latino university students. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 18, 485-507.
- Arkonaç, S.A. (2001). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa.

- Aronson, E., Wilson, T.D. ve Akert R.M. (2012). *Sosyal psikoloji* (Okhan Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Barkey, H.J. ve Fuller, G.E. (1997). Turkey's Kurdish question: Critical turning points and missed opportunities. *Middle East Journal*, 51 (1), 59-79.
- Baysu, G. (2007). *The effects of intergroup perceptions and ingroup identifications on the political participation of the second-generation Turkish migrants in The Netherlands*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007a). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007b). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina
- Brand, E.S., Ruiz, R.E. ve Padilla, A.M. (1974). Ethnic identification and preference: A review. *Psychological Bulletin*, 81 (11), 860-890.
- Branscombe, N.R., Schmitt, M.T. ve Harvey, R.D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 135–149.
- Brewer, M.B. (1996). When contact is not enough: Social identity and intergroup cooperation. *International Journal of Intercultural Relations*, 20 (3/4), 291-303.

- Brophy, I.N. (1945). The luxury of anti-Negro prejudice. *Public Opinion Quarterly*, 9, 456–466.
- Brown, R. (2010). *Prejudice it's social psychology*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Brown, R., Maras, P., Masser, B., Vivian, J., ve Hewstone, M. (2001). Life on the ocean wave: Testing some intergroup hypotheses in a naturalistic setting. *Group Processes and Intergroup Relations*, 4, 81-97.
- Clark, R., Anderson, N.B., Clark, V.R., ve Williams, D.R. (1999). Racism as stressor for African Americans: A biopsychosocial model. *American Psychologist*, 54, 805–816.
- Çelik, A.B. (2013). Kürt meselesinde algılar ve barış sürecinin önündeki sosyo-psikolojik engeller. Boztekin, Nihal (ed.), Kürt Meselesinin Çözümüne İlişkin Algılar, Aktörler ve Süreç. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung ve Disa, Mayıs, 2013, 45-54.
- Çıray, A. (2010). *Kürt sorunu değil ırkçı terör*. İstanbul: Togan Yayınları.
- Çiçek, C. (2013) Devlet kudretinin inşası ya da Şark'ın Islahı: Kürt bölgesinde Cumhuriyetin ilk 10 Yılı, içinde B. Doğan (Ed.) Diyarbakır ve Çevresi Toplumsal ve Ekonomik Tarihi Konferansı Tebliğleri”, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınlar, 334-351.
- Çoymak, A. (2009). *Associations of religious identification, secular identification, perceived discrimination and political trust with ethnic and societal (National) identification*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Damon, B. (2012). *The Contact Hypothesis and racial diversity in The United States military*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Texas Woman's University, Texas.
- Demirtaş, H.A. (2003). Sosyal kimlik kuramı, temel kavram ve varsayımlar. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), s.123-144.
- Demirtaş, A. (2004). Sosyal sınıflandırma, kişiler arası beklentiler ve kendini doğrulayan kehanet. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), s.33-53.
- Derince, M.Ş. (2010). *The role of first language (Kurdish) development in acquisition of a second language (Turkish) and a third language (English)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bogaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deutsch M. ve Collins M. (1951). *Interracial housing: A psychological evaluation of a social experiment*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- De Weerd, M. ve Klandermans, B. (1999). Group identification and political protest: Farmers' protest in The Netherlands. *European Journal of Social Psychology*, 1 (29), 1073-1095.
- Dion, K.L., ve Kawakami, K. (1996). Ethnicity and perceived discrimination in Toronto: Another look at the personal/group discrimination discrepancy. *Canadian Journal of Behavioural Science* , 28(3): 203-213.
- Dovidio, J.F., Gaertner, S.L. ve Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6 (1), 5-21.

- Doosje, B. ve Branscombe, N.R. (2003). Attributions for the negative historical actions of a group. *European Journal of Social Psychology*, 33 (2), 235-248.
- Dönmez, A. (1992). Bilişsel Sosyal Şemalar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*, 14, 131-146.
- Duckitt, J., ve Mphuthing, T. (1998). Political power and race relations in South Africa: African attitudes before and after the transition. *Political Psychology*, 19(4): 809-832.
- Duriez, B. ve Hiel A.V. (2002). The march of modern fascism. A comparison of social dominance orientation and authoritarianism. *Personality and Individual Differences* 32(7), 1199-1213.
- Düzgören, K. (1994). *Kürt çıkmazı*. Ankara: Verso Yayıncılık.
- Ensher, E.A., Grant-Vallone, E.J. ve Donaldson, S.I. (2001). Effects of perceived discrimination on job satisfaction, organizational commitment, organizational citizenship behavior, and grievances. *Human Resource Development Quarterly*, 12(1), 53-72.
- Erkuş, A. (2010). *Psikometri üzerine yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.

- Freeman, M.A. (2003). Mapping multiple identities within the self-concept: Psychological constructions of Sri Lanka's ethnic conflict. *Self and Identity*, 2 (1), 63-85.
- Fuller, G.E., ve Barkey, H.J. (2011). *Türkiye'nin Kürt Meselesi*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Garstka, T.A., Schmitt, M. T., Branscombe, N. R.,ve Hummert, M. L. (2004). How young and older adults differ in their responses to perceived age discrimination. *Psychology and Aging*, 19, 326–335.
- Göregenli, M. (2010). Psikolojinin Kürt sorunuyla imtihanı. *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 3, 3-11.
- Grant-Thompson,S. ve Wittig, M. A. (1998). The utility of Allport's conditions of intergroup contact for predicting perceptions of improved racial attitudes and beliefs. *Journal of Social Issues*, 54, 795-812.
- Güler, M. (2013). *Gruplararası temas, kaygı ve yanlılığın sosyal mesafeye etkisi: Türk ve Kürt kökenli gruplar üzerine bir çalışma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürkaynak, E.Ç. (2012). Toplumsal temas: Önyargı ve ayrımcılığı önlemek için bir sosyal değişim aracı olarak kullanılabilir mi?. K. Çayır, M. A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık içinde* (s.1-12). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hakan, S. (2013). *Türkiye Kurulurken Kürtler (1916-1920)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Hasta, D., Kırall, G., Yalçın, Ö. (2011) Siyaset Psikolojisi: Seçme Konular. Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları.

Heaven, P.C.L, Greene, R.L., Stones C.R. ve Caputi, P. (2000). Levels of social dominance orientation in three societies. *Journal of Social Psychology*, 140 (4), 530-532.

Hewstone, M. (1996). Contact and categorization: Social psychological interventions to change intergroup relations. C.N Macrae, C. Stangor ve M. Hewstone (Eds.) *Stereotypes and stereotyping* (s.323–368) içinde. New York: Guilford Press.

Hewstone, M., Rubin, M. ve Willis, H. (2002). Intergroup bias. *Annual Review of Psychology*, (53), 575-604.

Hogg, M. (1996). *Sosyal psikolojik açıdan grupta bütünleşme* (A.M. Aktaş, Çev.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Hogg, M.A. ve Abrams, D. (1990). Social motivation, self-esteem and social identity. D. Abrams, M. A. Hogg (Ed.), *Social identity theory: Constructive and critical advances* içinde (s.28-47). London: Wheat Sheaf.

Hogg, M. A., ve Dominic, A. (2006). *Social identifications*. London: Routledge.

Hogg, M. A., ve Vaughan, G. (2007). *Sosyal psikoloji* (İ. Yıldız, A. Gelmez, Çev.). İstanbul: Ütopya.

Hortaçsu, N. (1998). *Grup içi ve gruplar arası süreçler*. Ankara: İmge.

- Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz: Toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkiler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hortaçsu, N. (2012). *En güzel psikoloji sosyal psikoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hoşgör, A.G. ve Smits, J. (2002). Inter-marriage between Turks and Kurds in contemporary Turkey: Inter-ethnic relations in an urbanizing environment. *European Sociological Review*, 18 (4), s.417-432.
- Islam, M.R., ve Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived outgroup variability, and outgroup attitude: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19, 700-710.
- Jackman, M.R. ve Crane, M. (1986). Some of my best friends are blacks interracial friendship and whites racial attitudes. *Public Opinion Quarterly*, 50, 459-86.
- Jackson, J.W. (2002). Intergroup attitudes as a function of different dimensions of group identification and perceived intergroup conflict. *Self and Identity*, 1 (1), 11-33.
- Jetten, J., Spears, R. ve Manstead, A.S.R. (1997). Distinctiveness threat and prototypicality: Combined effects on intergroup discrimination and collective self-esteem. *European Journal of Social Psychology*, 1 (27), 635-657.
- Johnson, J.D. ve Lecci, L. (2003). Assessing anti-white attitudes and predicting perceived racism: The Johnson-Lecci scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 299-312.

- Jost, J.T., Banaji, M.R. ve Nosek, B.A. (2004). A decade of System Justification Theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881–919.
- Jost, J.T., ve Major, B. (2001). *The psychology of legitimacy*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Kaiser, C.R., ve Pratt-Hyatt, J.S. (2009). Distributing prejudice unequally: Do whites direct their prejudice toward strongly identified minorities?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, 432-445.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve başka bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kawakami, K., ve Dion, K.L. (1993). The impact of salient self-identities on relative deprivation and action intentions. *European Journal of Social Psychology*, 23, 525-540.
- Kessler, R. C., Mickelson, K. D., ve Williams, D. R. (1999) . The prevalence, distribution, and mental health correlates of perceived discrimination in the United States. *Journal of Health and Social Behavior*, 40(3), 208-230.
- Kıral, G. (2009). *Türkiye'de yaşayan kadınların Görelî Yoksunluk ve Adil Dünya İnancı ile Siyasal Katılım düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kırzioğlu, M. F. (1995). *Kürtler'in Türklüğü*. İstanbul: Hamle Yayınları.
- Kiriş, H.M. ve Gül, H. (2007). Türkiye'de 1965 sonrası yapılan genel seçimler ve siyasi partiler bağlamında solda yaşanan gelişmelerin bir çözümlemesi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi* 1 (1), 91-116.
- Klein, K.J.K. ve Hodges, S.D. (2001). Gender differences, motivation, and empathic accuracy: when it pays to understand. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(6), 720–30.
- Konda (2011). *Kürt meselesinde algı ve beklentiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Korostelina, K.V. (2007). *Social identity and conflict: Structures, dynamics and implications*. New York: Palgrave Macmillan.
- Liu, J, H., Wilson, M, W., McClure, J, ve Higgins, T. R. (1999). Social identity and the perception of history: Cultural representations of Aotearoa/New Zealand. *European Journal of Social Psychology*, 29, 1021-1047.
- Lorenzo-Hernandez, J., ve Ouellette, S. C. (1998). Ethnic identity, self-esteem, and values in Dominicans, Puerto Ricans, and African Americans. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 2007-2024.
- Luhtanen, R., ve Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.
- Macaskill, A., Maltby, J. ve Day, L. (2002). Forgiveness of Self and Others and Emotional Empathy. *The Journal of Social Psychology*, 142(5), 663-665.

- Major, B. (1994). From social inequality to personal entitlement: The role of social comparisons, legitimacy appraisals, and group membership. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 26, pp. 293–348). San Diego, CA: Academic Press.
- Markus, H.R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review*, 98 (2), 224-253.
- McCormack, A.S. (1995). The changing nature of racism on college campuses: Study of discrimination at a northeastern public university. *College Student Journal*, 29, 150-156.
- Meşe, G. (1999). *Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Milliyet (2014). " Bunları bize bir Yahudi, bir ateist, bir Zerdüşt yapsa...." 15.04.2014, <http://siyaset.milliyet.com.tr/-bunlari-bize-yahudi-bir-ateist-/siyaset/detay/1848656/default.htm?VID=284506> adresinden erişildi.
- Montes, J.F. (2010). *Perceived Discrimination Among Indigenous and Non-Indigenous Mexican-Americans Living in The United States*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Alliant International University, Los Angeles.
- Moghaddam, F.M. ve Solliday, E. A. (1991). "Balanced multiculturalism" and the challenge of peaceful coexistence in pluralistic societies. *Psychology Developing Societies*, 3 (1), 51-72.

Mummendey, A., Mielke, R., Wenzel, M., ve Kanning, U. (1996). Social identity of East Germans: The process of unification between East and West Germans as a challenge to cope with “negative social identity.” G. M. Breakwell ve E. Lyons, (Ed.) *Changing European Identities: Social psychological analyses of social change* içinde (s.405-428). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Mutlu, S. (1996). Ethnic Kurds in Turkey: A demographic study. *International Journal of Middle East Studies*, 28 (4), 517-541.

Nezlek, J.B ve Smith, C.V. (2005). Social identity in daily social interaction. *Self and Identity*, 4 (3), 243-261.

Oakes, P. (2002). Psychological groups and political psychology: A response to Huddy’s “Critical examination of Social Identity Theory”. *Political Psychology*, 23 (4), 809-824.

Ok, E. (2011). *Are We Becoming More Distant?: Exploring the nature of social polarization Along ethnic lines in the city of İzmir*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özcan, A. ve Aküzüm, U. (2012). Düşünmek ve düşlemek arasında Kürt meselesi: Siyasal, Ekonomik ve Kültürel Analiz ve Çözüm Önerileri Raporu.

Özer, A. (2010). *Beş büyük tarihi kavşakta Kürtler ve Türkler*. İstanbul: Hemen Kitap.

Öztürk, S. (2013). *İsmet Paşa'nın Kürt raporu*. İstanbul: Doğan Yayınları.

- Patchen M. 1982. *Black-White contact in schools: Its social and academic effects*.
West Lafayette, IN: Purdue Univ. Press.
- Pettigrew T.F. (1986). The contact hypothesis revisited. R. Hewstone, R. Brown
(Ed.), *Contact and conflict in intergroup encounters* içinde (s.169-195).
Oxford: Blackwell
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49,
65-85.
- Phinney, J., ve Chavira, V. (1995). Parental ethnic socialization and adolescent
coping with problems related to ethnicity. *Journal of Research on
Adolescence*. 5: 31–53.
- Pratto, F., Liu, J. H., Levin, S., Sidanius, J., Shih, M., Bachrach, H. ve Hegarty, P.
(2000). Social Dominance Orientation and the legitimisation of inequality
across cultures. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 31 (3), 369-410.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., ve Malle, B. F. (1994). Social dominance
orientation: A personality variable predicting social and political attitudes.
Journal of Personality and Social Psychology, 67, 741-763.
- Redmond, B.F. (2011). *Social Identity or Social Dominance?*. Yayınlanmamış
Doktora Tezi, The City University of New York, New York.
- Robinson, J. ve Preston, J. (1976). “Equal status contact and modification of racial
prejudice. *Social Forces*, 54, 900-924.

- Rubin, M. ve Hewstone, M. (2004). Social Identity, System Justification and Social Dominance: Commentary on Reicher, Jost Et Al., and Sidanius et al.. *Political Psychology*, 25 (6), 823-844.
- Ruggiero, K.M., ve Major B.N.. (1998). Group status and attributions to discrimination: Are low or high status group members more likely to blame their failure on discrimination?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24 (8), 821-837.
- Ruggiero, K.M., ve Marx D.M.. (1999). Less pain and more to gain: Why high-status group members blame their failure on discrimination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(4), 774-784.
- Ruggiero, K. M., ve Taylor, D. M. (1995). Coping with discrimination: How disadvantaged group members perceive the discrimination that confronts them. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (5), 826-838.
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice*. Berkeley: University of California Press.
- Sakallı, N. (2001). *Sosyal etkiler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sanchez, J. I., ve Brock, P. (1996). Outcomes of perceived discrimination among Hispanic employees: Is diversity management a luxury or a necessity? *Academy of Management Journal*, 39(3), 704-719.

- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Kobrynowicz, D., ve Owen, S. (2002). Perceiving discrimination against one's gender group has different implications for women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 197–210.
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R. ve Kappen, D M., (2003). Attitudes toward group-based inequality: Social dominance or social identity?. *British Journal of Social Psychology*. 42(2), 161-186.
- Sellers, R. M., ve Shelton, J. N. (2003). The role of racial identity in perceived racial discrimination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 1079-1092.
- Sherif, M. (1966). *Group Conflict And Cooperation: Their Social Psychology*. London: Routledge.
- Shorey, H. S., Cowan, G., ve Sullivan, M. P. (2002). Predicting perceptions of discrimination among Hispanics and Anglos. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 24 (3), 3-22.
- Sidanus, J. (1993). The psychology of conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. Shanto Iyengar (Ed.), *Exploration in political psychology* içinde (s.183-219). London: Duke University Press.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Sidanus, J. ve Pratto, F. (2004). Social dominance theory: A new synthesis. . J. T. Jost, J. Sidanus (Ed.), *Political Psychology* içinde (s.420-442). New York: Psychology Press.

- Sidanius, J., Pratto, F., ve Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the political psychology of gender: A case of invariance? *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 998-1011.
- Sidanius, J., Pratto, F., ve Bobo, L. (1996). Racism, conservatism, affirmative action and intellectual sophistication: A matter of principle conservatism or group dominance?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 476-490.
- Sidanius, J., Pratto, F., Martin M. ve Stallworth, L.M. (1991). Consensual racism and career tract: Some implications of social dominance theory. *Political psychology*, 12 (4), 691-720.
- Sidanius, J., Liu, J., Pratto, F., ve Shaw, J. (1994). Social dominance orientation, hierarchy-attenuators and hierarchy-enhancers: Social dominance theory and the criminal justice system. *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 338-366.
- Sidanius, J., Pratto, F., van Laar, C. ve Levin, S. (2004). Social Dominance Theory: Its agenda and method. *Political Psychology*, 25 (6), 845-880.
- Sims V.M. ve Patrick JR. (1936). Attitude toward the Negro of northern and southern college students. *Journal of Social Psychology*. 7,192-204.
- Solomon, S.; Greenberg, J. ve Pyszczynski, T. (1991). A terror-management theory of social behaviour: the psychological functions of self esteem and cultural worldviews. *Advances in Experimental social Psychology*, 24, 93-159.

Somer, M. (2013). *Kürt Sorunu Nedir?*. 15.02.2013,

<http://www.youtube.com/watch?v=m9wh1bn-rs1> adresinden erişildi.

Stone-Romero, E. F., Stone, D. (2005). How do organizational justice concepts relate to discrimination and prejudice? In J. Greenberg, & J. A. Colquitt (Eds.), *Handbook of Organizational Justice* (439-467). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Subašić, E. ve Reynolds, K. (2009). Beyond “Practical” reconciliation: Intergroup inequality and the meaning of non-indigenous identity. *Political Psychology*, 30 (2), 243-267.

Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları* . 32(2), 23-49.

Şen, S. (2009). *Kültürel temsiller oryantalizm ve sinema: Türk sinemasında Kürt/Doğu temsilleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Tajfel, H. (1978). *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of inter-group relations*. London: Academic Press.

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press.

Tajfel, H. (1982). Social psychology of intergroup relations.. *Annual Review of Psychology*, 12 (33), 1-39.

- Tajfel, H., Billig, M.G., Bundy, R.P. ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1 (2), 149-178.
- Tajfel, H. ve Forgas. J.P. (1981). Social categorisation: cognitions, values and groups, J. P. Forgas (Ed.), *Social Cognition* içinde. New York/London: Academic Press.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. S. Worchel, W. G. Austin (Ed.). *The Social psychology of intergroup relations* içinde (s. 33-47). Monterey: Brooks/Cole. Holland.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (2004). The social identity of intergroup behaviour. J. T. Jost, J. Sidanius (Ed.), *Political Psychology* içinde (s.367-390). New York: Psychology Press.
- TDK. (2014). *Kimlik*. 01.03.2014, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.5368c2932fcf83.24640835 adresinden erişildi.
- Tekeş, B. (2013). *Engellilere yönelik önyargıyı yordayan değişkenler: Kültürlerarası bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tokluoğlu, C. (1995). *The formation of Turkish nation state and resistance*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Carleton University, Ottawa.
- Tropp, L. ve Rebecca, B. (2006). Valuing diversity and interest in intergroup contact. *Journal of Social Issues*, 62 (3), s.533-551.

- Turner, J.C. (1982), "Towards a cognitive redefinition of the social group", H.Tajfel (Ed.) *Social Identity and Intergroup Relations* içinde (s.2-48), Cambridge:Cambridge University Press.
- Turner, J.C. ve Brown, R.J. (1978). *Social status, cognitive alternatives, and intergroup relations. differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press.
- Turner, J.C., Brown, R. J ve Tajfel, H. (1979). Social comparison and group interest in ingroup favouritism. *European Journal of Social Psychology*, 9 (9), 187-204.
- Turner, J.C. ve Reynolds, K. (2001). The Social Identity Theory in intergroup relations: Theories, themes and Centroversies. Rupert Brown ve Samuel L. Gaertner (Ed.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes* içinde (s.133-152). Oxford: Blackwell Publishing.
- Tuzkaya, F. ve Cingöz-Ulu, B. (2012). *Gruplar arası tutumlarda temas & Grup Kimliğinin Rolü: Türkiye'deki Türkler & Kürtler*. 17. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulan bildiri. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 25-28 Nisan.
- Tzeng, O.J.S. ve J. W. Jackson (1994). Effects of contact, conflict, and social identity on interethnic group hostilities. *International Journal of Intercultural Relations*, 18 (2), 259-276.
- Umaña-Taylor, A. J., Diversi, M., ve Fine, M. A. (2002). Ethnic identity and self-esteem of Latino adolescents: Distinctions among the Latino populations. *Journal of Adolescent Research*, 17, 303-327.

- Ural, A. (2012). Türk asıllı göçmenlerin Hollanda'daki temel eğitim uygulamalarına yönelik ayrımcılık algıları. *Eğitim ve Bilim*, 37 (165), 261-273.
- van Bruniessen, M. (2013). *Ağa, şeyh, devlet* (8. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- van den Berghe, P.L. (1978). *Man in society: A biosocial view*. New York: Elsevier North
- Verkuyten, M. (2005). Ethnic group identification and group evaluation among minority and majority groups: Testing the Multiculturalism Hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*., 88 (1), 121-138.
- Verkuyten, M. ve Mason, K. (1995). 'New racism', Self-esteem, and ethnic relations among minority and majority youth in The Netherlands.. *Social Behavior & Personality*., 23 (2), 137-154.
- Vural, M. (2003). *Siyaset felsefesi açısından muhafazakarlık* Ankara: Elis Yayınları.
- Weber, U., Mummendey, A. ve Waldzus, S. (2002). Perceived legitimacy of intergroup status differences: Its prediction by relative ingroup prototypicality. *European Journal of Social Psychology*, 1 (32), 449-471.
- Yanarocak, H.E.C. (2009). *The ceaseless conflict in Anatolia : The Kurds of Turkey and the ethnic Turkish state*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tel-Aviv University, Israel.
- Yayman, H. (2011). *Türkiye'nin Kürt sorunu hafızası: Şark meselesinden demokratik açılıma*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Yeğen, M. (2011). *Devlet söyleminde Kürt sorunu* (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yeğen, M. (2012). *Müstakbel-Türk'ten sözde-vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler* (4. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yeniçeri, Z. (2006). *Terör ve terörist algısı: Silahı kimin tuttuğu ne kadar etkili?*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, K. (2005). *The Kurds in Turkey: EU accession and human rights*. London: Pluto Press.

Yıldız, K. (2007). *The Kurds in Iraq: Past, present and future*. London: Pluto Press.

Zeydanlıoğlu, W. (2008). The white Turkish man burden: Orientalism, Kemalism and the Kurds In Turkey. Guido Rings (Ed.), *Neo-colonial Mentalities In Contemporary Europe Language and Discourse In The Construction of Identities* içinde (s.155-174). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing,

EKLER

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Sayın katılımcı,

Bu araştırma Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü'nden, Prof. Dr. Zehra Y. Dökmen'in danışmanlığında yürütülen, Ercan Şen'in yüksek lisans tezi çalışmasıdır. Bu tez kapsamında Türkler ve Kürtler dikkate alınarak sosyal gruplar arasındaki ilişkiler sosyal psikolojik bakımdan incelenmektedir. Bu çalışmada her soruya vereceğiniz yanıt son derece önemlidir. Lütfen anketin başındaki bütün açıklamaları dikkatlice okuyarak size en uygun gelen cevabı işaretleyiniz. Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur, önemli olan sizin ne düşündüğünüz ve ne hissettiğinizdir. Sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Vereceğiniz bilgiler kimlik bilgileriniz alınmadan tamamıyla gizli tutularak, yalnızca araştırmacılar tarafından, grup düzeyinde değerlendirilecektir. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 10-15 dakikanızı alacaktır. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada sizi rahatsız eden herhangi bir soruyla karşılaşırsanız ya da ankete devam etmek istemezseniz anketi yarıda bırakabilirsiniz. Veri toplama ve analiz sürecinin sonunda elde edilen bulgularla ilgili tüm sorularınız cevaplandırılacaktır.

Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için; Sosyal Psikoloji yüksek lisans öğrencisi Ercan Şen (e-posta: ercansenn@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanması kabul ediyorsanız **lütfen burayı () işaretleyiniz.**

EK 2

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz? Kadın Erkek
2. Yaşınız?
3. Mesleğiniz- işiniz nedir?
4. Eğitim düzeyiniz
 Okur-yazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Lisansüstü
5. Gelir düzeyinizi nasıl tanımlarsınız?
 Kesinlikle geçinemiyorum Geçinemiyorum İdare ediyorum
 Geçinebiliyorum Çok rahat geçinebiliyorum
6. Aileniz hangi bölgede yaşamaktadır?
 Akdeniz Doğu Anadolu Ege Güneydoğu
Anadolu
 İç Anadolu Karadeniz Marmara Diğer
.....
7. Hayatınızın çoğunu geçirdiğiniz bölge hangisidir?
 Akdeniz Doğu Anadolu Ege Güneydoğu
Anadolu
 İç Anadolu Karadeniz Marmara
Diğer.....
8. Medeni durumunuz nedir?
Evli Bekâr Boşanmış Dul
9. Çocukluğunuzda evinizde Türkçe dışında bir dil ya da diller konuşuluyor
muydu?
 Evet Hayır
Cevabınız “**evet**” ise, konuşulan dili veya dilleri
belirtiniz.....
10. Kendinizi etnik ve/veya kültürel açıdan hangi grubun bir mensubu olarak
tanımlarsınız?
 Türk Kürt Diğer (lütfen belirtin)

11. Kendinizi siyasal açıdan nerede görüyorsunuz?

radikal sol sol sola yakın orta sağa yakın sağ radikal sağ
diğer

12. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan doğrudan etkilendiniz mi?

Evet Hayır

13. Ailenizde veya çevrenizde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki çatışmalardan doğrudan etkilenenler var mı?

Evet Hayır

12. ve 13. sorulardan en az birine cevabınız “**evet**” ise, nasıl bir etkilenmeden söz edilebilir? Lütfen kısaca belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

14. Sizi, ailenizi veya yakın çevrenizi doğrudan etkileyen herhangi bir travmatik olay (göç vb.) var mı?

Evet Hayır

Cevabınız “**evet**” ise, nasıl bir etkilenmeden söz edilebilir? Lütfen kısaca belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....

EK 3

KOLEKTİF BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Değerli katılımcı, bu bölümde sizden **etnik kimliğiniz** (Türk, Kürt, Arap vs.) hakkında bir takım **ifadeleri değerlendirmeniz** istenmektedir. İfadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Etnik kimliğinizi düşünerek size en uygun rakamı halka içine alarak belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan **tüm ifadeleri** değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1) Kendimi etnik grubumun tipik bir örneği olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
2) Etnik kimliğimden gurur duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
3) Etnik kimliğim kim olduğumun önemli bir parçasıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4) Eğer birisi etnik grubum hakkında kötü bir söz söylese benim hakkımda kötü söz söylemiş demektir.	1	2	3	4	5	6	7
5) Genelde etnik kimliğimden memnunum.	1	2	3	4	5	6	7
6) Etnik grubum hakkında kendimi iyi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
7) Genelde etnik kimliğim diğer insanlar tarafından iyi/olumlu görülür.	1	2	3	4	5	6	7
8) Genelde etnik grubumdan olmayanlar etnik grubuma saygı gösterir.	1	2	3	4	5	6	7
9) Bazen etnik kimliğimden hoşlanmıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10) Etnik kimliğimden rahatsızlık duyduğum zamanlar olur.	1	2	3	4	5	6	7
11) Bazen bu etnik kimliğe sahip olmanın faydalı olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
12) Diğer insanlar, etnik kimliğime sahip insanların kötü olduğunu düşünür.	1	2	3	4	5	6	7
13) Çoğu insan, etnik grubumdaki insanların genelde diğer gruplardan daha az başarılı olduğunu düşünür.	1	2	3	4	5	6	7

EK 4**SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ**

Aşağıda, toplumda bulunabilecek her türlü gruba (dini, siyasi etnik vb.) yönelik bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen, her bir ifadeye katılma düzeyinizi her cümlenin yanında verilen 1'den 7'ye kadar derecelendirilmiş ölçek üzerinde daire içine alarak belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan tüm ifadeleri değerlendiriniz.

	ÇOK YANLIŞ DOĞRU				ÇOK		
	(Kesinlikle Katılmıyorum)				(Kesinlikle Katılıyorum)		
	1	2	3	4	5	6	7
1. Siz ne dersiniz deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4. Hiç bir grup toplumda baskın olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
6. Belirli grupların en üstte, diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
9. Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
10. Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
11. Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7
12. Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
13. Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
14. Farklı gruplara eşit davransaydık, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
15. Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
16. Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7

EK 5 SOSYAL TEMAS ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ankette **sizin** diğer etnik grupla ne düzeyde iletişimde olduğunuzu anlamak için bazı sorular sorulmuştur. Bütün sorularda “Türkler/Kürtler” ibaresi bulunmaktadır. **Eğer Türk etnik grubuna aitseniz, sorulardaki “Kürtlerle” kısmını dikkate alarak; eğer Kürt etnik grubuna aitseniz, sorularda “Türklerle” kısmını dikkate alarak cevap veriniz.** Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sizin görüş ve düşüncenize karşılık gelen seçeneği (rakamı) “Hiç”ten “Her Zaman”a giden 1 ile 5 arasındaki uygun gördüğünüz rakamı işaretleyiniz.

	Hiç	Nadiren	Arasıra	Sık sık	Her zaman
1. Ne sıklıkta Türklerle/Kürtlerle okul/iş gibi resmi yerlerde iletişim halindesiniz?	1	2	3	4	5
2. Ne sıklıkta Türklerle/Kürtlerle komşu olarak iletişim halindesiniz?	1	2	3	4	5
3. Ne sıklıkta Türklerle/Kürtlerle yakın arkadaş-dost olarak iletişim halindesiniz?	1	2	3	4	5
4. Ne sıklıkta Türklerle/Kürtlerle resmi olmayan/özel konuşmalar yapmaktasınız?	1	2	3	4	5
5. Ne sıklıkta Türk/Kürt tanıdıklarınıza ev ziyaretine gitmektesiniz?	1	2	3	4	5

1. Türklerle/Kürtlerle olan ilişkilerinizde iki tarafın da eşit olduğunu hissedermisiniz?

1.....2.....3.....4.....5
Kesinlikle Eşit Kesinlikle Eşit Değil

2. Türklerle/Kürtlerle ilişkilerinizi gönüllü olarak mı yoksa istemeden/mecburi olarak mı sürdürüyorsunuz?

1.....2.....3.....4.....5
Tamamıyla İstmeden Tamamıyla İsteyerek

3. Türklerle/Kürtlerle olan ilişkiniz yüzeysel mi yoksa tamamen içten midir?

1.....2.....3.....4.....5
Tamamıyla Yüzeysel Tamamıyla İçten

4. Türklerle/Kürtlerle olan ilişkinizden keyif/memnuniyet duyar mısınız?

1.....2.....3.....4.....5
Kesinlikle Memnun Değilim Kesinlikle Memnunum

5. Türklerle/Kürtlerle olan ilişkiniz rekabete mi yoksa işbirliğine mi dayanır?

1.....2.....3.....4.....5
Rekabete Dayanır İşbirliğine Dayanır

EK 6**ALGILANAN AYRIMCILIK ÖLÇEĞİ**

Değerli katılımcı, bu bölümde sizden bir takım **ifadeleri değerlendirmeniz** istenmektedir. İfadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Size en uygun rakamı halka içine alarak belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan **tüm ifadeleri** değerlendiriniz.

	Asla	Nadiren	Zaman zaman	Sık sık	Daima
Kürtlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık					
1.Kürtlerin Türkler tarafından kabul görmediğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.Sırf Kürt oldukları için bazılarının dalga geçilmeye ve kötü muameleye maruz kaldığı olmuştur.	1	2	3	4	5
3. Sırf Kürt oldukları için bazılarının toplumdaki uzaklaştırıldığı ya da bazı gruplara giremediği olmuştur.	1	2	3	4	5
4.Türklerin Kürtlere karşı olumsuz olduklarını hissediyorum.	1	2	3	4	5
Türlere Yönelik Bireysel Ayrımcılık					
5.Türklerin Kürtler tarafından kabul görmediğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
6.Sırf Türk oldukları için bazılarının dalga geçilmeye ve kötü muameleye maruz kaldığı olmuştur.	1	2	3	4	5
7. Sırf Türk oldukları için bazılarının toplumdaki uzaklaştırıldığı ya da bazı gruplara giremediği olmuştur.	1	2	3	4	5
8.Kürtlerin Türlere karşı olumsuz olduklarını hissediyorum.	1	2	3	4	5
Kürtlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık					
9.Türkiye’de Kürtler iş ararken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
10.Türkiye’de Kürtler ev ararken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
11.Türkiye’de Kürtler sokakta ya da alışveriş yaparken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
12.Türkiye’de Kürtler okulda ya da işyerinde ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
13.Türkiye’de Kürtler oturdukları mahallelerde ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5

14.Türkiye'deki Kürtler kendi kültürlerini yaşarken ayrımcılık yaşıyorlar mı?	1	2	3	4	5
Türlere Yönelik Kolektif Ayrımcılık					
15.Türkiye'de Türkler iş ararken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
16.Türkiye'de Türkler ev ararken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
17.Türkiye'de Türkler sokakta ya da alışveriş yaparken ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
18.Türkiye'de Türkler okulda ya da işyerinde ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
19.Türkiye'de Türkler oturdukları mahallelerde ayrımcılık yaşarlar mı?	1	2	3	4	5
20.Türkiye'deki Türkler kendi kültürlerini yaşarken ayrımcılık yaşıyorlar mı?	1	2	3	4	5

EK 7

ETNİK GRUPLAR ARASI MEŞRUIYET ALGISİ ÖLÇEĞİ

Aşağıda, etnik gruplara yönelik bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen, her bir ifadeye katılma düzeyinizi her cümlemin yanında verilen 1'den 7'ye kadar derecelendirilmiş ölçek üzerinde daire içine alarak belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan **tüm ifadeleri** değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Bazı etnik gruplar diğer etnik gruplardan daha iyi durumda olmayı hak ediyorlar.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bazı etnik grupların diğerlerinden daha kötü durumda olması haksızlıktır.	1	2	3	4	5	6	7
3. Etnik gruplar arasındaki eşitsizlik kabul edilebilir.	1	2	3	4	5	6	7
4. Bazı etnik grup üyelerinin daha yüksek statüde olmaya hakları vardır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Bazı etnik grup üyelerinin diğerlerinden daha avantajlı koşullara sahip olması kabul edilebilir.	1	2	3	4	5	6	7
6. Eşit olmayan etnik grupların eşit olma talebi anlaşılır bir istektir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Bazı etnik grup üyelerinin daha saygın olması anlaşılır bir durumdur.	1	2	3	4	5	6	7